

УДК 811.111

КП

№ держреєстрації 0112U004326

Інв. №

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
(СумДУ)
40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2
тел. (0542) 33 53 83; факс 33 40 58

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи,
д.ф.-м.н., професор

_____ А.М. Черноус

_____.____.____

ЗВІТ
ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ

ЕПІДИГМАТИЧНІ ДЕВІАЦІЇ НОМІНАТИВНИХ ТА КОМУНІКАТИВНИХ
ОДИНИЦЬ
(заключний)

Начальник НДЧ

к.ф.-м. н., с.н.с

Д.І. Курбатов

Керівник НДР

канд.філол.н., проф.

І.К. Кобякова

2017

Рукопис закінчено 06 червня 2017 року
Результати цієї роботи розглянуто науковою радою СумДУ,
протокол № 9 від 2017.06.22

СПИСОК АВТОРІВ

керівник теми, канд.філол.н., проф.	<u>2017.06.06.</u>	І.К. Кобякова (заг. редакція, підрозділ 1.1.1)
д-р філол.наук, проф.	<u>2017.06.06.</u>	С.О. Швачко (підрозділи 2.3, 1.1.3)
канд.філол.наук, доц.	<u>2017.06.06.</u>	О.М. Медвідь (підрозділ 1.1.2)
канд.філол.наук, доц.	<u>2017.06.06.</u>	О.В. Ємельянова (підрозділ 1.1.3)
канд.філол.наук, доц.	<u>2017.06.06.</u>	Г.В. Чуланова (підрозділ 2.1)
канд.філол.наук, доц.	<u>2017.06.06.</u>	Л.В. Щигло (підрозділ 1.2.2)
канд.філол.наук, доц.	<u>2017.06.06.</u>	О.А. Шуменко (підрозділ 2.2)
канд.техн.наук, доц.	<u>2017.06.06.</u>	О.М. Кобяков (підрозділи 1.1.3, 1.1.1)
канд.філол.наук	<u>2017.06.06.</u>	О.Л. Овсянко (підрозділ 1.2.1, 1.2.2, 1.2.3)
канд.філол.наук	<u>2017.06.06.</u>	В.С. Куліш (підрозділи 1.2.2, оформлення)
ст.викладач	<u>2017.06.06.</u>	Л.І. Дегтярьова (підрозділ 1.2.1)
ст.викладач	<u>2017.06.06.</u>	А.Д. Чепелюк (підрозділ 1.2.2)
ст.викладач	<u>2017.06.06.</u>	С.В. Єрмоленко (підрозділ 1.2.3)

СПИСОК АВТОРІВ
(продовження)

канд.філол.наук

2017.06.06.

А.В. Прокопенко
(підрозділи 1.2.2, 2.2)

РЕФЕРАТ

Звіт про НДР: 130 сторінок, 5 рисунків, 8 таблиць, 151 джерело (включно з лексикографічними джерелами та переліком джерел ілюстративного матеріалу).

Об'єкт дослідження: англомовні прислів'я у художньому та публіцистичному дискурсах (представник комунікативної епідигматики), а також квантитативні утворення (представник номінативної епідигматики).

Предмет дослідження: структурно-семантичні особливості модифікованих англомовних прислів'їв, а також розкриття семантичної девіації денумеральних конструювань.

Метою роботи є репрезентація сучасного статусу прислів'їв та квантитативних утворень як чергового етапу еволюції комунікативних та номінативних одиниць у руслі епідигматики із залученням інструментарію лінгвосинергетики.

Методами дослідження виступають: метод аналізу науково-теоретичних джерел (висвітлення аспектів зазначеної проблематики), онтогносеологічний підхід (осмислення природи прислів'їв і квантитативних утворень), метод суцільної вибірки (формування емпіричного матеріалу), метод кількісного аналізу (формування статистичних вибірок при опрацюванні лексичного масиву), методи лінгвістичного аналізу — аналіз словникових дефініцій, контекстуальний і структурно-семантичний аналіз. Міждисциплінарний підхід до вивчення феномена модифікації англомовних прислів'їв об'єктивував застосування лінгвосинергетичного підходу (осмислення та формулювання основних тенденцій еволюції, механізмів модифікацій прислів'їв) та методу семантичних дистанцій (установлення семантичних сходжень і девіацій відповідних лексем).

Наукова новизна роботи полягає у тому, що проаналізовано динаміку розвитку прислів'їв у англомовному художньому та публіцистичному дискурсах із застосуванням лінгвосинергетичного апарату; сконструйовано лінгвосинергетичну модель еволюції англомовних модифікованих прислів'їв; удосконалено дослідження структурно-семантичних змін англомовних прислів'їв із використанням масиву накопиченого матеріалу.

Взаємозв'язок з іншими роботами: окремі результати роботи було опубліковано у фахових виданнях, представлено на всеукраїнських конференціях, а також використано для написання кваліфікаційних робіт.

Значущість роботи та рекомендації до використання її результатів: на підставі проведеного дослідження можуть бути укладені нові навчально-методичні розробки, програми викладання, лекційні збірки та підручники з пареміології, дискурсології, лінгвосинергетики; окремі результати роботи можуть бути використані для проведення нових лінгвістичних досліджень та написання доповідей, рефератів, курсових та дипломних проектів.

ЕПІДИГМАТИКА, КОМУНІКАТИВНІ ТА НОМІНАТИВНІ ОДИНИЦІ, ПРИСЛІВ'Я, МОДИФІКАЦІЯ, КВАНТИТАТИВНІ УТВОРЕННЯ, ДЕВІАЦІЇ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
1 МОДИФІКОВАНІ ПРИСЛІВ'Я ЯК ПРЕДСТАВНИК ЕПІДИГМАТИЧНОЇ ДЕВІАЦІЇ КОМУНІКАТИВНИХ ОДИНИЦЬ	11
1.1. Англomовні прислів'я як об'єкт досліджень: ступінь вивченості.....	11
1.1.1 Прислів'я у парадигмі текстів малої форми.....	11
1.1.2 Уточнення дефініції прислів'я	28
1.1.3. Поверхнева та глибинна структури англomовних прислів'їв.....	35
1.2. Тракткування поняття модифікації стосовно прислів'їв	53
1.2.1 Типологія модифікованих прислів'їв.....	53
1.2.2 Методи дослідження модифікованих англomовних прислів'їв. Застосування понять та інструментарію лінгвосинергетики до дослідження еволюції англomовних модифікованих прислів'їв.....	67
1.2.3 Структурно-семантичні характеристики модифікацій англomовних прислів'їв. Мовленнєва реалізація англomовних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах.....	76
2 КВАНТИТАТИВНІ УТВОРЕННЯ ЯК ПРЕДСТАВНИК ЕПІДИГМАТИЧНОЇ ДЕВІАЦІЇ НОМІНАТИВНИХ ОДИНИЦЬ.....	85
2.1. Основні віхи еволюції квантитативної лексики (типологічні аспекти) .	85
2.2 Статус словосполучень із нумеральним компонентом.....	90
2.3 Семантична девіація денумеральних конструювань.....	98
ВИСНОВКИ.....	107
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	113
ДОДАТКИ.....	129

ВСТУП

Робота присвячена вивченню природи комунікативних (модифіковані прислів'я) та номінативних (квантитативні утворення) одиниць у руслі епідигматичного поля лінгвістики із використанням інструментарію лінгвосинергетики.

Вивчення прислів'їв та квантитативів неодноразово ставало предметом лінгвістичних розвідок як зарубіжних, так і українських учених, серед яких необхідно відзначити основні доробки І.К. Кобякової, Г.А. Левінтона, Л.С. Піхтовнікової, Г.Л. Пермякова, В.О. Самохіної, Л.І. Тараненко, К.В. Чистова, С.О. Швачко, Р. Carnes, А. Dundes, Р. Kirkpatrick, А. Lang, W. Mieder, Р. Skandera та інших.

В аспекті дослідження змін паремій загалом та прислів'їв зокрема здійснювалися спроби іменувати їх такими термінами: *трансформації* (О.М. Саввіна), *кукізм* (В.І. Беліков), *квазіприслів'я* (Е.М. Береговська, О.Є. Жигаріна), *антиприслів'я* (Х. Вальтер, Т.Г. Нікітіна, W. Mieder), *провербіальні трансформанти* (С.І. Гнедаш), *оказіональні прислів'я* (С.В. Птушко), *паремії-трансформи* (О.М. Антонова), *нові прислів'я* (В.А. Маслова).

Окреме місце в науковій літературі посідають праці, присвячені трансформації англійських паремій (прислів'їв та приказок), у яких вчені розглядають їх видозміни у площині *функціональних властивостей паремій-трансформів в англійському публіцистичному дискурсі* (О.М. Антонова), *авторського використання традиційних паремій у сучасній англо-американській пресі* (А.О. Констянтинова), *оказіонального вживання англійських прислів'їв та приказок у різних типах дискурсу* (А.О. Констянтинова), *оказіональної трансформації прислів'їв у заголовках англійської газетно-журнальної публіцистики* (С.В. Птушко), *варіативності та поліфункціональності прислів'їв на матеріалі авторських зібрань* (О.Є. Жигаріна), *модифікацій прислів'їв в умовах тексту* (О.В. Корень). Наявні також доробки з вивчення провербіальних

трансформантів у функціональному стилі преси та публіцистики на матеріалі німецької мови (С.І. Гнедаш).

Огляд наукових праць засвідчує, що системні розвідки еволюції квантитативів, модифікацій англомовних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах із використанням понятійно-категоріального апарату лінгвосинергетики не потрапляли до фокусу уваги науковців. Висвітлення цього питання у поданій роботі уможливорює розроблення сучасного підходу щодо дослідження модифікованих англомовних прислів'їв та квантитативів.

Актуальність теми дослідження визначається важливою роллю англомовних прислів'їв як репрезентантів культурологічного багатства відповідної національної спільноти, а також відсутністю подібних праць із використанням лінгвосинергетики як методологічної основи сучасної парадигми наукових досліджень, що вивчає складні нерівноважні відкриті системи, якими і є прислів'я. Актуальність теми підсилюється необхідністю з'ясування специфіки структурно-семантичних характеристик модифікованих англомовних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах та визначення статусу еволюції квантитативних утворень у сучасній лінгвістиці.

Мета роботи полягає у виявленні структурно-семантичних характеристик модифікованих прислів'їв у англомовному художньому та публіцистичному дискурсах і побудові моделі їх еволюції разом із розкриттям онтогносеологічних ознак існуючих квантитативних одиниць у рамках мовознавства.

Поставлена мета передбачає реалізацію таких завдань:

- вивчення теоретичних засад дослідження англомовних прислів'їв;
- визначення основного понятійно-категоріального апарату дослідження;
- уточнення дефініції прислів'я на основі систематизації наукових поглядів;
- розгляд поверхневої та глибинної структур англомовних прислів'їв;
- виявлення особливостей структурно-семантичних модифікацій прислів'їв, їх мовленнєвої реалізації у художньому та публіцистичному

дискурсах;

- установлення основних чинників змін модифікованих англомовних прислів'їв і побудова моделі їх еволюції;
- визначення сучасного статусу квантитативних одиниць у межах типологічного аспекту;
- встановлення основних різновидів семантичних девіацій денумеральних конструювань.

Об'єктом дослідження є англомовні прислів'я у художньому та публіцистичному дискурсах (як представник комунікативної епідигматики), а також квантитативи (як представник номінативної епідигматики).

Предмет дослідження — структурно-семантичні особливості модифікованих англомовних прислів'їв, а також розкриття семантичної девіації денумеральних конструювань.

Матеріалом дослідження слугує корпус квантитативних утворень та прислів'їв, вилучених шляхом суцільної вибірки з лексикографічних джерел, англомовних (британських і американських) художніх творів XIX–XXI століть та електронних засобів масової інформації (*The Guardian, The Telegraph, The Times, The Sunday Times, The New York Times*). Ілюстративний корпус дослідження складається із 2000 прикладів.

Теоретико-методологічну базу роботи формують лінгвістичні концепції та праці з різноманітних дослідницьких сфер: лінгвістика тексту (М.М. Бахтін, І.Р. Гальперін), концепція дискурсу (Ф. С. Бацевич, Л.Р. Безугла, В.І. Карасик, О.С. Кубрякова, А.П. Мартинюк, Л.С. Піхтовнікова, А.М. Приходько, К. Серажим, П. Серіо, М. Стаббс, М. Фуко, Ю. Хабермас, І.С. Шевченко), загальнотеоретичні положення пареміології (М.Ф. Алефіренко, Н. Барлі, А. Дандіс, В.І. Даль, О.В. Кунін, А. Крікманн, В.М. Мокієнко, Г.Л. Пермяков, О.О. Потебня), синергетична парадигма (Т.І. Домброван, Г.В. Ейгер, С.М. Єнікеева, Р. Келер, Р.Г. Піотровський, Л.С. Піхтовнікова, А.М. Приходько, О.О. Семенець, В.О. Цикін).

Методи дослідження. Завдання наукової розвідки об'єктивуються застосуванням комплексу як загальнонаукових, так і лінгвістичних методів. Серед загальнонаукових використано *метод аналізу науково-теоретичних джерел* (висвітлення аспектів зазначеної проблематики), *онтогносеологічний підхід* (осмислення природи прислів'їв і квантитативних утворень), *метод суцільної вибірки* (формування емпіричного матеріалу), *метод кількісного аналізу* (формування статистичних вибірок при опрацюванні лексичного масиву). Основними методами лінгвістичного аналізу були *аналіз словникових дефініцій* (дослідження словникових визначень), *метод контекстуального аналізу* (вивчення особливостей функціонування квантитативів та прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах), *структурно-семантичний аналіз* (установлення механізму утворення нових оказіональних одиниць). Міждисциплінарний підхід до вивчення феномена модифікації англомовних прислів'їв об'єктивував застосування *лінгвосинергетичного підходу* (осмислення та формулювання основних тенденцій еволюції, механізмів модифікацій прислів'їв) та *методу семантичних дистанцій* (установлення семантичних сходжень і девіацій відповідних лексем).

Наукова новизна роботи полягає в тому, що *вперше*:

- проаналізовано динаміку розвитку прислів'їв у англомовному художньому та публіцистичному дискурсах із застосуванням лінгвосинергетичного апарату;
- сконструйовано лінгвосинергетичну модель еволюції англомовних модифікованих прислів'їв;
- *удосконалено* дослідження структурно-семантичних змін англомовних прислів'їв із використанням масиву накопиченого матеріалу з художнього та публіцистичного дискурсів;
- *набуло подальшого розвитку* дефінітивне осмислення терміна «прислів'я» та застосування методу семантичних дистанцій.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що воно сприяє поглибленню й розширенню наукових надбань сучасної лінгвістики з

релевантних питань. Результати наукової розвідки є внеском у теорію дискурсу (окреслення основних рис англомовного художнього та публіцистичного дискурсів), пареміологію (розмежування прислів'їв та приказок, осмислення характеру модифікацій англомовних прислів'їв у різних дискурсах), прагмастилістику (дослідження мовностилістичних особливостей англомовних прислів'їв, їх комунікативно-прагматичного впливу), лінгвосинергетику (вивчення проблем еволюції англомовних модифікованих прислів'їв).

Практичне значення одержаних результатів дасть можливість їх подальшого використання в лекційних курсах зі стилістики англійської мови (розділи «Стилiстика тексту», «Мовні засоби експресивності»); спецкурсах із фольклорних текстів малого жанру; у навчально-методичній роботі (для написання навчальних посібників); у лексикографічній практиці (при укладанні фразеологічних словників і словників трансформованих прислів'їв). Результати дослідження також можуть бути корисними для студентів, аспірантів та науковців, які займаються цією проблематикою.

1 МОДИФІКОВАНІ ПРИСЛІВ'Я ЯК ПРЕДСТАВНИК ЕПІДИГМАТИЧНОЇ ДЕВІАЦІЇ КОМУНІКАТИВНИХ ОДИНИЦЬ

1.1 Англомовні прислів'я як об'єкт лінгвістичних досліджень: ступінь вивченості

1.1.1 Прислів'я у парадигмі текстів малої форми

Сучасні дослідження прислів'їв мають складну природу, оскільки їх буття на межі фольклористики, семіотики та лінгвістики зумовлює необхідність застосування комплексного міжгалузевого методологічного апарату. Проблематика англомовних прислів'їв репрезентована низкою напрацювань як українських, так і зарубіжних дослідників. У цьому підрозділі зосередимося на більш детальному розгляді наявних лінгвістичних студій та окресленні подальших перспектив вивчення прислів'їв.

Значна кількість праць у контексті вивчення англомовних прислів'їв базується на їх контрастивному дослідженні, зокрема в наступних аспектах: структурно-семантичному [21; 60; 78], прагмалінгвокультурологічному [6], лінгвокультурологічному [29; 89], кількісному [40], оцінному [66], порівняльному [43].

Серед українських учених дослідженню системно-функціональних особливостей англійських прислів'їв присвятила свій науковий доробок О.В. Корень [50]. На наш погляд, вагомими напрацюваннями стало визначення нею статусу прислів'їв у парадигмі нетипових текстів. Відповідно до концепції науковця, прислів'я утворюють особливу групу комунікативних одиниць (КО) у парадигмі текстів малих форм, що об'єктивується їх поверхневою структурою, вираженою одним простим чи складним реченням, обсяг якого визначається за формулою $V \rightarrow (7 \pm 2) \rightarrow \min$. Також у роботі простежується діасинхронічний підхід до вивчення об'єкта дослідження, що підтверджується авторською тезою стосовно того, що прислів'я — це відкрита парадигматична група, в якій

специфічно відображається мовна картина світу, а їх структурно-семантична модифікація зумовлена загальними законами розвитку мови. Проведений аналіз функціонування прислів'їв у тексті дозволив виявити деякі тенденції їхнього розвитку: по-перше, вони підлягають скороченню; по-друге, набувають структури простого розповідного речення з маркованою контемпоральністю. Зауважимо, що в аналізованій праці виокремлено декілька тенденцій розвитку прислів'їв, що відкриває напрямки подальшого більш глибокого вивчення динаміки змін англійських прислів'їв.

Т.В. Федорова вивчала особливості функціонування та інтонаційного оформлення англійських зооморфних прислів'їв і приказок [103]. Головна мета її розвідки полягала в лінгвістичному аналізі англійських прислів'їв та приказок, що містять у своєму складі назви тварин. При цьому науковець враховувала культурологічний та прагматичний аспекти функціонування цих комунікативних фразеологічних одиниць. Особлива увага в дослідженні була сфокусована на описі фактів та факторів варіювання прислів'їв і приказок у діалогічному мовленні з урахуванням семантичного, прагматичного та лінгвокультурного аспектів.

Резюмуючи результати проведеного аналізу, науковець робить висновок, що у фонетичному плані спільними для прислів'їв та приказок є їхня інтонаційна суцільнооформленість, що відтворює у мовленні їхню фразеологічну цілісність. Прислів'я, потрапляючи в розгорнутий контекст, інтонаційно послаблюються, що свідчить про послаблення їх фразеологічної стійкості. Однією з відмінних інтонаційних рис зооморфних прислів'їв та приказок у діалозі є їхнє темпоральне оформлення. У прислів'ях із зоонімами темп повільніший, ніж у приказках, що, на думку автора, є важливим інтонаційним засобом підкреслення їхньої дидактичної спрямованості.

Наукова праця Н.В. Деркач являє собою експериментально-фонетичне дослідження, присвячене встановленню особливостей просодичної організації англійських прислів'їв у соціопрагматичному аспекті [24]. Відповідно до результатів наукової розвідки, авторка інтерпретує прислів'я як певну семантичну

цілісність, структуровану у вигляді узагальнено-образного, національно-культурного повчального висловлення, здатного передавати соціальний досвід через віддзеркалення світоглядних уявлень і моделювання стереотипів поведінки конкретної мовленнєвої спільноти. У праці зазначається, що реалізація дидактичності прислів'я відбувається в усній комунікації через його основні функції — вплив, оцінювання й узагальнення. Все це реалізується за допомогою представленого в ньому метафоричного образу (метафоричні прислів'я) або за рахунок узагальненості його смислу (прислів'я-максими).

Метафоричний аспект в англійських прислів'ях досліджує І.Ю. Юдіна [112]. Поряд із дослідженням безпосередньо зазначеного аспекту, в її праці відзначаються фрагментарні звернення до узуального й оказіонального вжитку англійських прислів'їв, що відображають оцінне ставлення до таких соціально значущих понять, як любов, дружба, праця, розум, дурість. Відповідно до цього аспекту авторка зазначає, що поряд із узуальним вживанням прислів'їв у контекстах літературних творів трапляються випадки їх оказіонального вжитку. Увага дослідниці акцентується на тому, що оказіональні варіанти використання прислів'їв не можуть бути абсолютно необґрунтованими та довільними, оскільки вони формулюються лише в межах можливостей, закладених у мовній системі, та допускаються її закономірностями.

Дослідження специфіки англомовних прислів'їв із застосуванням різних підходів демонструє неоднорідність цього мовного явища та прагнення науковців окреслити нові перспективні ракурси їх вивчення. Не є винятком застосування лінгвокогнітивного та лінгвопрагматичного аспектів.

Лінгвокогнітивний аспект дає можливість відстежувати найбільш важливі концепти, що складають концептуальний план паремійного простору. Базовими поняттями когнівістики є оперативні одиниці пам'яті — фрейми (стереотипні ситуації, сценарії), концепти (сукупність усіх значень, охоплених словом), гештальти (цілісні допонятійні образи фрагментів всесвіту). Профілізація концепту є дисперсною технікою творення його вербального портрета. Вона пов'язана з дискурсивною діяльністю людини, що зумовлює її суб'єктивно-оцінне

ставлення до концепту і, відповідно, його специфічне відтворення засобами вторинної номінації як об'єкта рефлексії. Принциповим моментом такого відтворення є постулат про те, що об'єкт завжди багатший за ті ознаки, особливості й параметри, які в ньому відкриває суб'єкт. Профілізація є варіативною репрезентацією концепту в асоціативному полі індивіда, який проявляється в концепті чи приписує йому додаткові або нові властивості. Техніка профілізації зводиться до прийомів матеріального представлення потенційних можливостей концепту, що опосередковується синтагматикою мовлення, продуктом якої є дискурс із його безкінечною кількістю текстів і контекстів. Дискурсивна профілізація концептів здійснюється за рахунок синонімічного, метафоричного, алюзивного і паремійного прийомів [76, с. 113].

Паремійна профілізація є одним із усталених способів аналітичного методу онтологізації концептів, що ґрунтується на розлогому культурному потенціалі прислів'їв, приказок, загадок, афоризмів, анекдотів. Як засіб вербального аранжування концептів, вони є доволі інформативними одиницями, тому що не лише надають концептам певної раціонально-емоційної кваліфікації, але й фіксують ті значеннєві трансформації, що відбуваються в мові та культурі.

Дослідницька увага зосереджується на паремійній профілізації, а саме: вербалізації концепта ЖІНКА у британських анекдотах [18], онтологізації концепта РИЗИК в англійській фразеології [33], описі когнітивно-семантичного потенціалу та комунікативно-функціональної специфіки німецької народної загадки як особливого типу паремійного тексту [63], дослідженню у пареміях етичних, вікових та гендерних концептів у співставному аналізі [84], контрастивному аналізі концептів ДРУГ/FRIEND у прислів'ях [100] та ін.

Так, зокрема, Е.Д. Доржиева зосереджує увагу на вивченні етичного оцінювання в прислів'ях сучасної англійської мови [27]. У дослідженні запропоновано аналіз прислів'їв на основі понять етичного оцінювання *доброчесність* та *вада*, зроблено спробу простежити, як відображена етична оцінка в англомовних прислів'ях. Емпіричну базу дослідження становили 363 англійські прислів'я, вилучені методом суцільної вибірки з англійських словників,

що відображають етичну оцінку. Ґрунтуючись на таких етичних поняттях, як *доброчесність* та *вада*, виокремлено 12 основних опозицій концептів для аналізу етичних прислів'їв. У процесі подальшого дослідження було встановлено, що найбільшу кількість становлять прислів'я з концептами *обачність* (44), *брехливість* (40), *терпіння* (30), *працелюбність* (28). Приблизно однакову кількість становлять фразеологічні одиниці, в яких виражені концепти *слабкість/боягузтво* (20), *гнів* (18), *справедливість* (17), *лінощі* (17), *жадібність* (18), *байдужість* (16), *надія* (16), *сила/смилість* (15), *задоволеність* (12). Невелика кількість прислів'їв об'єктивують концепт *гордість* (11), *чесність* (8), *милосердя* (7), *шанування/неповага* (8), *щедрість* (7), *відчай* (8), *несправедливість* (4), *віра* (4), *заздрість* (5), *сумнів* (1). Дослідження фразеологічного контексту засвідчує, що традиційних прислів'їв з етичною оцінкою набагато менше, ніж прислів'їв із нетрадиційним вживанням (граматична і лексична трансформації: субституція, вклинювання, деривація і т. д.).

Ілюстративний матеріал, наведений Е.Д. Доржиєвою, свідчить про випадки зміни етичного оцінювання прислів'їв під впливом певної конкретної ситуації. Ці зміни виникають під час оказіонального використання прислів'їв. Вивчаючи питання оказіонального вживання прислів'їв, дослідниця зазначає, що наразі прислів'я використовує лише невелика кількість людей, але при цьому зауважує, що ці мовні одиниці переживають «друге народження». Це, на думку авторки, підтверджується використанням оказіональних прислів'їв з етичною оцінкою в газетах, журналах та рекламних текстах.

Ю.В. Абрамова акцентує увагу на вивченні регулятивного потенціалу британських прислів'їв як засобів мовного втілення лінгвокультурних концептів ЧОЛОВІК і ЖІНКА [1]. На думку дослідниці, британське прислів'я постає як дискурсивний знак, рівнозначний висловлюванню, що тематизує нормативну предметно-референтну ситуацію, обов'язковими учасниками якої є здатні до референції актанти чоловічої та жіночої статей — референти гендерних концептів ЧОЛОВІК і ЖІНКА, та здійснює референцію не до позамовної дійсності як такої, а до системи аксіологічних орієнтирів народної свідомості британської

лінгвокультури.

Визначення лінгвокогнітивних особливостей організації паремійного простору американської поезії ХХ століття здійснено у праці І.С. Гулідової [22], де ключовими елементами були дві групи паремійних одиниць — загальновідомі прислів'я й афоризми. Як зауважено в дослідженні, саме ці одиниці становлять переважну більшість у поетичних текстах порівняно з іншими пареміями. Дослідницькою гіпотезою слугує бачення того, що загальновідомі паремійні вислови, як прислів'я, так і афоризми, формують широту паремійного простору, а маловідомі авторські афористичні вислови — його глибину. На нашу думку, праця важлива тим, що в ній запропоновано модель паремійного простору американської поезії ХХ століття, яка змодельована у вигляді піраміди, що складається з ієрархічно розміщених концептів. За результатами аналізу ілюстративного матеріалу домінантними для американського суспільства є концепти ЛЮДИНА, МИСТЕЦТВО і КОХАННЯ. Найменш репрезентованими виявилися концепти БУТТЯ, ВСЕСВІТ і ЧАС.

Вивченню когнітивно-дискурсивних функцій англо-американських прислів'їв та приказок у різних типах дискурсу англійської мови присвячено працю А.О. Констянтинової [49]. На наш погляд, найбільш суттєвими є такі результати проведеного нею дослідження:

- когнітивна природа паремій як прецедентних висловлювань забезпечує їх необхідність та частотність застосування в дискурсі;
- когнітивно-дискурсивний підхід до вивчення процесу функціонування паремій у дискурсі є найбільш релевантним, оскільки дозволяє здійснювати комплексний аналіз ролі паремій у процесі когніції та комунікації;
- паремії не є застиглими семантичними сутностями, оскільки кожного разу при використанні в комунікації їх значення вибудовується заново та обумовлюється динамікою дискурсу;
- творче застосування англо-американських паремій є переважною формою їх використання в дискурсі публічної комунікації та медіа-дискурсі.

Доречним є зауваження авторки, що оказіональна модифікація прислів'їв та

приказок має комплексний характер і повинна розглядатися не лише як лінгвістичний, але й як когнітивно-дискурсивний феномен.

Отже, резюмуючи вищевикладений матеріал, можна констатувати, що розвиток наукової думки у ХХ столітті привів до гуманізації досліджень, верифікував лінгвокогнітивний тренд, інтенсифікував дієвість принципу антропоцентризму, що вплинуло на модифікацію лінгвістичної наукової парадигми. Наразі людина досліджується в аспектах мислення, свідомості, пізнання, культури, етносвітогляду. Сфера сучасної лінгвістики розширилася в модусах мови, мовлення та мовленнєвої поведінки. Людина розглядається як суб'єкт, об'єкт спілкування та невід'ємна частина комунікативного процесу. Вельми актуальним на сьогодні є питання взаємовідношень термінів тріади: мова — культура — людська особистість.

Проаналізувавши наведені підходи стосовно лінгвокогнітивного аспекту англомовних прислів'їв, вважаємо за доцільне перейти до розгляду лінгвопрагматичного аспекту, що надасть можливість виявити характер впливового механізму та реалізацію прагматичного потенціалу в цих прислів'ях.

Саме вивчення прагматичного потенціалу англомовних прислів'їв неодноразово перебувало у фокусі уваги науковців, оскільки основне завдання лінгвопрагматики полягає у вивченні мови як засобу впливу на читача. Прислів'я завдяки своїй влучності, образності, експресивності, оригінальності інтендують реалізацію одного з центральних завдань художнього та публіцистичного дискурсів — досягнення прагматичного впливу та залучення уваги читача.

Лінгвопрагматичний аспект аналізу прислів'їв привертає увагу як зарубіжних, так і українських науковців, які висвітлюють такі питання: прагматичні характеристики прислів'їв англійської мови, їх контекстуальну реалізацію у світлі теорії мовленнєвих актів [14]; прагматично-стилістичний потенціал прислів'їв на матеріалі німецької та словенської мов [128, с. 133–161]; прагматичну класифікацію досліджуваних прислів'їв за ступенем експліцитності/імпліцитності їх спонукальної ілюкції [1]; лінгвістичний опис англійських зооморфних прислів'їв та приказок із урахуванням культурологічного

та прагматичного аспектів [103]; контрастивний опис та аналіз прагмакогнітивних особливостей англійських та кабардино-черкеських паремій (прислів'їв та приказок) [6]; комунікативно-прагматичні особливості функціонування іспанських прислів'їв у творах М. Сервантеса, аналіз комунікативно-прагматичної спрямованості індивідуально-авторського вживання прислів'їв, а також опис прагматичного ефекту конкретної комунікативної ситуації [65].

Дослідженню спонукального потенціалу в англійських прислів'ях, визначенню механізму впливу контексту на спонукальність присвячено працю А.Н. Рамазанової [81]. У науковій розвідці встановлено, що спонукальність у англійських прислів'ях може бути виражена експліцитно — через вживання прямих способів (імперативних і модальних конструкцій) — або імпліцитно — за допомогою оцінних та безоцінних виразів.

Висвітленням прагматичного аспекту прислів'їв англійської мови та їх контекстної реалізації у світлі теорії мовленнєвих актів займалася Н.Л. Бунєєва [14]. У праці враховувався вплив гендерного фактора на мовну реалізацію прислів'їв, емпатувалася увага на дослідженні прагматичних характеристик мовленнєвого використання прислів'їв як в узуальній, так і в okazіональній формах.

Відповідно до одержаних результатів дослідницею встановлено незначне превалювання okazіональних прислів'їв (283 випадки) над узуальними (202 випадки). У праці враховувався віковий фактор як такий, що, згідно з авторським баченням, не став принциповим, але результати аналізу емпіричного матеріалу (близько 1100 прикладів) засвідчили деякі тенденції використання англійських прислів'їв. Зроблено висновок, що середній вік співрозмовників становив 25–40 років. Цікавим, на наш погляд, є показник вживання прислів'їв в okazіональній та узуальній формах. У мовленні молоді люди віком до 20 років значно менше використовують прислів'я в узуальній формі. Погоджуємося з дослідницею, що тенденція okazіонального вживання прислів'їв спричинена прагненням мовців урізноманітнити мовлення, створити ефект несподіванки, зробити його більш живим, емоційно насиченим.

Проведений нами огляд теоретичних джерел, присвячених вивченню англомовних паремій загалом та прислів'їв зокрема, характеризується невпинною зацікавленістю як українських, так і зарубіжних мовознавців зазначеними комунікативними одиницями. Водночас, він окреслює коло до цього часу не висвітлених питань, зокрема малодослідженим є вивчення поверхневої та глибинної структур англійських прислів'їв, їх трансформацій, репродукцій, семантичних зсувів і текстових деривацій на матеріалі як художнього, так і публіцистичного дискурсів.

Аналізуючи ступінь дослідженості онтології прислів'їв, констатуємо, що поза увагою вчених залишаються питання модифікацій англомовних прислів'їв у синергетичному аспекті, ідентифікація кластерів номінацій, що семантизують позитивну та негативну оцінки. Отже, подальший аналіз особливостей модифікацій англомовних прислів'їв, визначення специфіки їх мовленнєвої реалізації в зазначених дискурсах у синергетичному ракурсі вважаємо новітнім та перспективним підходом.

Тексти вивчаються у руслі гносеологічних, конструктивних, комунікативних, функціональних аспектів. Текст — острівець організованості, упорядкована форма комунікації. Як елемент культури, він є важливим інгредієнтом конвенціональних канонів і традицій. Текст корелює з грою за змістом, із ритуалом — за формою. Серед текстів, комунікативних одиниць вищого гатунку, виокремлюються типові й нетипові тексти, тексти-артефакти та метатексти. Різноманітність текстів проявляється у наявності великих і малих їх форм, інформативних та неінформативних, емоційних і неемоційних, усних та письмових, вербальних і невербальних [19].

Згідно з дослідженнями С.О. Швачко, до типових належать тексти завершені, дискретні, повні, неповні, інформативні, серйозної та несерйозної тональності [57, с. 6]. Наявність основних категорій тексту об'єктивує дієвість термінів *стандартний* і *типовий*. Відсутність базових категорій у прислів'їв обумовлює їх віднесеність до нетипових текстів, у яких репрезентуються реальні та ірреальні події, зберігаються традиції минулого, у домислах і фантазіях

створюються нові моделі картин світу. Типові тексти, на відміну від нетипових, характеризуються наявністю змістовно-логічної зв'язності, ригористичною формою та структурно-композиційною даністю.

У нетипових текстах (прислів'я, приказки, гумористичні висловлення) факультативними є категорії заголовка, сюжету, зачину, кінцівки. Тексти з невідзначеними категоріями — прислів'я, загадки, висловлення — розміщуються в антологіях за тематичним принципом [110, с. 48–51]. Вивчення проблеми мовної та структурної організації творів усної народної творчості дало підстави лінгвістам і фольклористам сформуванню значну кількість підходів до її розгляду. Наразі малодослідженим залишається виявлення універсальних елементів структур фольклорних текстів малої форми.

Проблема трактування поняття *текст малої форми* відображена в працях учених, які термінологічно позначають це явище як *малі жанри* [53, с. 148], *малі епічні жанри* [82, с. 11], *мікрожанри*, *мікроміфи* [41, с. 283], *афористичні жанри* [80, с. 86], *мовленнєві жанри*, *текст-формула*, *фольклор мовленнєвих ситуацій* [61, с. 6–7], *мікротекст* [1, с. 102–103], *стилі тексти* [7, с. 84], *короткі тексти* [39, с. 5–9], *мінімальні тексти* [105, с. 70], *текст малої форми* [45, с. 393–399], *тексти малого обсягу* [93, с. 17], *малі жанрові форми* [9, с. 23] тощо.

Амбівалентність дефініцій об'єктивується орієнтацією вчених на певну сукупність ознак та застосування різних підходів щодо обсягу досліджуваних текстів. Отже, виникає необхідність систематизації наукових поглядів щодо виявлення базових ознак фольклорних текстів малої форми, особливостей їх структурної побудови та диференціювання за обсягом.

Висвітлення специфіки текстів малої форми представлено у працях як зарубіжних, так і українських учених, які акцентують увагу на таких питаннях: гендерні відносини в англійських текстах малого жанру [45, с. 393–399]; дієвість мовотворчої функції у нетипових текстах малого жанру — авторських гумористичних висловлюваннях та неавторських/колективних жартах [46]; лінгвостилістична інтерпретація байки й притчі, типологія текстів малих

форм [73]; прагмалінгвістика й лінгвопоетика малих форм та синергетика дискурсу [72, с. 14–18]; функціонально-комунікативний аспект сучасного англomовного жарту малих форм [86, с. 83–86]; формальна, функціонально-комунікативна, жанрово-композиційна, лінгвостилістична характеристики сучасного жарту Великої Британії та США [87]; специфіка явищ інтертекстуальності як поліфонії текстів [88, с. 70–72]; структурні особливості та ознаки фольклорних текстів малої форми [98]; матричний аналіз взаємодії просодичних та лексико-граматичних засобів актуалізації текстів малої форми [96, с. 77–79]; систематизація фольклорних текстів малої форми шляхом комп'ютерного обрахування їх електронного обсягу в межах кожного конкретного жанру (легенда, балада, міф, приказка, прислів'я і т.д.) [95]; встановлення закономірностей усної актуалізації англійських фольклорних текстів малої форми шляхом обґрунтування специфіки взаємодії просодичних засобів їх оформлення у межах функціонально-енергетичного підходу, що розроблений у праці [97]; деривація та пролонгація малих текстів із фокусом уваги на матеріалі англomовних прислів'їв та авторських гумористичних висловлювань [106, с. 194–196]; енігматичність феномену гумору, його вербалізація та соціолінгвістичні чинники у гумористичних висловлюваннях, прислів'ях та загадках [109, с. 399–402]; поверхнева та глибинна структури малих текстів у англomовному дискурсі, осмислення їх семантико-прагматичного наповнення [57] та ін.

Багатоаспектна природа малоформатних текстів об'єктивувала вивчення цього питання у лінгвостилістичному, лінгвопрагматичному, лінгвокогнітивному та лінгвосинергетичному модусах. Відповідно, досліджувалася лінгвістична природа анекдоту [42, с. 144–153], встановлювалися його текстово-композиційні параметри, виокремлювалися засоби передачі гумору в тексті англomовного анекдоту [87].

На теренах вітчизняної лінгвістики досліджено еволюцію стилю та дискурсу німецької байки із застосуванням універсальної науки про саморозвиток — синергетики, окреслюються питання лексико-граматичної структури та

просодичної зв'язності англійської прозової байки. Також увага науковців зосереджувалася на висвітленні лінгвокогнітивного аспекту, вивчалася специфіка композиційно-сислової структури англійської байки через виявлення лінгвокогнітивних механізмів утворення комічного смисл, аналізувалося поняття *метафора*, а саме: її структура, функціонування та роль у створенні зв'язності тексту та його образно-символічного рівня на прикладах німецькомовних та україномовних байок та притч, досліджувалися лінгвостилістичні, когнітивні, прагматичні особливості англійської прозової байки з урахуванням синергетичного аспекту.

Вивченню німецькомовної притчі в лінгвостилістичному та прагматичному аспектах присвячена робота І.М. Яремчук [113]. У синергетичному напрямку дискурс притчі схарактеризовано у дослідженні Л.С. Піхтовнікової, де зосереджується увага на самоорганізації вищезазначеного жанру [70, с. 245–252].

У колі уваги українських науковців була й англійська казка. Вона вивчалася в руслі прагматико-комунікативної спрямованості [55, с. 36–37]; досліджувалися особливості реалізації у ній феномену антропоцентричності [54, с. 154–158]. Аналізувалися лінгвостилістичні особливості організації тексту британської літературної казки, а сама вона була розглянута як семантично двоплановий текст-матриця, що перебуває в інтертекстуальній взаємодії з прецедентним текстом, який формує її другий план — чарівну народну казку, що є сукупністю типологічних структурно-семантичних рис. Висвітлювалася алгоритмічно-фабульна побудова сюжетів англійських народних казок; ставав предметом наукової розвідки її сугестивний вплив на дитину. Встановлювалися лінгвокогнітивні характеристики концепту WEG/ДОРОГА на матеріалі німецької народної казки [44].

Зарубіжні дослідники у своїх напрацюваннях встановили механізм метафоризації концептуальної картини світу англійської авторської казки, здійснили лінгвістичний аналіз експресивних стилістичних засобів за матеріалами казок Л. Керрола «Аліса в Країні чудес» та «Аліса в задзеркаллі» на рівні фонетики, лексики, семантики, фразеології з точки зору когнітивної

лінгвістики [85], ідентифікували та описали синтаксичну специфіку англійської літературної казки, вивчили проблематику розмежування стилістично маркованих та немаркованих експресивних одиниць [13].

Неодноразово відображалось у працях українських і зарубіжних дослідників лінгвістичне буття англійських загадок, що давало змогу предметно розглянути проблематику цього фольклорного тексту малої форми та висвітлити його специфіку. Зокрема здійснювався когнітивний аналіз прислів'їв та загадок, що вторинно номінують існуючі в свідомості англійців концепти і входять до концептосфери мови як стійкі вислови, вербально репрезентуючи базові моделі категоризації реальної дійсності [58]. У лінгвістичних колах представлені також наукові здобутки, що присвячені опису когнітивно-семантичного потенціалу та комунікативно-функціональної специфіки німецької народної загадки як особливого типу паремійного тексту [62]. У зазначеному дослідженні визначено онтологічний статус німецької народної загадки в сучасній гуманітарній парадигмі наукових знань, ідентифіковано її жанрово-мовленнєву типологію та композиційно-структурну організацію, виокремлено її мелодійні та ритмічні моделі, обґрунтовано закритий характер концептосистеми.

Вектор уваги в дослідженнях С.О. Швачко також зосереджується на феномені загадок: їх поверхневій та глибинній структурах, онтології, основних категоріях та спільних рисах з іншими малими нетиповими текстами [107, с. 117–121]. Науковець схарактеризувала зв'язки вищезазначеного жанру та прислів'їв, що проявляються в їх тематичній інтеграції, у компресованій композиції, в імпліцитному представленні комунікантів, їх ролей в образному порівнянні базових референтів, а також в облігаторних посиланнях на соціальний та лінгвістичний досвід мовців, у можливих інтертекстуальних дискурсивних вкрапленнях.

У парадигмі текстових одиниць С.О. Швачко виокремлює малі форми, що мають цілу низку позначень (*пор.: рос. малые формы, малый жанр; англ. small genre, little stories, tall talks, nonsense, funny stories, etc.*). У полілексемних термінопозначеннях, як підкреслює науковець, актуалізуються атрибути

реальні/нереальні, серйозні/несерйозні, усні/письмові, практичні/непрактичні, логічні/алогічні. Глобальні структури малих текстів детермінуються дією стилістичних та жанрових чинників. Пор.: лимерики, анекдоти, примовки, прислів'я, загадки тощо. Спільні риси зазначених текстів, наголошує С.О. Швачко, простежуються в їхньому малому обсязі, у лінійному представленні на ризоматичних векторах, а також у ситуативній релевантності та посиленнях на досвід (соціальний і лінгвістичний) [57, с. 10–11].

Осмислюючи природу та шляхи ідентифікації текстів малої форми (прислів'я, афоризми, загадки), С.О. Швачко зазначає, що прислів'ям як компарабельним одиницям властиві елементи порівняння, метою яких є дидактичні настанови, рекомендації, моральні норми, культурні досягнення тощо. Основними у прислів'ях є антропокомпоненти — адресант, адресат (перфоматор) — та подані у тексті образи. Перфоматор не є маркованим, але він є основним об'єктом впливу. Малі тексти (прислів'я, афоризми, загадки), на думку науковця, мають спільні та відмінні ознаки [108, с. 81].

С.О. Швачко наголошує, що загадки відкриті процесам верифікації формальних і змістовних структур, модифікації вихідних позицій вторинного конструювання, реалізації чинників винахідливості, розваги, оцінювання, регулювання когнітивного процесу. Специфіка загадок, на думку науковця, полягає в реверсії блоків теми (шуканої величини) й реми (ословленої референтом). Загадки можуть бути подані у формі розповідних речень, що зберігають мовленнєвий акт квеситиву [108, с. 81].

Афоризми ж, як зауважує С.О. Швачко, за структурним дизайном наближаються до прислів'їв. Їх розмежування експлікуються в ситуаціях, які альтернативно свідчать про креативність думки або настанови. Такі висловлення, навпаки, позначені синкретою та лакунарністю: те, що є лакунарним для прислів'їв, атрактивне для афоризмів (високий стиль, індивідуальне авторство). Вирішальною силою дефініцій досліджуваних текстів, наголошує мовознавець, є фактор функціонування. Відтак розуміємо, чому прислів'я та афоризми часом експлікуються ідентично. Тут чинним є модус лінгвокреативної та дидактичної

функцій. Невербалізована настановча функція залишає за собою право на статус дидактичної (для прислів'їв) чи дефінітної (для афоризмів) [108, с. 82].

Розбудовуючи концепцію бачення спільних та відмінних рис малих текстів (прислів'я, афоризми, загадки), науковець вираховує семантичну дистанцію за формулою:

$$D = 1 - \frac{2q}{A+B},$$

в якій q позначає спільне значення слів-кореляторів, а $A+B$ — сумарні значення зазначених слів [46]. Семантична дистанція D вираховується таким чином (див. таблицю 1.1):

$$\text{прислів'я} :: \text{афоризми} \quad D = 1 - \frac{2*1}{4+4} = 1 - \frac{1}{4} = \frac{3}{4}, \text{ або } 0,75;$$

$$\text{прислів'я} :: \text{загадки} \quad D = 1 - \frac{2*3}{4+4} = 1 - \frac{3}{4} = \frac{1}{4}, \text{ або } 0,25;$$

$$\text{загадки} :: \text{афоризми} \quad D = 1 - \frac{2*1}{4+4} = 1 - \frac{1}{4} = \frac{3}{4}, \text{ або } 0,75.$$

Таблиця 1.1 – Семантичні дистанції прислів'їв, афоризмів, загадок

Критерії параметрів	Прислів'я	Афоризми	Загадки	Дистанції
1. Обсяг	Малий +	Малий +	Малий +	Прислів'я :: афоризми – 0,75; прислів'я :: загадки – 0,25; загадки :: афоризми – 0,75
2. Авторство	Колективне +	Індивідуальне –	Колективне +	
3. Стиль	Розмовний +	Високий –	Розмовний +	
4. Функція	Дидактична (виховна) –	Лінгвокреативна (інноваційна) –	Контрольовальна (пошукова) –	

Наведена таблиця наглядно ілюструє інгерентні риси, властиві кожному окремому тексту. Відповідно до зазначених критеріїв (обсяг, авторство, стиль, функція) встановлено, що різними у них є функції: у прислів'їв — дидактична

(директивна, регулятивна, виховна, настановча), у загадок — контролююча (пошуки тематичного референта), в афоризмів — лінгвокреативна. Різняться ці тексти авторством: колективне — у прислів'ях та загадках, індивідуальне — в афоризмах. Стильовий декор представлений по-різному: розмовний — у прислів'ях та загадках, високий — в афоризмах.

До текстів малої форми також відносять різні за жанровою належністю твори, що мають спільну ознаку — невеликий обсяг — та передають «високу концентрацію почуттів стану й дії». Як зазначає Л.І. Плотнікова, властивостями текстів малої форми є узагальнений лаконічний виклад фактів, наявність традиційного кола образів і мотивів, алегоричного прихованого змісту, жартівливого чи сатиричного забарвлення, неочікуваної дотепної кінцівки [75, с. 4]. До специфічних ознак текстів малої форми відносять їх підвищену образність і символічність, спрощеність структури, неускладненість засобів образності, лаконізм просторово-часової організації, типовість синтаксичних конструкцій та зворотів, безперервність розвитку дій, лаконізм кінцівки, щільне переплетення актуальної й концептуальної інформації, стислість, місткість, розмовну спрямованість, використання простих синтаксичних конструкцій тощо.

У комунікативному аспекті текст малої форми набуває певних специфічних ознак: компактності стилістичних прийомів і виразних засобів, лаконічності викладу етичної ідеї, відсутності надлишкової інформації, простоти композиційної будови. Відповідно до англомовної традиції, обсяг тексту визначають у словах; до малої прози відносять тексти обсягом до 300, 500, 1500 слів. У російськомовній традиції обсяг тексту визначають у знаках (стандартна машинописна сторінка — 1800 знаків). У різний час фахівцями пропонувалося вважати малою прозою текст до 2000 символів, до 3 сторінок ($\approx 5\,400$ знаків), до 5 сторінок ($\approx 9\,000$ знаків).

Із поширенням Інтернету стала популярною теза про малий текст, який при читанні з монітора не вимагає вертикального прокручування, про текст «розміром в один екран». Таке визначення, відповідно до електронного ресурсу «Мала

проза», не є точним, оскільки не може враховувати відмінності щодо величини монітора та розміру шрифту в різних читачів. В.О. Дмитренко та Л.М. Григор'єва, досліджуючи комічний афоризм, анекдот, міні-казку, лимерик, казку та прислів'я, зазначають, що ці тексти відрізняються від більших мовних творів їх малим обсягом, який визначається 3–10 рядками тексту, архітектонічним оформленням, що не перевищує 1–2 абзаци, стереотипністю композиційної моделі, простим синтаксисом тощо [25, с. 83].

Говорячи про фольклорні твори малих текстів, науковці наголошують і на їх функціональному навантаженні. Так, наприклад, спільною ознакою фольклорних текстів малої форми, на думку А.В. Максимова, є поєднання прагматичного та естетичного початків, тобто їх утилітарно-практичного й художнього призначення [61, с. 15]. Л.Н. Виноградова звертає увагу на те, що малі фольклорні тексти виконують повчально-прогностичну функцію [17, с. 210]. Розглядаючи функціональні особливості короткого комічного фольклорного тексту, В.А. Дмитренко та Л.М. Григор'єва зазначають, що він містить два аспекти:

- 1) денотативний (відображає певний об'єкт дійсності, предметну чи дійову ситуацію);
- 2) комунікативно-прагматичний (модифікує зміст висловлення залежно від комунікативної інтенції мовця, прагматичного спрямування тексту та інших позамовних факторів) [25, с. 84].

У дослідженні Л.І. Тараненко авторським графіко-аналітичним методом охоплювального кута встановлено, що до фольклорних творів малої форми належать тексти легенд, міфів, казок, байок, притч, прислів'їв, загадок, повір'їв, скоромовок, заговорів, анекдотів тощо, а також тексти фольклорних жанрів поетичної та музичної природи (балади, частівки, лічилки) і тексти, що не існують самостійно без мовленнєвого контексту (приказки, погрози, прокляття, ритуальні заклики), обсяг яких не перевищує 2 000 слів [97, с. 133].

На основі систематизації ознак конкретних жанрів фольклорних текстів малої форми науковець виокремлює тексти духовно-ідеологічної (легенди, балади, міфи), культурно-побутової (приказки, прислів'я, повір'я, казки) та

креативно-повчальної (загадки, анекдоти, байки, притчі) спрямованості [97, с. 74]. У сконструйованій матриці чітко окреслено найзагальніші ознаки фольклорних текстів малої форми. Також вона є логічним орієнтиром для розуміння меж наповнення фольклорних текстів.

До фольклорних текстів малої форми вчені М.М. Бахтін [8, с. 271], Л.Н. Виноградова [17, с. 210–211], Г.А. Левінтон [53, с. 148], В.Я. Пропп [77, с. 28–69], А. Dundes [120, с. 3], М. Hasan [126, с. 233–234], Е. Oring [134, с. 2] відносять прислів'я, приказки, загадки, привітання, погрози та прокляття, обрядові та магічні примовляння, заклинання, лічилки, ігрові кліше, прикмети, побутові рекомендації, тлумачення снів, повір'я.

Отже, науковці по-різному трактують поняття *текст малої форми*, особливості таких текстів та визначення їх жанрової специфіки. Проте систематизація наукових поглядів дає підстави говорити, що в усіх розглянутих нами лінгвістичних розвідках прислів'я ідентифікується як *текст малої форми* з притаманними йому функціонально-стильовими ознаками.

1.1.2 Уточнення дефініції прислів'я

Невід'ємною складовою унікальності культури кожного окремого народу є його життєвий досвід, накопичений упродовж буття. Подібні надбання додатково узагальнюють народну мудрість, що зазвичай письмово фіксується у вигляді певних стислих висловів чи паремій.

Паремії, із наукової точки зору, вивчаються пареміологією — філологічною дисципліною про будову та сутність народних висловлювань, які втілюють у собі афористичне, усталене, узагальнене та повчальне відтворення інформації про традиційні цінності та погляди, що базуються на життєвому досвіді народу в максимально стислій формі [102, с. 424]. Із позицій сучасної лінгвістики, подібними висловлюваннями потенційно можуть бути прислів'я та приказки.

Зазначимо, що огляд теоретичних розвідок свідчить про необхідність розмежування понять *прислів'я* та *приказка*, уточнення змісту парадигми *прислів'я* та подальше подання власного тлумачення вищезазначеної дефініції. Наведемо найбільш змістовні, на наш погляд, дефініції, що віддзеркалюють інгерентні риси кожної із зазначених одиниць. Відповідно до академічного визначення, *прислів'я* — це стійкий вислів, переважно фольклорного походження, в якому зафіксований практичний досвід народу та його оцінка різних подій і явищ. Прислів'я, на відміну від приказок, самостійні судження, інтонаційно й граматично оформлені як прості або складні речення [102, с. 552].

У лінгвістичній терміносистемі фіксуємо й інші, різнопланові за змістом, дефінітивні осмислення *прислів'їв*, а саме:

— короткий вислів, притча, іносказання, життєвий вирок, ходячий розум народу, який переходить у приказку або простий зворот мови, що сам за себе говорить;

— афористично стислі вислови з повчальним змістом у ритміко-організованій формі;

— коротке клішоване висловлювання, що відтворюється, а не створюється в процесі мовлення, для якого головною функцією є регулятивна; актуалізація колективного досвіду в конкретній мовленнєвій ситуації;

— влучний образний народний вислів, часто римований за будовою, який у стислій формі узагальнює, синтезує різні явища життя і має переважно повчальний, настановчий, філософський характер.

Узагальнюючи вищенаведені визначення, фіксуємо важливу закономірність: єдність мовознавців щодо виокремлення базової функції прислів'їв (дидактичної) та завершеної думки, що, власне, й відрізняє їх від приказок.

О.В. Корень, розглядаючи системно-функціональні особливості англійських прислів'їв, зазначає, що прислів'я — відкрита парадигматична група, в якій специфічно відображається мовна картина світу. Аналіз поверхневої та глибинної структур вищезазначеної категорії показує їх гомогенність із приказками. Семантика прислів'їв вербалізується не особливим лексичним пластом, а

своєрідною представленістю глобальної структури. Системність прислів'їв виявляється у їхній належності до мовної системи як підсистеми. У прислів'ях немає слів та кореляцій, які не були б властиві конкретній мові. Як й іншим мовним одиницям, прислів'ям притаманні синонімія, антонімія, тематична представленість [50, с. 16]. Характеризуючи найсуттєвіші ознаки розбіжностей між прислів'ями та приказками, науковець зазначає, що прислів'я виражають закінчену думку, у той час як приказки — незакінчену. Приказки реалізують номінативну функцію, а прислів'я — комунікативну. Приказкам, на відміну від прислів'їв, не притаманна дидактичність та завершеність думки. Якщо у формальному аспекті прислів'я є поліваріативними реченнями з моно- та полічасовою структурою, то приказки, головним чином, фігурують як фрагменти речення, образні порівняння та фігуральні звороти. Як одночасні утворення, вони є конститuentами як прислів'їв, так і не прислів'їв. Приказці властива стабільність та знижена варіативність [50, с. 7].

Вважаємо за необхідне зацентрувати увагу на думці автора, що, незважаючи на наявність спільної онтологічної бази, експресивних засобів вираження та парадигматичних відносин, прислів'я та приказки є різностатусними лінгвістичними одиницями. Резюмуючи результати спостережень, дослідниця відносить прислів'я до розряду нетипових текстів малої форми, що можуть функціонувати як самостійні тексти з усіма притаманними їм категоріями. Специфіка прислів'їв простежується у відсутності сильних позицій, фабули, дійових осіб, порушенні синтезу форми та значення, композиційних аспектів стандартних текстів, особливої реалізації текстових категорій, що є визначальними ознаками статусу англійського прислів'я як нетипового тексту [50, с. 8].

Ідентифікуючи межі між прислів'ями та приказками, С.О. Швачко зазначає, що прислів'я позначені ущільненістю, образністю, високим антропоцентризмом, дидактичною валоративністю, предикативністю суджень, побутовою топікальністю та розмовним стилем. Вихідними джерелами прислів'їв є ситуації, красномовне оформлення яких генерувало породження відповідної парадигми.

Спрацьовує кругообіг семантичного дизайну: від ситуації — до прислів'я і знову — до прислів'я з інгерентною ситуацією. Прислів'я потребують відповідного лінгвокогнітивного осмислення. Їх рухомість простежується, зокрема, у трансформаціях типу приказка ↔ прислів'я. Джерелами прислів'їв вважають людський досвід, який зафіксований у народних піснях, казках, байках, анекдотах, малих текстах [108, с. 80].

Осмислюючи специфіку відмінностей приказок та прислів'їв, науковець стверджує, що перші асоціюються з номінативними одиницями (НО), а останні — з комунікативними одиницями (КО). Прислів'ям властивий статус закінчених речень та прагматичної настанови. Приказки позбавлені статусу комунікативно-ситуативного судження, присуду. Це образи слів, блоки суджень, частини прислів'їв. Основним маркером приказок є синтаксична незакінченість. Приказка називає предмет, явище, факт. Прислів'я ж емпатує висловлення закінченої думки, обґрунтовану оцінку, присуд та зауваження. Їх ілокутивна сила має характер впливу на перформативне рішення читача (адресата). Проте розглянуті категорії мають також спільні ознаки. Такими є художня образність та взаємна трансформація. Образність прислів'їв та приказок слугує художньому модусу порівнюваних одиниць у комунікативній та номінативній функціях [108, с. 81].

Згідно з поглядами Н.В. Деркач, прислів'я ідентифікується як певна семантична цілісність, структурована у вигляді узагальнено-образного, національно-культурного повчального висловлення, здатного передавати соціальний досвід через віддзеркалення світоглядних уявлень і моделювання стереотипів поведінки конкретної мовленнєвої спільноти. Як і попередні дослідники, науковець відносить прислів'я також до парадигми текстів малої форми, виокремлюючи такі їх типові лінгвальні ознаки, як стислість, синтаксична замкненість, евфонічність та інтонаційна ціліснооформленість [24, с. 6].

Відповідно до концепції Л.І. Тараненко, прислів'я — це лапідарний народний вислів повчального змісту, що шляхом узагальнення результатів соціально-історичного досвіду транслює прийдешнім поколінням провідні

морально-етичні, філософські та побутово-умовивідні ідеї щодо навколишньої дійсності. За результатами проведених досліджень вчений стверджує, що система функціональних ознак прислів'я має охоплювати таку ієрархічну супідрядність: загальнодидактична функція → культурно-побутова спрямованість → асоціативно-виховне функціональне призначення [97, с. 116]. Говорячи про приказку, авторка робить висновок, що приказка висловлює думку неповно, являє вид незамкненого кліше, частину речення, до якого приєднується авторський контекст [97, с. 77].

Розглядаючи проблему розмежування прислів'їв від інших суміжних понять (таких як приказки та афоризми), І.Ю. Юдіна зазначає, що прислів'я, незважаючи на лаконічність та структурну представленість у вигляді речення, є завершеними висловлюваннями. Відповідно, прислів'я, на думку науковця, являють собою диктеми (елементарні тематизуючі одиниці зв'язного тексту), що виражають суттєві знакові ознаки тексту-дискурсу: номінацію, предикацію, тематизацію (топікалізацію) та стилізацію. Систематизуючи погляди науковців щодо природи прислів'їв, дослідниця виокремлює базові ознаки вищезазначеної мовної категорії: відсутність автора, широке використання, замкнутість структури речення, наявність прямого чи переносного значення. Відповідно до наведених ознак, нею було сформовано тлумачення поняття *прислів'я*: «Прислів'я — це народне оцінне висловлювання-кліше повчальної семантики» [112, с. 4].

На думку А.Н. Рамазанової, прислів'я — це стійке в мові та відтворюване у мовленні узагальнювальне висловлювання у вигляді закінченого речення, що часто має переносне значення і може бути використане з дидактичною метою [81]. У порівнянні з приказками, прислів'я мають значний рівень узагальненості, тобто до їх структури можна вводити слова-маркери *завжди* або *ніколи*. Дослідниця виділяє такі найхарактерніші ознаки *прислів'я*:

- за формою: лаконічність (просте або складне двоскладове речення), ритмічна і/або римована організація, образність, фразеологічна стійкість;
- за змістом: узагальненість, дидактичність, оцінність, логічність,

сугестивність [81].

Виокремлені А.Н. Рамазановою ознаки прислів'їв, а також погляди інших науковців, які емпатують увагу на модифікації малих текстів, дають підстави сформулювати власне бачення структурної стійкості прислів'їв. Отже, прислів'я, в силу своєї яскравості, експресивності, активно використовуються авторами в різних типах тексту в оказіональному видозміненому варіанті, при цьому змінюється їх формальне та змістовне наповнення, але, в більшості випадків, вони не втрачають асоціативного зв'язку з узуальною формою та легко ідентифікуються серед читачів.

Продовжуючи питання дослідження динамічності прислів'їв, наведемо визначення А.О. Константинової: «Прислів'я та приказки не є стійкими семантичними сутностями, чиє значення зберігається в пам'яті людини, оскільки кожен раз при використанні в комунікації їх значення формується заново й обумовлюється динамікою дискурсу» [49].

Опрацювання теоретичних джерел, присвячених висвітленню розбіжностей між поняттями *прислів'я* та *приказка*, уможлиблює чітке представлення спільних/відмінних ознак зазначених одиниць, що для унаочнення можна представити у зведеній таблиці 1.2.

Зазначені в таблиці 1.2 ознаки свідчать, що прислів'я перебувають на шкалі, яка на порядок вище від приказок: якщо перші є еквівалентами суджень у формі інтонаційно та змістовно завершених речень і використовуються для цілеспрямованих комунікативних потреб, то останні прирівнюються до значення слова та відповідних номінативних особливостей.

Таблиця 1.2 – Спільні та відмінні ознаки прислів'їв та приказок

Прислів'я	Приказка
Комунікативна одиниця	Номінативна одиниця
Речення	Словосполучення, фрагменти речення, конституенти прислів'я
Синтаксична завершеність	Синтаксична незавершеність
Взаємодія мотивуючої основи або лексичного складу та прагматичного змісту, або висновку (тема-рематичний зв'язок)	Блок-судження, частина прислів'я
Змістовна та інтонаційна завершеність	Відсутність смислової та інтонаційної завершеності
Судження	Інформативне поняття
Дидактична, інформаційно-впливова функції	Прикрашання та урізноманітнення мовлення

Відтак, у межах нашого дослідження вважаємо за необхідне диференціювати поняття *прислів'я* та *приказка*. Прислів'я інтегрує в собі комунікативно завершені та доцільно вжиті судження про досвід певного народу, що репрезентується в мовленні у формі речень як настанова стосовно певних дій.

Беручи до уваги вищезазначені трактування *прислів'я*, можемо перейти до формулювання власного визначення. Отже, на нашу думку, ***прислів'я*** — це комунікативні автономні одиниці, які мають форму невеликого тематичного тексту, що не містить заголовка, є конденсацією спостереження та в яких домінує синкретична (інформативно-впливова) функція. Зазначені комунікативні одиниці характеризуються давністю походження, належністю до різних типів дискурсу, специфікою їх поверхневої та глибинної структур.

Для подальшого уточнення поняття *прислів'я*, що буде відображати його традиційний та інноваційний аспекти, зосередимо увагу на іншій складовій — динамічному функціонуванні прислів'їв у різних дискурсах. Вважаємо, що уточнене формулювання поняття *прислів'я* може бути підґрунтям подальших досліджень, в яких використовується міждисциплінарна наука — синергетика.

1.1.3. Поверхнева та глибинна структури англомовних прислів'їв

Прислів'я — найяскравіші та найхарактерніші зразки народної творчості, що засвідчують різноманітність тематичних кластерів і багатство фразеологічного розмаїття. Зазначені комунікативні одиниці характеризуються давністю походження, належністю до художнього дискурсу, специфікою поверхневої та глибинної структур.

Дослідження поверхневої та глибинної структур неодноразово ставало дискусійним питанням як зарубіжних, так і українських учених, що засвідчує прагнення лінгвістів до вивчення змістовного, семантичного плану мови [30, с. 27; 47, с. 35–39; 116; 127].

Поверхнева структура у теорії трансформаційних породжуючих граматик — один із способів опису синтаксичної будови речення. Вона є представленням речення на рівні поверхневого синтаксису. В той самий час поверхнева структура протиставляється глибинній структурі, що являє собою представлення на рівні глибинного синтаксису. Поверхнева структура витікає з глибинної в результаті застосування особливих формальних правил — трансформацій. Формальний спосіб запису поверхневої та глибинної структур — дерево безпосередніх їх складових. Однак якщо глибинна структура наближена до опису смислу речення, то поверхнева краще відображає лексичний склад, синтаксичні зв'язки і лінійний порядок лексем конкретного речення в його фонетико-фонологічному або орфографічному втіленні, тому терміном поверхнева структура інколи називають також і саме конкретне речення, що відповідає цій структурі. Структура та семантика власне паремій зумовлюють виникнення й функціонування структурно-семантичних моделей цих одиниць, правомірність появи яких «об'єктивується їх поверхневою структурою, сконструйованою за певними традиційними фреймами, що корелюють із глибинною підтекстовою інформацією та прагматичними настановами» [50, с. 8].

Як уже зазначалось, у наукових розвідках учених подається різнопланове

дефінітивне осмислення прислів'їв, що потребує більш детального їх розгляду, необхідного нам для подальшого дослідження. Згідно з традиційними підходами, план вираження пареміологічних одиниць — це структура речення (для прислів'їв) і структура словосполучень (для приказок).

Як вважає В.М. Мокієнко, мовна форма прислів'їв визначається їх основними рисами: узагальнювальним характером змісту, фольклорним походженням, а також переважно побутово-розмовною сферою вживання [67, с. 21]. Граматична форма прислів'їв відповідає характеру їхнього змісту. Саме тому прислів'я — це в основному розповідні, а частково й спонукальні речення. Донедавна питальні та окличні конструкції для них вважалися не характерними. Проте лінгвістичні дослідження ХХІ століття констатують наявність питальних конструкцій у прислів'ях.

Прислів'я мають форму завершеного речення, їх прийнято розглядати як окремий фольклорний жанр, що може вживатися самостійно, оскільки йому, як тексту, властиві три чітко виражені автономні структурні плани: композиційної побудови, семіотичної структури та реалії [69, с. 250–251].

Прислів'я є відображенням культурного життя народу, його оцінних і комунікативних стереотипів, носіями мотиваційної, культурологічної інформації. Однією з диференційних ознак прислів'їв вважається стійкість їх структурно-змістової основи. Прислів'я належать до текстів жорсткого типу, що функціонують у синтаксично-замкнутому вигляді. Для них характерний високий ступінь структурної цілісності, простота синтаксичної побудови та відсутність ускладнених лексико-граматичних засобів. Типовою ознакою прислів'їв є й те, що їх синтаксична структура побудована за моделями простого або складного речення.

Прислів'я вживаються в повній формі, узагальнюючи відповідні події або явища, а також — в усіченій, наближаючись за змістом і побудовою до приказок, оформлені граматично, як прості речення. Мала форма прислів'їв об'єктивується їхньою поверхневою структурою, створюваною одним простим або складним реченням, обсяг якого визначається за формулою $V \rightarrow (7 \pm 2) \rightarrow \min$, де V —

кількість слів у прислів'ї, що розрахована за обсягом на оперативну пам'ять реципієнта [50, с. 4]. Прислів'я характеризуються ущільненістю, лаконічністю їх форми для організації мовленнєвого акту очевидна: вони краще запам'ятовуються й відтворюються в живому художньому мовленні. Для підтвердження вищезазначеного наведемо характерні приклади прислів'їв: *Time is money; Poor man pays for all; Unkindness destroys love; Use pastime so as not to lose time; Knowledge is power; Least said, soonest mended; Kissing goes by favour; Poverty is not a crime; Practice makes perfect; Pride comes before a fall.*

Стверджувальні або заперечні комунікативні типи висловлювань репрезентуються в прислів'ях трьома синтаксично-структурними підтипами: розповідним (1), спонукальним (2) і питальним (3) [149]. Нижче подамо приклади таких прислів'їв:

1. *Appearances are deceitful; It is a strong bird that can take what an eagle has in his claws; Ask no questions, and you'll be told no lies* [2, с. 34, 552, 41].

2. *Don't count your chickens before they are hatched; Don't cross the bridges before you come to them* [2, с. 280].

3. *What can you get of the cat but her skin?; What is a workman without his tools?; Can the leopard change his spots?* [2, с. 1000, 191].

Аналіз досліджуваного нами експериментального матеріалу засвідчив, що домінантним типом є розповідні прислів'я, менш чисельна група спонукальних прислів'їв, найменш вживаними є питальні прислів'я. Вважаємо за доцільне підкреслити, що для синтаксично-структурних підтипів прислів'їв характерна також еліптична структура. Згідно з визначенням лінгвістичного енциклопедичного словника, еліпсис — це пропуск у мові чи тексті мовної одиниці (мається на увазі структурна «неповнота» синтаксичної конструкції). До того ж ясність змісту зазвичай забезпечується текстуальним і/або синтаксичним паралелізмом (так званий контекстуальний еліпсис); відсутністю будь-якого компонента висловлювання, що легко може бути відновлений із конкретної мовленнєвої ситуації; нульовою зв'язкою [56].

Еліпсисом називають зворот із пропуском структурної одиниці, легко

відновлюваної із контексту. Еліпсис — це результат реалізації мовної економії на структурному рівні, що дозволяє легко встановити первісний вигляд повної одиниці для її адекватного розуміння. Для унаочнення вищенаведених тверджень нами з фразеологічних словників виокремлені такі приклади використання еліпсиса в англійських прислів'ях: *No one is a fool always, everyone sometimes; A wise man changes his mind, a fool never will; No receiver, no thief; Much gold, much care; First come, first served* [2, с. 696, 1013, 397, 682, 336]. Еліптичні конструкції мають певний стилістичний потенціал унаслідок відсутності надмірної інформації, стилістичного напруження, що виникає через зміну деяких синтаксичних закономірностей та дію ефекту порушення очікування, зумовленого необхідністю відтворення раптово пропущеної одиниці. У комунікативно-автономних висловлюваннях еліпсис має парадигматичні витоки. Як невід'ємна частина значної кількості прислів'їв, він є засобом посилення образності, контрастності та експресії.

Використання в прислів'ях форми теперішнього часу означає єдність дії із суб'єктом поза конкретним часовим виміром, абстрагування від будь-якої дії у певний період, стереотипність її повторень. Ця форма домінує у формально-граматичному аспекті прислів'їв. У лінгвістиці вона одержувала різні назви: гномічний, розширений або афористичний теперішній час, теперішній абстрактний. В.В. Виноградов назвав таку форму теперішнім позачасовим, розширеним часом [16, с. 571]. Мовознавець наголошував також на тому, що значення позачасовості є джерелом й основою вживання розглянутої часової форми в переносному (образному, метафоричному) плані. Зазначене можна продемонструвати на таких прикладах: *Beware of the young doctor and the old barber; When fortune smiles, embrace her; Experience is the mother of wisdom* [28, с. 96, 97, 136]; *It is a bold mouse that nestles in the cat's ear; Keep the common road and you are safe; Fine feathers make fine friends; Fire and water are good servants, but bad masters* [2, с. 551, 573, 579, 600].

Семантика паремій визначається також розглядом виконання дії у минулому — близькою чи далекою ретроспективою [102, с. 722]. Форма минулого часу

містить загальночасову ознаку — гномічний минулий або афористичний минулий. Паремійна семантика мотивується констатацією цінностей чи декларацією ідеалів як усталених норм і стереотипів поведінки людини в соціумі, що не обмежуються часовими рамками завершеного моменту мовлення.

Фіксованість часу комунікативного акту має факультативне значення. Категоричність змісту ґрунтується на абстрактності типових дій, закономірностей, відносин, не пов'язаних із конкретним моментом мовлення. Таке семантичне явище кваліфікують як відносно вживання часових форм, що може виражати позачасову ознаку «як завжди і звичайно повторюваний зв'язок між явищами». Узагальненість і панхронічна (всечасова) спрямованість дій-станів і є тим, що зазвичай називають узагальненим значенням прислів'я. Як приклади, що демонструють вищенаведене, подамо такі проverbsіальні конструкції: *Joke never gains an enemy but often loses a friend; Never do tomorrow what you can do today; King's cheese goes half away in parings; Lazy sheep thinks its wool heavy; The first step is the only difficulty; Never try to prove what nobody doubts* [2, с. 561, 690, 577, 595, 639, 691]. Узагальнення, вкладені в прислів'я, часто мають характер висновків про життя й життєві чи моральні рекомендації, тому більша частина прислів'їв (як уже зазначалося) має теперішній час.

З огляду на вищевикладений матеріал резюмуємо наступне. Поверхнева структура у теорії трансформаційних породжуючих граматик прислів'їв є одним із способів опису синтаксичної будови їх речень (на рівні поверхневого опису), а саме: їх лексичного складу, синтаксичних зв'язків, лінійного порядку. Поверхнева структура протиставляється глибинній, яка описує саме глибинний синтаксис (смысл прислів'я). Структурно-семантичні моделі прислів'їв, їх трансформації, поява нових модифікованих одиниць об'єктивуються поверхневою структурою, яка корелює з глибинною (підтекстовою інформацією та прагматичними настановами). Традиційно план вираження для прислів'їв — це структура їх речень. Диференційною ознакою прислів'їв є стійкість їх структурно-змістовної основи. Вони характеризуються високим ступенем цілісності, простотою синтаксичної побудови, відсутністю ускладнених лексико-граматичних засобів.

Грамматична форма прислів'їв виражає характер їх змісту і подається стверджувальними або заперечними комунікативними типами, що репрезентуються, в свою чергу, синтаксично-структурними підтипами (розповідними, спонукальними, питальними, еліптичними). Еліптичні підтипи виражають структурну неповноту синтаксичної конструкції, відсутність надмірної інформації, стилістичного напруження, порушення ефекту очікування через раптово пропущену одиницю — засіб посилення образності, контрастності, експресії. Оформлені прислів'я за моделями простих або складних речень, вживаються у повній або усіченій формі, наближені за змістом та побудовою до приказок. Мала форма прислів'їв, що характеризує їх поверхневу структуру розрахована на оперативну пам'ять реципієнта. Їх ущільненість дозволяє легко запам'ятовувати та відтворювати ці прислів'я у живому художньому мовленні.

Розглянувши специфіку поверхневої структури англійських прислів'їв, перейдемо до розгляду їх глибинної структури.

Глибинна структура генеративної лінгвістики — спосіб представлення речення. Глибинна структура дозволяє відобразити смислову близькість низки речень, що містять одні й ті самі лексичні одиниці й відрізняються лише деякими граматичними значеннями.

Глибинна структура прислів'їв — підтекст, що являє собою суб'єктивну інформацію, яка не слідує напряду із сенсу висловлювання. Підтекст надзвичайно важливий, адже він є емоційною, оцінною та експресивною інформацією висловлювання та має в собі яскраво виражене національно-культурне забарвлення. Найчастіше останнє помічається в прислів'ях, що містять оцінку явищ життєвого плану. Окрім того, підтекст підкреслює антропоморфну сутність явищ та закономірностей. Наводимо як приклади такі прислів'я: *It is too late to cast anchor when the ship's on the rocks* [364, с. 555]; *A faithful friend is the medicine of life* [28, с. 100].

Прислів'я є складними утвореннями, які мають декілька атрибутів: належність до мовних феноменів, що є стійкими сполученнями, подібними до фразеологічних зворотів; це логічні одиниці, що виражають судження, настанову,

побажання; художні мініатюри, що в яскравій, викарбуваній формі моделюють факти дійсності.

Тематика прислів'їв охоплює проблематику довкілля, висвітлює негативні та позитивні явища. Вони викривають негативні риси людини, відкривають шлях до позитивного, відображають усю багатогранність життя. У дотичній формі порушуються настанови добра, з одного боку, та запобігання злу, з іншого. У прислів'ях виділено низку негативних оцінних компонентів, як-от:

– лицемірство, хитрість, підлість: *An angel on top but a devil underneath; A clean glove often hides a dirty hand; Cunning is the fool's substitute for wisdom* [28, с. 177]; *Fair face may hide a foul heart; Enemy's mouth seldom speaks well* [2, с. 315, 303];

– гордість, порожній гонор, честолюбство: *Contempt will cause spite to drink of the own poison; Pride goes before a fall; Pride breakfasted with plenty, dined with poverty, and supped with infamy; Pride is at the bottom of all great mistakes; Put your pride in your pocket* [28, с. 76–77];

– заздрість: *Better be envied than pitied; Envy is the sincerest form of flattery; Envy has no holiday; A friend's envy is worse than an enemy's hatred; Envy is a kind of praise* [28, с. 130];

– нахабство, скупість, користолюбство: *Let him put in his finger, and he will put his whole hand; The insolent has no friends; Nothing so bold as a blind mare; Grasp a little and you may rescue it; Grasp too much and you will lose everything; Don't wait for dead men's shoes; An evil gain is equal to a loss; If you run after two hares you'll catch none; The pleasure of what we enjoy is lost by coveting more* [28, с. 220–222];

– неправда, обман: *Believe every man a liar until he proves himself true; The bigger the lie, the more it is believed; It is better to be cheated than not to trust; A liar is not believed when he speaks the truth; A lie stands on one leg, truth on two; One lie makes many; There's no liar like an old liar* [28, с. 224–225].

Існують прислів'я, що виражають позитивні риси характеру людини. До цієї групи належать народні вислови з позитивним суб'єктивно-оцінним компонентом значення, тобто зі значенням, що викликає схвалення як констатацію усталеної

оцінки певних рис характеру людини. Розглянемо окремо ці підгрупи, доповнюючи їх характерними прикладами:

– доброта: *A good thing will live and a bad one will die; A good heart cannot lie; Good words cost nothing and are worth much; It is well to remember people's virtues and not their deficiencies; A kind wife makes a faithful husband; Kindness does more than violence; A man's true wealth is the good he does in the world; One kindness is the price of other* [28, с. 87–91];

– любов: *Against love and fortune there is no defense; Better to be an old man's darling, than a young man's slave; The path of true love never runs smooth; The quarrel of lovers is the renewing of love; He who loves well will never forget; Love and a cough cannot be hid; Love can neither be bought nor sold, its only price is love* [28, с. 183–186];

– мужність, сміливість, ризик: *Best defence is attack; Fair heart never won fair lady; The courage of the tiger is one, and the horse, another; Don't put all your eggs in one basket; Fortune can take away riches but not courage; He who loses his health loses much; In for a penny, in for a pound; Nothing venture, nothing have; To a brave heart, nothing is impossible* [28, с. 206–207];

– наполегливість, терпіння, цілеспрямованість: *Constant dropping wears away a stone; Diligence is the mother of good luck; Everything comes to him who knows how to wait; He that can have patience can have what he will; Patience is a flower that grows not in every garden; Rome was not built in a day* [28, с. 215–216];

– економія, заощадливість: *Penny saved is penny gained; Cut your coat according to your cloth; A dollar saved is a dollar earned; Many have been ruined by buying good pennyworths; Spare when you are young and spend when you are old; Who spends before he thinks, will beg before he dies; Too late to spare when all is spent* [28, с. 116–117].

Отже, можна стверджувати, що підтекстом є резюме, що виводиться із поданого тексту прислів'я адресантом самотійно.

Прислів'я відіграють особливу роль у мовній комунікації. Вони виділяються особливою досконалістю художньої форми, але використовуються не стільки для

поетизації мови, скільки для втілення змісту. Прислів'я являють собою прагматично-марковані одиниці, які у своїй глибинній структурі містять темарематичні зв'язки, що впливають на співрозмовника.

Відповідно до академічного визначення, тема (від грец. θέμα – те, що покладено в основу) — це компонент актуального членування речення, вихідний пункт повідомлення (речення), усе те, відносно чого дещо стверджується у цьому реченні. Темою може бути будь-який член/члени речення. Розпізнання її відбувається відповідно до початкової позиції у реченні, за характером наголосу; за наявністю ремовіокремлених конструкцій — негативним способом (тобто вилученням зі складу речення реми); за контекстом, ситуацією (часто це повторення або самоочевидні елементи, спроектовані змістом попереднього речення). Можлива також «нова» тема, що не має денотата в попередньому реченні. Теми «скріплюють» текст; від доречно обраної теми здебільшого залежить ситуаційна зв'язність речень [56].

На думку О. Єсперсена, Г. Пауля, О.О. Шахматова та інших, увага мовця зорієнтована на тему. Іншої точки зору дотримуються Ф. Данеш і Я. Фірбас, які вважають, що тема містить другорядну інформацію та має найменшу ступінь комунікативного динамізму. Проте повнота інформації створюється динамічним поєднанням теми та реми, висловом у цілому. О.О. Шахматов і Л.В. Щерба зазначали, що тема відповідає логічному суб'єкту судження [56].

Рема (від грец. ῥῆμα — слово, вислів, буквально — сказане) — компонент актуального членування речення, те, що стверджується або запитується про вихідний пункт повідомлення, — тему — і створює предикативність, завершене вираження думки. Ремою може бути також будь-який член/члени речення. Розпізнається вона за головним (логічним, тобто «ядерним») наголосом, кінцевою позицією в реченні, за ремовіокремлюючими конструкціями, наприклад: *it is... that, there is* (англ.), *c'est... qui, il y a* (франц.), *es ist... der, es gibt* (нім.), виділеними граничними прислівниками (*same, тільки; only, just; seulement, justement; nur, wirklich*), а також, згідно з контекстом, за вилученням зі складу речення тематичних елементів, що витікають зі змісту попереднього речення або ситуації.

Вказувати на рему може також невизначений артикль та агентивний додаток у пасивній конструкції. Рема містить головну (нову) інформацію та має найбільший ступінь комунікативного динамізму. На думку В.В. Виноградова, Л.В. Щерби та інших, рема відповідає логічному предикату судження [56].

Концепція актуального членування речення відображена в праці І.В. Арнольд, де зазначається, що саме таке членування протиставляється формальному членуванню на граматичний суб'єкт та граматичний предикат, оскільки воно з'ясовує спосіб входження речення до предметно-тематичного контексту всього висловлювання. Базові елементи актуального членування речення — це відправне положення (або основа висловлювання), тобто те, що у відповідній ситуації відоме чи може бути легко зрозуміле (із чого виходить мовець), і ядро висловлювання — те, що повідомляє він про вихідну точку висловлювання [5, с. 138]. У зв'язному висловлюванні кожне подальше речення містить тему (те, про що вже говорилося в попередньому реченні), що лінгвістично передається займенниковим заміщенням, повтором, означеним артиклем і т.д. При цьому перше речення тексту слугує ядром висловлювання (ремою). Отже, можна зробити висновок, що під актуальним членуванням речення розуміють поділ на тему (те, що відоме) і рему (нове). О.О. Селівановою додатково виокремлюються також дифузні зони, що мають зв'язок як із темою, так і з ремою [91, с. 21].

Екстраполюючи вищезазначені підходи щодо розуміння тема-рематичного членування відносно об'єкта нашого дослідження, зазначимо, що прислів'я — це складна, відкрита структурно-семантична система, яка позначена наявністю синкретичного тема-рематичного членування, соціально-морального впливу на адресата. При актуальному членуванні в прислів'ях виокремлюється тема (Т), що є відправною точкою, основою для передачі ядра висловлювання — реми (Р). Вони спрацьовують у таких патернах: Т + Р (1), (Т) + Р (2), Т + (Р) (3), де перший випадок Т + Р — ущільнення експліцитного представлення теми та реми; другий випадок (Т) + Р — імпліцитне вираження теми та експліцитне представлення реми; третій варіант Т + (Р) — експліцитне вираження теми та імпліцитне

представлення реми.

Для висвітлення тема-рематичного представлення прислів'їв у нашій роботі було опрацьовано два фразеологічних словники: «Англо-американські прислів'я та приказки» (укладач — О.Ю. Дубенко) [28], а також «Англо-український фразеологічний словник» (укладач — К.Т. Баранцева) [2]. Загальний обсяг вилучених релевантних прикладів — понад 2000 одиниць.

Наведемо характерні приклади ущільненого представлення теми та реми в прислів'ях різних категорій.

T + P (1) Категорія Неправда, Обман: *One lie makes many* [2, с. 225]; *The bigger the lie, the more it is believed; It is better to be cheated than not to trust; A lie stands on one leg, truth on two; It is better to be lied about than to lie* [28, с. 224–225]. Тема проілюстрованих сентенцій стосується обману, а рема полягає в повчанні адресата, нагадуванні йому про причиново-наслідкові зв'язки (дія → наслідок).

T + P (1). Категорія Добро, Зло: *The best is the enemy of the good; Evil doers are evil dreaders; A good heart cannot lie; A good word costs no more than a bad one* [28, с. 87]; *Good dog deserves a good bone; Good sailor may mistake in the dark* [2, с. 422–424]. Продемонстровані приклади засвідчують свою належність до тематичної рубрики під назвою *Добро* та *Зло*, а також наявність характерної реми, спрямованої на передавання досвіду, настанову, тлумачення добра та зла.

Прикладами імпліцитного зображення теми та експліцитного представлення реми — (T) + P (2) — можуть слугувати такі сентенції із категорії Поради, Застереження: *Measure twice and cut once* [2, с. 229]; *Don't throw out your dirty water before you get in fresh; First think, then speak; A fish wouldn't get caught if he kept his mouth shut; If you cannot see the bottom, do not cross the river* [28, с. 228–229]. Як уже зазначалося, представлення тематичних та рематичних блоків у наведених прикладах має взаємодоповнювальний зв'язок (T) + P. Рема цих висловлювань виражена експліцитно, вона має на меті передбачити людську необачність, нагадати, що поспіхом можна заподіяти шкоду. Як бачимо, маркером базової функції (дидактичної) прислів'їв є рема. Мотив адресанта є

комунікативною функцією впливу з її моралізаторським соціальним стандартом настанови (соціальні цінності є пріоритетом).

Категорія *Обачливість, Обережність* верифікується такими прикладами з імпліцитним вираженням теми та експліцитним реми (Т) + Р (2): *Don't put all your eggs in one basket; Do not look upon the vessel but upon that which it contains; Do not make fish of one and flesh of another* [2, с. 280]; *If you want a good advice, consult an old man; Forewarned is forearmed; Many receive advice, but only the wise profit from it* [28, с. 246–247].

Зазначимо приклади, що віддзеркалюють експліцитне вираження теми й імпліцитне представлення реми Т + (Р) (3). Розглянемо тематичну категорію *Життя*: *Rome was not built in a day* [2, с. 824]; *Life is made up of little things; Life is not all beer and skittles; We are born crying, live complaining, and die disappointed* [28, с. 119–121].

Наведені приклади для всіх трьох випадків вираження тема-рема-тематичного блоку засвідчують, що прислів'я експлікуються коментуванням, складаються з тематичного блоку та рема-тематично-дидактичної настанови. Аналіз вищенаведених прикладів дозволив констатувати той факт, що глибинна структура містить як тема-рема-тематичне членування, так і поданий за допомогою цього членування підтекст у прислів'ях. Ці речення — мудрі сентенції, що ґрунтуються на досвіді минулих поколінь, використовуються в сьогоденні для семантизації моральних, поведінкових настанов та рекомендацій, щоб покращити життя соціуму. Зауваження, побажання, рекомендації, настанови створюються для добра, а не для зла, та мають антропоцентричний характер.

Прислів'я — це комунікативна одиниця, малий тематичний текст. Вони не мають назви, автономні, є конденсацією спостереження. Приголомшує всюдисущність прислів'їв, вони втручаються в усі сфери людського буття: його здоров'я, вдачу, характер, до рідних/сусідів, властей, начальників, у людські надії, помисли, закони і життєві звичаї. Прислів'я наділені низкою базових функцій: інформативною, дидактичною, антропоцентричною, настановчою, застережною, креативною, соціальною, моделювальною, спонукальною, гумористичною.

Прислів'я як маркери інформативності містять у собі настанову, відображають соціальне бачення подій, спонукаючи, переконуючи та застерігаючи нащадків від негативних результатів. Настановча функція простежується в наведеному нижче прикладі: *Between two stools ones goes to the ground* [28, с. 364].

Вплив на свідомість адресата (прагматична функція) взаємодіє зі сприйняттям стереотипів поведінки конкретного соціуму (соціальна функція), щоб на базі набутого соціального досвіду можна було адекватно вирішувати життєві ситуації (моделювальна функція) [50]. Прикладами англомовних прислів'їв, що виконують вищенаведені функції, є такі сентенції: *Beware of a silent dog and still water* [2, с. 128]; *Cheerfulness is the principal ingredient in health* [28, с. 136].

Переважає більшість дослідників одностайні в тому, що в основі дидактичної функції прислів'їв, покликаної спонукати до дотримання й виконання певних моральних норм, закладена народна мудрість, що перевірена досвідом попередніх поколінь. Реалізація дидактичної функції верифікується такими прикладами: *Don't teach your grandmother to suck eggs; It is an equal failing to trust everybody and to trust nobody; It is easy to swim if another holds your head; It is safer to hear and take counsel; Keep your mouth shut and your ears open* [2, с. 281, 552, 553, 555, 574]. Наведені проverbsальні конструкти характеризуються вираженням головної — дидактичної — функції прислів'їв, що має на меті застерегти адресата від неправильних дій, корегувати його поведінку, націлювати на правильний шлях, використовуючи при цьому в кондесованій формі досвід минулих поколінь.

Прислів'я як яскраві та виразні мовні засоби виконують також гумористичну функцію. Зокрема це можна верифікувати такими прикладами: *No news is impossible; Love all, trust me; An idle mind is the best way to relax; Where there's smoke there's pollution; You can't teach an old dog new math; Laugh and the whole world laughs with you; Cry and you have to blow your nose; California is a fine place to live – if you happen to be an orange; Love me, love my dog (and its smell);*

Love me and love my alma mater; Love me and love my friends in need; Don't love my sunny-weather friends [122]. Спонукаючи до змагань із дотепності, вони не лише розважають співрозмовника, але й створюють особливу жартівливу реальність, де вимальовується вже не звичний, повсякденний світ, а світ парадоксальний, в якому все перебільшено й перевернуто з ніг на голову.

У прислів'ях спрацьовують критика й самокритика — пониження власних переваг та висміювання всього того, що перебуває навколо нас. Сміх спрямований на найважливіші та уразливі сторони людського життя й природи. Здебільшого висміюванню підлягають вади людського характеру, наприклад: *Tongue breaks the bone, and herself hath none* [2, с. 957]; *Every man has as much vanity as he is deficient in understanding* [28, с. 76].

Отже, прислів'я підвладні поліфункціональності, реалізують поспіль оцінну, дидактичну, моделювальну, текстоутворювальну та гумористичну функції. Домінувальною є синкретична (інформативно-впливова) функція, що позначається експліцитно та імпліцитно, при цьому облігаторною є наявність регулятивної, дидактичної функції. Оцінна функція прислів'їв надихає регулятивну, впливову функції на мовленнєві акти настанови, погрози, рекомендації позитивної та негативної конотацій. Оцінно-спонукальні висловлювання розкривають сторінку таксономії прислів'їв за семантико-прагматичним критерієм.

Становлять інтерес побутові та життєві асоціації щодо здатності прислів'їв бути аналогією одночасно стосовно тих чи інших життєвих явищ. Поставлений перед необхідністю враховувати багатозначність прислів'їв, В.І. Даль часто одне й те саме прислів'я розміщав під різні тематичні рубрики. Це не помилка укладача, а вказівка на правило, що виникає із самої природи прислів'їв. Це підтверджують такі приклади: *He lives long who lives well* [28, с. 118]; *Love will creep where it may be not go* [2, с. 631]. У цих прикладах віддзеркалюється вся багатогранність змісту прислів'їв, їх широка тематична репрезентативність, що надає можливість використовувати їх відповідно до потреб у тій чи іншій ситуації.

Прислів'я проникнуті вірою в людську працю, у сенс життя, у радість і щастя творення. Розглянемо характерні приклади: *He who does not work, neither shall he eat* [28, с. 258]; *Life is great if you don't weaken* [2, с. 608]. Також вони корелюють соціальні проблеми, таврують, засуджують. Реалізація цих проблем демонструється такими прикладами: *Lazy folks take the most pains* [2, с. 595]; *Laziness travels so slow that poverty overtakes him; They must hunger in winter that will not work in summer; Do not wait for a rainy day to fix your roof* [28, с. 181, 182, 180]. У багатьох прислів'ях говориться про заощадливість та економію. Наприклад, *Spare when you are young and spend when you are old* [28, с. 117]; *Money is a good servant but a bad master* [2, с. 677]. Досить часто вони повчають, наставляють людей, виправдовують їх, при цьому використовуються адекватні лінгвістичні форми. Наприклад, *Don't look a gift horse in the mouth; Do not throw pearls before swine* [28, с. 368–369]; *Study sickness while you are well; Take care of the pence and the pounds will care of themselves; Think today and speak tomorrow; Learn wisdom by the follies of others* [2, с. 901, 914, 942, 597].

У пареміологічних текстах загалом та у прислів'ях зокрема яскраво виражені норми поведінки в соціумі, ціннісно-значущі форми соціального впливу людей у конкретних ситуаціях. Норми поведінки актуалізуються насамперед тоді, коли виникає вибір між тією чи іншою поведінковою стратегією. Найважливішим зіставленням поведінкових стратегій є контраст між моральними та аморальними нормами поведінки. У першому випадку акцентуються соціально-стійкі інтереси людей, у другому — топіки асоціальної поведінки. І знову наведемо характерний приклад: *If you want a good advice, consult an old man* [2, с. 246]. Як свідчать вищенаведений приклад, конфлікт інтересів, їх дискомфорт породжує цикл повчань, рекомендацій, які мають на меті усунення небажаного ефекту.

Основними перевагами прислів'їв вважається ємність, зрозумілість і структурно-композиційна завершеність. Вони можуть у стислій і досконалій формі виразити найрізноманітніші думки та почуття людини. Розглянемо такі приклади: *Laugh before breakfast you'll cry before supper* [2, с. 588]; *Better an open*

enemy than a false friend [28, с. 99]. Із цих прикладів видно, що прислів'я у стислій формі, але повною мірою виражають ту чи іншу мораль.

Характеризуються прислів'я наявністю різноманітних художніх засобів (фонетичних, синтаксичних, лексичних), а також простих і складних поетичних тропів. Вони використовуються не стільки для прикраси мови, скільки для втілення змісту. Узагальнена схема художніх засобів наведена в додатку А на рисунку А.1, аналогічно подано схематично поетичні тропи (див. додаток А, рисунок А.2).

У межах нашого дослідження глибинної структури англomовних прислів'їв фокусується увага на таких домінуючих художніх засобах: антитеза (1), риторичні питання (2), риторичні оклики (3), звертання (4), паралелізм (5), повтор (6). У результаті аналізу емпіричного матеріалу, який ми відібрали, виявлено такі приклади вживання в прислів'ях вищезазначених художніх засобів (див. відповідну вищенаведену нумерацію):

1) *Fire and water are good servants, but bad masters [2, с. 335]; The fool doth think he is wise, but the wise man knows himself to be a fool [2, с. 347];*

2) *What can you get of the cat but her skin? [2, с. 1000]; Can the leopard change his spots? [2, с. 191];*

3) *"You must get yourself calmed down and think before you do anything. Why don't you write Mr. Gilmer and have him intercede for you? Don't be rash! Think before you act!" [129, с. 45];*

4) *You shouldn't look a gift horse in the mouth [2, с. 178];*

5) *Forewarned, forearmed [2, с. 351];*

6) *Nothing seek, nothing find; [2, с. 701].*

У результаті аналізу фактичного матеріалу, можна стверджувати, що стилістичні засоби, вжиті в прислів'ях, використовуються для того, щоб урізноманітнити форми побудови речень, досягнути більшої виразності, виділити пріоритетну думку.

Не менш вживаним лексичним засобом прислів'їв є оксиморон (оксюморон) — стилістичний засіб, що полягає в сполучності протилежностей, він є

парадоксальним висловом. Зразком використання оксиморона в англійських прислів'ях можуть бути такі приклади: *False friends are worse than open enemies*; *Cowards die many times before their death*; *Devil sometimes speaks the truth* [2, с. 320, 244, 270].

Для підсилення виразності й емоційності мови, для більш точного втілення змісту й висловлення узагальненого значення в англомовних прислів'ях вживаються поетичні тропи (метафори, порівняння, епітети). Метафора є найбільш уживаним та універсальним тропом, що слугує для враження розуму, посиленого позначення предметів, більш наочного уявлення того, про що йдеться. Окрім того, метафора як один із найбільш продуктивних засобів формування вторинних найменувань у створенні мовної картини світу більшою мірою, ніж інші тропи, пов'язана з пізнавальною діяльністю людини. Розглянемо характерні приклади вживання метафор в англомовних прислів'ях: *The tongue of idle person is never idle*; *It is an ill wind that blows nobody good*; *It is a silly fish, that is caught twice with the same bait* [2, с. 957, 552].

Характерною властивістю прислів'їв є й те, що їхній зміст змушує реципієнта порівнювати реальну соціальну ситуацію з «вигаданою» або уявною, яка передається завдяки яскравим метафоричним образам.

Необхідність вживання метафори у вислові проявляється особливо наочно в тих випадках, коли нею виражаються складні й невиразні низки думок, збуджених невизначеною множиною дій, слів. Прислів'я відображають різноманітність подій та явищ суспільства, тому вживання метафори в їх структурі доцільне й необхідне.

Порівняння надає вислову наглядності, особливої виразності та асоціативності. Введення в текст порівнянь дає можливість авторові створити в читача більш чітке уявлення про події, що описуються. Наприклад: *A fool may ask more questions in an hour than a wise man can answer in seven hours*; *Fortune is easily found, but hard to be kept*; *It is safer to hear and take counsel than to give it*; *Laws are like cobwebs which may catch small flies, but let wasps and hornets break through* [2, с. 561, 355, 555, 589]. Отже, порівняння в структурі англомовних

прислів'їв сприяє їх семантичній реконструкції, робить барвистими та соковитими, виявляє ставлення мовця до сказаного.

Епітет як один із маркерів суб'єктивної модальності, передаючи експліцитно емоційне ставлення автора, виконує у фольклорних комічних мікротекстах такі функції: конкретизації ситуації для досягнення найбільшого прагматичного ефекту; підказки для створення комічного ефекту; уточнення слова з комічного боку; вирішення ситуації на користь створення комічного ефекту; виникнення двозначної комічної ситуації (у разі вживання епітетів в опозиції, або ситуативних епітетів); створення каламбуру тощо. Проілюструємо вищезазначені положення такими прикладами: *Drunken days have all their tomorrow*; *Empty hand is no lure for a hawk*; *Even reckoning makes long friends*; *Every cloud has a silver lining* [2, с. 294, 302, 307, 308]. Наведені приклади засвідчують: уживання епітетів у структурі англомовних прислів'їв спрямоване на досягнення прагматичної мети, що акумулює в собі настанову, пораду, підказку та ін.

Діалектично суперечлива взаємодія між лапідарністю тексту та множиною потенційно безмежних щодо когнітивних можливостей людини поєднань засобів усіх рівнів мови розглядається як рушійна сила, що слугує створенню та розвитку складної системи функціонування мовних засобів у фольклорних творах малої форми. Отже, аналіз розглянутого матеріалу показав, що на тлі широкого використання стилістичних засобів у англомовних прислів'ях специфіка вживання образотворчих і виразних засобів визначається, здебільшого, на основі показників частотності їх використання в структурі англійських паремій.

У результаті проведеного дослідження нами було з'ясовано, що стилістичні засоби та поетичні тропи за своєю природою різноманітні та численні, вони здебільшого базуються на принципах, на яких побудований увесь механізм мови: зіставленні явищ та виявленні їх подібності (еквівалентності) або відмінності (контрасту) між ними.

Наступним завданням нашої наукової розвідки вважаємо за доцільне розкрити поняття модифікованого прислів'я, виокремити та узагальнити типи модифікованих англомовних прислів'їв на базі емпіричного матеріалу, залученого

з художнього та публіцистичного дискурсів, а в подальшому — встановити частотність структурно-семантичних змін у процесі трансформації прислів'їв і розглянути їх мовленнєву реалізацію у різних дискурсах.

1.2. Тракткування поняття модифікації стосовно прислів'їв

1.2.1 Типологія модифікованих прислів'їв

Пареміологічний фонд англійської мови перебуває у стані постійного оновлення в зв'язку з тенденцією активного використання прецедентних феноменів загалом та прислів'їв зокрема в різних дискурсах. З огляду на це пареміологічний фонд англійської картини світу виступає репрезентантом культурологічного багатства соціуму та реагує на зміни в суспільно-політичному, культурно-етичному житті людей, пристосовується до нових завдань та потреб сучасного розвитку суспільства, що, в свою чергу, безпосередньо віддзеркалюється в мовному матеріалі.

Демократизація суспільного життя, що неминуче виявляється у мові та мовленні, впливає на переосмислення усталених істин, а це сприяє трансформації відомих афоризмів, приказок, загадок, повір'їв і, зокрема, загальноживаних прислів'їв. В останні десятиріччя в розвитку англійської мови, як і в багатьох інших мовах, явно простежується тенденція демократизації, під якою, насамперед, розуміється зближення писемно-літературної мови з усно-розмовною, нелітературною. Таке зближення детермінується значним поповненням лексики та фразеології «стандартної» мови з нелітературних розмовних джерел [37, с. 5].

Мова є рухомим «механізмом», на дію якого впливають різноманітні фактори інтра- та екстралінгвістичного характеру. Під впливом різних чинників змінюється зміст мовних знаків, модифікується їх функціональне призначення,

виникають інновації. У межах побудованої із застосуванням дескриптивно-статичного методу «жорсткої» структуралістської моделі інноваційні мовні утворення, явища перехідного характеру не знаходять свого належного місця [31, с. 36].

Наразі мови вивчаються в руслі їх динамічної, функціональної, антропоцентричної параметризації. У лінгвістичному аналізі вагомим є епідигматичний підхід до номінативних та комунікативних одиниць, ідентифікація їх глобальних, вторинних утворень.

На часі глобальні структури характеризуються процесом модифікації, зміною їх зовнішніх та внутрішніх маркерів. Розглядаючи і прислів'я як інтегровані синкретичні конструювання, що є поєднанням змісту та форми, поверхневої та глибинної структур відповідно, сфокусуємо увагу на більш детальному розгляді цих питань у підрозділі 1.2.1.

Новим поштовхом для формування динамічно-процесуального бачення синхронної системи мови стало виявлення різних форм динаміки в її історичному розвитку та живому функціонуванні, розмежуванні рухомості мови в синхронії та мінливості в діахронії. Рухомість у мові стала асоціюватися не лише з її історичним розвитком (еволюцією), але й із функціонуванням на кожному етапі існування.

В аспекті дослідження змін паремій загалом та прислів'їв зокрема здійснювалися спроби іменувати їх такими термінами: *трансформації* (О.М. Саввіна [83]), *кукізм* (В.І. Беліков [10]), *квазіприслів'я* (Е.М. Береговська [11]), *антиприслів'я* (Х. Вальтер [15], W. Mieder [133]), *провербіальні трансформанти* (С.І. Гнедаш [20]), *оказіональні прислів'я* (С.В. Птушко [79]), *паремій-трансформи* (О.М. Антонова [4]), *нові прислів'я* (В.А. Маслова [64]).

Трансформи, що виникли переважно на базі традиційних паремій, характеризуються зміною ситуацій та модифікацією форм. Вони одержують назви: *антиприслів'я*, *антиафоризми* та *антиприказки*. Учені дали визначення цьому різновиду стійких виразів, проте термінологічне пояснення здійснюється з

різних позицій. Так, наприклад, В.М. Мокієнко розглядає їх як пареміологічні трансформи, оскільки вони підлягають тим самим законам перетворення паремій, що й прислів'я, які давно ввійшли до літературного вжитку як модифіковані варіанти традиційних виразів [15, с. 12].

Т.І. Дамм, розглядаючи *жартівливі афоризми*, зараховує до афоризмів малого комічного жанру й антиприслів'я як одиниці лаконічного узагальненого змісту, що характеризуються зіткненням в одному контексті понять, між якими виникають раптові смислові зв'язки [23].

Науковці Ю.А. Зацний та А.В. Янков досліджували нові лексико-фразеологічні інновації, що виникли в нелітературних розмовних підсистемах, у соціальних діалектах і функціонують останнім часом у літературному розмовному мовленні [37]. Розвідку вчених подано у вигляді словника «Нова розмовна лексика і фразеологія». Автори фокусують увагу на джерелах і сферах поповнення розмовної лексики і фразеології, шляхах та способах збагачення розмовної мови. Учені приходять до висновку, що зафіксовані у словнику інновації, що виникли в нелітературних підсистемах й адаптувалися у літературній розмовній мові, свідчать про зародження нових тенденцій у шляхах та способах збагачення словникового складу сучасної англійської мови й немає сумніву в тому, що ці тенденції будуть у подальшому екстраполюватися на всю «суперсистему» полінаціональної англійської мови з урахуванням її глобальної репрезентації у вигляді окремих національних, територіальних, соціальних варіантів [37, с. 19].

Вважаємо за доцільне окреслити межі понять *оказіоналізм* та *узуалізація* відповідно до об'єкта нашого дослідження. На думку Ю.А. Зацного, поняття *оказіональність* є досить умовним. Фактично всі нові одиниці починають своє життя як okazіональні, оскільки вони виникають саме в конкретному акті мовлення, тому термін okazіональне слово може констатувати лише результат, той факт, що певна одиниця виникла у мовленні, але не закріпилася в мові [38, с. 6–7].

У той же час значна кількість одиниць, що виникли тільки «на випадок», можуть узуалізуватися, увійти до словникового складу. Доречними є зауваження

Ю.А. Зацного, що далеко не завжди можна передбачити долю новотвору, виходячи тільки з його особливостей, що співвідноситься із самою мовою (відповідність слова законам і тенденціям словотвору, продуктивність і «потенційність» моделі тощо) у відриві від чинників, пов'язаних із соціальною природою мови. Спостереження за «долею» неологізмів підтверджують думку про те, що несправедливо бачити примат внутрішніх (іманентних) явищ у структурі мови над впливом соціальних чинників. Закріплюються у мові насамперед ті одиниці, що передають поняття, пов'язані з важливими проблемами сучасності.

Дослідження інновацій англійської мови свідчить, що дуже часто їх інтеграція в лексико-семантичну систему залежить від безпосереднього зв'язку з актуальними суспільними рухами, обумовлюється висуненням на перший план певних соціальних груп, особливо тих, в яких саме і народжуються нові слова і словосполучення.

Ознаками входження неологізмів (інновацій) у мову слід вважати їх «рекурентність», здатність відтворення поза первісним контекстом, участь у семантичних і словотворчих процесах. Семантична і лексико-фразеологічна деривація на базі певної інновації (вона також повинна мати рекурентний характер) свідчить, безумовно, про входження такої інновації в лексико-семантичну систему. Чинник часу, «довговічність» неологізму є, безумовно, показником його «узуальності», закріплення в мові. Лексикографи вважають: для того щоб потрапити в словники, неологізми повинні з'являтися в різних друкованих джерелах протягом цілого ряду років [38, с. 7].

Цікавим є досвід використання терміна *антиприслів'я* німецьким вченим В. Мідером. Учений демонструє, що до цих висловів зараховують антиподи традиційних паремій, біблійних сентенцій, перероблені афоризми й крилаті вирази відомих людей, лайливі вирази тощо [132].

Термін *антиприслів'я* можна вживати у вузькому й широкому значеннях. У першому випадку під *антиприслів'ями* розуміють трансформи традиційних паремій, які зазнали змін компонентного складу та змісту, що характеризуються

експресивністю, нерідко мають негативну конотацію, а також вирази, створені на базі традиційних фразем. Уживаючи термін *антиприслів'я* в широкому значенні, до цих виразів, окрім трансформованих прислів'їв, приказок, фразем, окремих загадок, афоризмів, крилатих виразів відомих людей, зараховують традиційні й нові вислови, у яких вербальне наповнення не відповідає нормам літературної мови.

Багатоаспектне вивчення пареміологічних одиниць переконливо продемонструвало їх відкритість до різних структурно-семантичних девіацій. Зокрема, дисертаційне дослідження О.М. Антонової присвячене аналізу *паремій-трансформів* як фактора модифікації функціонального простору англomовного публіцистичного дискурсу. Дослідження паремій проводилося з урахуванням прагма-семантичних, когнітивних та системно-функціональних аспектів. Новаторським у роботі, на нашу думку, є представлення власного терміна *паремій-трансформи* для позначення видозмінених паремій. Доцільність його введення дослідницею пояснюється так: термін *паремія-трансформ* є об'єднуючим для таких понять, як *варіант* (модифікації паремій, що увійшли в мовну систему переважно на лексичному та граматичному рівнях) та *оказіоналізм* (індивідуально-авторські перетворення паремій). Новий термін позначає модифіковані пареміологічні одиниці, що зазнали змін на лексичному, морфологічному та синтаксичному рівнях, але не втратили асоціативно-змістовного зв'язку із вихідною узуальною формою [4, с. 6].

Також у зазначеній науковій праці, на наш погляд, заслуговує уваги питання механізму утворення паремій. Дослідниця говорить про те, що основу цього явища формує функціональна самоорганізація мови, що передбачає такий процес: загальне значення одиниць подібного роду формується не додаванням семантики елементів, що входять до них, а як новий синергійний зміст, відмінний від простої суми значень цих елементів. В основу механізму трансформації паремій покладено явище мовної варіативності. Із позицій лінгвосинергетики це явище пояснюється принципом необхідної різноманітності елементів і частин системи, що сприяє стійкому та динамічному розвитку будь-якої системи, у тому числі й

пареміологічного фонду англійської мови [4, с. 7].

Наукова праця С.І. Гнедаш присвячена системному вивченню провербіальних трансформантів у функціональному стилі преси та публіцистики на матеріалі німецької мови [20]. У науковий обіг вводяться такі поняття, як *провербіальна трансформативність*, *провербіальний трансформант*, *провербіальна одиниця*. У науковій картині вченої поняття *провербіальна трансформативність* являє собою окремий випадок *провербіальної варіативності*, що відрізняється кардинальною модифікацією інваріанта при збереженні зв'язку з початковим матеріалом. Результатом здійснюваного процесу провербіальної трансформації є *провербіальний трансформант* — видозміна структурно-семантичного новоутворення, що зберігає свій зв'язок із прототипом. *Провербіальні трансформанти* є результатом діяльності автора, їх виникнення характеризується наявністю мотиву та мети. Як прототип *провербіальних трансформантів* розглядаються *провербіальні* одиниці, що включають в себе авторські вислови приказкового типу — сентенції, афоризми, максими, а також крилаті вирази.

Приділяючи увагу питанню комунікативно-прагматичного потенціалу провербіальних одиниць, С.І. Гнедаш зазначає, що як у модифікованому, так і в незмінному вигляді він, тобто потенціал, є найбільш важливим у текстах публіцистичної жанрово-стилістичної співвіднесеності. Такі властивості, як авторитетність, лаконічність, експресивність, образність, оцінність, сугестивність, дозволяють *провербіальним* одиницям та їх *трансформантам* відповідати вимогам функціонального стилю преси та публіцистики [20].

С.В. Птушко досліджувала особливості функціонування прислів'їв у заголовках сучасної англійської публіцистики, способи їх оказіональної актуалізації та прояви стилістичного ефекту. За результатами проведеного дослідження авторкою встановлено, що при використанні прислів'їв у мовленні, а також при фіксації їх у словниках чи збірниках часто наводяться дещо різні варіанти одного й того ж прислів'я. У роботі виявлено фактори виникнення та існування *узуальних* варіантів прислів'їв, а саме: структурна синонімія прислів'їв,

граматичне чергування кількості іменників у їхньому складі, існування прислів'їв, що містять лексичні та граматичні архаїзми поряд із сучасними варіантами [79].

Також було встановлено, що причини трансформації прислів'їв у газетних та журнальних заголовках породжуються низкою особливостей. Перш за все, на думку авторки, це обумовлено специфікою самих прислів'їв, а також властивостями та функціями заголовків газетних матеріалів. Трансформація прислів'їв являє собою «вторинне» використання традиційних форм, що сприяє економії мовних засобів та здійснюється на основі переосмислення й творчого підходу до *узуальних* одиниць.

За результатами наукової розвідки до основних факторів, що сприяють трансформації прислів'їв, С.В. Птушко відносить:

- 1) економію мовленнєвих засобів;
- 2) пошук постійного джерела експресії;
- 3) прагнення наповнити узагальнене прислів'я конкретним змістом;
- 4) встановлення особливого комунікативного зв'язку між автором та читацькою аудиторією;
- 5) оперування вже готовими мовними блоками, за допомогою яких можна створювати нові одиниці;
- 6) відповідність трансформованого прислів'я майже всім вимогам заголовка в газеті.

Заголовок із трансформованим прислів'ям є яскравим, рекламним; конкретним, оскільки заголовок — це конденсація змісту статті; експресивним; містить відповідний відсоток як відомої, так і невідомої інформації [79].

Отже, аналізуючи вищерозглянутий матеріал, зауважимо наступне. Цікавим для нас у дослідженнях С.В. Птушко є розгляд прислів'їв у різних варіантах. Корисним вважаємо також виокремлення нею низки факторів трансформації прислів'їв. Прив'язка ж досліджуваного матеріалу лише до заголовків, що мають свої особливості, звужує актуальність отриманих результатів для нашого випадку (адже ми розглядаємо більш широке поле функціонування англomовних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах).

Зауважимо при цьому, що в даному контексті для нас важливими є причини трансформації прислів'їв, що створюють постійний вектор еволюції. Тому, якщо в цілому наведені автором фактори трансформації не викликають заперечень, то які саме будуть корисними нам — з'ясуємо в процесі подальшого дослідження модифікованих англомовних прислів'їв.

При вивченні еволюції та самоорганізації англомовних прислів'їв як системи з'ясуємо фактори, що призводять до змін у них. Насамперед наша увага буде зосереджена на основних характеристиках прислів'їв. Доречно зауважити, що характерною ознакою є поєднання у прислів'ях багатьох суспільних явищ, що досить часто трапляються у художньому та публіцистичному дискурсах. Отже, нас буде цікавити основа об'єднання суттєвих та глибоких аналогій в явищах, а також способи, за якими ці об'єднання відбуваються (пряма аналогія, іносказання та ін.). Адже саме ці способи дозволяють трансформувати прислів'я, не порушуючи їх жанру. Наразі ж зосередимо увагу на типологізації модифікованих прислів'їв.

Учені розрізняють семантичну та структурно-семантичну трансформації досліджуваних одиниць. Семантична трансформація — це видозміна прямого значення вихідних паремій, їх синкрета та актуалізація інформативного і впливового (дидактичного) блоків висловлення. Під структурно-семантичною трансформацією розуміють зазвичай перетворення форми сталих виразів, що зазнають смислових змін. Структурно-семантичні перетворення відбуваються на всіх мовних рівнях, у результаті чого виокремлюються фонетичні, словотворчі, морфологічні, лексичні та синтаксичні трансформації [12, с. 108].

Структурно-семантична модифікація прислів'їв детермінується загальними законами розвитку мови. При цьому спрацьовує принцип: *Ми не будуємо мову, а добудовуємо*. Прислів'я — це відкрита система, і процес вилучення елементів та доповнення новими утвореннями відбувається безперервно.

О.Є. Жигаріна пропонує вирізняти такі ступені змін прислів'їв:

- 1) традиційні (автентичні фольклорні);
- 2) модифіковані з незначними змінами в межах початкового тексту (усічені,

актуалізовані до конкретної ситуації, надбудовані з додаванням нової думки-кліше);

3) мутаційні з міжтекстовими й міжжанровими контамінаціями;

4) трансформовані зі значними змінами [35, с. 21].

Серед видів трансформацій фразеологічних одиниць О.В. Кунін виділяє вклинювання, тобто той вид трансформації, який передбачає додавання до складу прислів'їв лексем у межах одного мовного акту. Оказіональні елементи, які додаються чи «вклинюються», розширюють структуру фразеологічної одиниці та її лексичний склад [52, с. 38].

На підтвердження вищезазначеного проілюструємо це релевантними прикладами з художнього (1) та публіцистичного (2) дискурсів:

1. Традиційна форма прислів'я *Delays are dangerous* отримала нове представлення шляхом додавання лексичної одиниці *Delays are dangerous **and costly!*** [148, с. 8], що інтенсифікувало вираз, додало йому стверджувального та більш емоційного характеру.

Наступний приклад позначений заміною лексичної одиниці на фінальній позиції речення. Таким чином вихідне прислів'я *Books and friends should be few but good* трансформувалося в *Books **like** friends should be few **and well-chosen*** [115, с. 47].

You cannot have your cake and eat it → *You can't have your cake and eat it **forever*** [147, с. 300]. Зазначена проverbsialна конструкція характеризується додаванням лексичної одиниці *forever*, що, на нашу думку, виступає конкретизуючим, уточнюючим елементом.

2. *Actions speak louder than words* → *Actions speak louder than **manager's** words* [146]. Цей приклад ілюструє модифікацію на розширення складу прислів'я вклинюванням, детермінується появою лексичної одиниці *manager* із конкретизацією ситуації.

У наступному прикладі *The early bird catches the worm* → *The early birds who catch the **email** worms* [145] спостерігаємо вклинювання лексеми *email* у препозицію до іменника *worms*, що повністю змінює семантику прислів'я.

З'являється нова інтерпретація, модернізується зміст: наразі мова уже йде про віруси (хробаки) в електронних листах.

Також прийом «вклинювання» може використовуватися для підсилення експресивності виразу: *There really is no smoke without fire* [143]. У цьому випадку експресивність детермінована вживанням емоційно-забарвленого інтенсифікуючого компонента *really*.

В.М. Мокієнко запроваджує ще один різновид трансформації — розгортання, який розуміється як поява додаткових смислів у семантиці висловлювання, де пареміологічна одиниця актуалізується із зазначеним видом трансформації [68, с. 29]. На відміну від прикладів із вклинюванням, у випадках із розгортанням базова структура одиниці розширюється загалом, а не завдяки модифікації одного чи двох компонентів: елемент, що додається, часто має структуру фрази, а не лексеми, окрім того, він семантично співвідноситься зі значенням фразеологічної одиниці, а не зі значенням одного з компонентів.

Проілюструємо це на прикладах, залучених із художнього (1) та публіцистичного (2) дискурсів:

1) Канонізоване прислів'я *Chain is as strong as is the weakest link*, використане в контексті художнього твору, набуло подальшого розвитку: *The chain is only as strong as its weakest link, and the weakest link in any organization can vary* [117, с. 128]. У цьому випадку розгортання традиційного виразу відзначається інтенцією автора влучно висловити свою ідею, що полягає в наступному: міцність ланцюга визначається міцністю його слабшої ланки, а найслабша ланка в структурі може бути де завгодно.

Наступне вихідне прислів'я *Cleanliness is next to Godliness* при вживанні у художньому тексті набуло такого продовження: *Cleanliness is next to Godliness — Certainly this is a duty, not a sin. It's absolutely necessary for one's self-respect* [150, с. 88]. У цьому прикладі продемонстровано, як доречно можна використовувати прислів'я для досягнення авторської мети — нагадати читачам, що душевна чистота — це шлях до праведності, моральне зобов'язання. Автор емпатує увагу на тому, що це не слід розглядати як гріх, помилку тощо. Навпаки, слідування цьому правилу, поради є необхідним для поважаючої себе людини.

2) *A house divided against itself cannot stand. Especially if that house is a semi-detached bijou residence in fashionable city-centre Dublin and the division stems from a bitterly contested parental will* [138]. У цьому випадку розширення складу прислів'я *A house divided against itself cannot stand* було досягнуто введенням вставної уточнювальної конструкції *Especially if that house is a semi-detached bijou residence in fashionable city-centre Dublin and the division stems from a bitterly contested parental will. Country life is not always a bed of roses; it can be a mix of poverty and ill health* [136]. Початково спостерігається вставка лексичної одиниці *country* на ініційній позиції, що відразу уточнює семантичну структуру виразу, а вже потім прислів'я набуває свого розгортання додаванням окремої смислової конструкції *It can be a mix of poverty and ill health*.

All good things must come to an end — even Telegraph's expenses scoop [142]. У наведеному прикладі трансформація прислів'я *All good must come to an end* детермінована додаванням уточнювальної конструкції *Even Telegraph's expenses scoop*, що конкретизує значення прислів'я.

Два вищезазначені різновиди модифікацій (вклинювання й розгортання) прислів'їв можна об'єднати в одну структурно-семантичну групу — трансформації на розширення компонентного складу прислів'я.

Аналізуючи публіцистичні тексти, ми виокремили прислів'я з протилежним напрямком модифікації — трансформацією, що детермінується скороченням (компресією) складу прислів'я. Цю групу, в свою чергу, можна поділити на дві підгрупи: відсікання частини прислів'я чи стягнення прислів'я у структуру, що функціонує в реченні як складне слово.

Відсікання є характерною для прислів'їв трансформацією, за якої відбувається зменшення лексичного складу прислів'я та, зазвичай, відкидається значна його лінійна частина так, що залишаються лише компоненти, які найбільш концентровано реалізують концепт, виражений канонізованим прислів'ям. Тобто поза межами прийому відсікання залишається частина прислів'я, яка саме й втілює фразеологічний образ.

Прикладом такого різновиду трансформації може бути такий заголовок: *Spare the rod* [141], що демонструє відсікання кінцевої предикативної частини

прислів'я *Spare the rod and spoil the child*. У цьому випадку фразеологічний образ втілює в собі синтаксична конструкція *spare the rod*. Друга частина прислів'я зазнає відсікання, зважаючи на те, що воно широковідоме серед читачів і перша частина повністю передає семантику, вкладену в канонізоване прислів'я, а отже інформація трансформованого прислів'я сприймається в контексті як повна.

Ще одним прикладом слугує заголовок *A crab apple a day ...* [135]. У цьому випадку також спостерігається відсікання кінцевої частини та конкретизація (*crab apple*) прислів'я, що можна пояснити прагненням автора урізноманітнити заголовок, зробити його цікавим, незвичним. Також можна припустити, що такого роду модифікація (відсікання частини прислів'я) є інструментарієм для контролювання обізнаності читачів, їх спроможності відтворювати в уяві початковий варіант.

Прислів'я *When in Rome, do as the Romans do* набуло нового представлення, виступаючи заголовком до статті *When in Rome ...* [144]. Відповідно до наведеного фрагмента можемо спостерігати відсікання другого блоку прислів'я. Незважаючи на застосування цієї трансформації, вихідна форма проverbsіальної конструкції є широковідомою освіченим людям та легко впізнаваною.

Стягнення прислів'я є різновидом трансформації, за якої відбувається з'єднання словосполучення в цілісний комплекс, що набуває ознак складного слова. Цей різновид скорочення також можна ідентифікувати як явище лексикалізації, тобто набуття синтаксичною конструкцією лексико-граматичних ознак слова. У кожному конкретному висловлюванні лексикалізовані одиниці функціонально наближаються до слова, оскільки вживаються для номінації конкретного предмета чи явища з актуальними для цього комунікативного акту ознаками.

Наведемо релевантні приклади з художнього дискурсу: *Better the foot slip than the tongue* → *It is better to have a **foot-slip** than a **tongue-slip** in talking* [131, с. 33]. Проілюстрований приклад демонструє об'єднання лексичних одиниць *foot*, *tongue* та *slip* у спільне словосполучення.

Залучення традиційного прислів'я *First come, first served* до художнього тексту надало виразу нового представлення, а саме: *In each case, the legal system*

found the traditional property rights claim to outweigh the first-come, first-served claim [151, с. 159]. Проілюстрований приклад демонструє стягнення окремих лексичних одиниць *first* та *come/serve* в єдину конструкцію *first-come* та *first-served*. Сміслова ідея прислів'я полягає в тому, що традиційні права власності не мають визначатися за принципом *хто перший встиг, того й власність*.

Канонізоване прислів'я *Set a thief to catch a thief*, потрапляючи в контекст, частково модифікувалося: *The head detective had known Medhurst for ten years, he said, as a most respectable man, and even a ratepayer; he had always found him the cleverest of spies, as well he might be, indeed, on the familiar set-a-thief-to-catch-a-thief principle* [125, с. 118]. Як засвідчує наведена ситуація, структура традиційного прислів'я *Set a thief to catch a thief* зазнала стягнення, але ідея виразу *зłodий зłodія швидше зловить* не була змінена.

Прикладом цього виду трансформації є таке вживання прислів'я в публіцистичному дискурсі: *It was also a belief expressed in the US through the handiwork not just of the Shakers, but in the handsome-is-as-handsome-does everyday designs of American engineers, builders and craftworkers, before the age of streamlining and built-in obsolescence* [137]. Вихідне прислів'я *Handsome is as handsome does* є самостійною синтаксичною структурою. Проте в цьому прикладі остання стягнута в складне слово і вживається як означення до іменника *designs*. Таким чином, предикативна ознака стає предметною, сема *судять не за словами, а за справами* трансформується в сему *той, кого потрібно оцінювати не за словами, а за справами*. Зміна граматичних понять викликає концентрацію семантичного значення трансформованого прислів'я, що зумовлює зміни в його семантиці.

Зазнала модифікації і традиційна форма прислів'я *A Jack of all trades is master of none*, що відбулася в результаті стягнення її окремих компонентів та додавання нових. Оновлене прислів'я має такий вигляд: *If you're a jack-of-all-trades, you'll always be a master of none. You'll become a dilettante, a dabbler, a superficial person — and you'll never have a decent career* [140]. У відтвореному фрагменті інтенсифікується ідея того, що *хто за все береться, тому нічого не вдається*. І навіть після вживання прислів'я автор статті продовжує доводити до

читачів цю ідею, подаючи характерні ознаки такої людини (дилетант, аматор, несерйозна, поверхова особа), яка за все береться і нічого не доводить до завершення.

Базуючись на розглянутому матеріалі, ми навели на рисунку 1.3 типи трансформацій прислів'їв у одній структурно-семантичній групі за механізмом розширення або компресії складу вихідних форм.

Рисунок 1.3 – Узагальнена схема типів трансформації прислів'їв

Узагальнена схема типів трансформації прислів'їв дає можливість скористатися нею як логічним орієнтиром для подальшого аналізу модифікованих прислів'їв.

Трансформовані прислів'я — це досить валідна форма лінгвістичної гри комунікативної одиниці, коли частина відомого прислів'я зникає, а до збереженого компонента додається частина іншого прислів'я, що й створює комічний ефект [87, с. 255]. Така модифікація спрацьовує в трансформаціях типу *Every dog has his day in court* [121]; *A leopard like PepsiCo cannot change its spots* [139]. Відповідно до наведених прикладів, можна стверджувати, що несерйозний, непрактичний вираз — результат спотворення вихідної одиниці, тобто прецедентного тексту. Синтаксичні та лексичні зміни у вихідних прецедентних текстах каузують комізм секондарних конструювань.

Різноманітність компонентного складу прислів'їв зумовлює можливість їх структурно-семантичних модифікацій, в результаті чого закріплені мовними традиціями зовнішня форма, семантика, стилістичне забарвлення зазнають змін.

Оцінний компонент у семантиці досліджуваного корпусу прислів'їв може мати як фіксований (позитивний/негативний), так і амбівалентний характер —

співіснування протилежних відносин чи почуттів (наприклад, таких як любов і ненависть), що залежить від симпатій/емпатій — позицій мовця. Оцінний потенціал, структура та семантика досліджуваних мовних одиниць під впливом широкого контексту підсилюється або змінюється.

1.2.2 Методи дослідження модифікованих англомовних прислів'їв. Застосування понять та інструментарію лінгвосинергетики до дослідження еволюції англомовних модифікованих прислів'їв

Визначившись з об'єктом дослідження, передусім необхідно провести глибокий теоретичний аналіз стосовно вивченості його на сучасному етапі. Зазначений підхід допомагає найбільш повно та достовірно вивчити сутність досліджуваної проблеми та зосередити увагу на конкретних напрямках та аспектах зазначеної проблематики.

З-поміж методів, застосованих у роботі, чільне місце посів інформаційно-пошуковий метод, що дозволив здійснити відбір та опрацювання фонових знань, необхідних для дослідження модифікованих англомовних прислів'їв. Саме метод аналізу теоретико-методологічних джерел допоміг сформулювати підґрунтя нашої розвідки, окреслити орієнтири недосліджених до цього часу питань та став відповідною точкою подальшого наукового пошуку.

На наступному етапі виконання роботи важливою складовою стало уточнення понятійно-категоріального апарату дослідження, тобто базових понять, використаних у роботі, таких як: *дискурс, прислів'я, модифікація* та ін. Для цього був залучений аналіз словникових дефініцій, що дало можливість не лише експлікувати тлумачення вищенаведених понять (особливо поняття *прислів'я*), але й у подальшому встановити співвіднесеність досліджуваних дихотомій: прислів'я :: приказка, прислів'я :: загадка, прислів'я :: афоризм. Це стало істотним аспектом виконуваної роботи, оскільки сприяло розмежуванню зазначених понять,

виокремленню їх ролі у різних дискурсах.

Як зазначала науковець О.В. Пічугіна, висвітлення зовнішніх характеристик англомовних прислів'їв у процесі їх омовлення в різних типах дискурсу зумовлює залучення контекстуального аналізу, що дозволяє поєднувати внутрішній зміст із мовною реалізацією [74, с. 34–40]. Використання методу контекстуального (функціонального) аналізу в нашій роботі включало в себе вивчення особливостей функціонування англомовних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах. Вищезгаданий метод дав можливість конкретизувати середовище існування, функцію досліджуваного об'єкта, уможливив ідентифікацію нових типів прислів'їв саме в межах досліджуваного контексту.

За допомогою методу суцільної вибірки нам вдалося з автентичних лексикографічних джерел, англомовного художнього та публіцистичного дискурсів накопичити емпіричну базу релевантних прикладів модифікованих англомовних прислів'їв та всебічно дослідити їх у роботі.

Метод структурно-семантичного аналізу дав змогу визначити механізм утворення нових одиниць прислів'їв, основні лінгвальні чинники їх еволюції та дозволив верифікувати не тільки частотність структурних змін модифікованих прислів'їв, але й, що особливо важливо, виокремити семантичні (сміслові) характеристики модифікацій прислів'їв.

Відомо, що в лінгвістичних розвідках досить часто використовується кількісний метод, що забезпечує надійність, точність, достовірність висновків у науці про мову, про її лексичні одиниці. У зв'язку з цим формування статистичних вибірок під час опрацювання великого масиву лексики є досить актуальним. Лише завдяки кількісному підходу можна одержати нові дані чи перевірити здобуті знання про об'єкт дослідження, коли дослідник переконаний в імовірній природі лінгвістичного об'єкта і ставить перед собою завдання описати його в кількісних показниках. Можна виокремити декілька факторів, що дають можливість застосовувати кількісний метод під час дослідження мовних і мовленнєвих даних: дискретність одиниць; їх масовість; повторюваність певного елемента серед однорідних.

При використанні кількісного методу необхідно враховувати обсяг досліджуваного матеріалу для одержання статистично-об'єктивних результатів, обчислення достовірних статистичних характеристик, зіставлення як статистичних параметрів різних сукупностей, так і самих статистичних методів визначення зв'язку досліджуваних одиниць у сукупності. Зрозуміло, що чим більший обсяг досліджуваного матеріалу, тим точнішими будуть його результати. Але не потрібно досліджувати нескінченну кількість фактів. Достатньо визначити той мінімум, який був би необхідним для одержання надійних і виправданих результатів.

Застосований у роботі метод кількісного аналізу дав змогу виявити частотність структурно-семантичних змін у модифікованих прислів'ях, а також встановити відсоток прислів'їв із негативним та позитивним наповненням, одержати табличні дані їх спорідненостей та розбіжностей.

Окрім наведених основних методів, нами було використано й деякі додаткові. Не можна не згадати, наприклад, про емпіричний метод, що вміщує такі етапи, як спостереження, експеримент, опис, порівняння та досить часто застосовується в різних сферах наукових досліджень.

Відмінними рисами сучасного розвитку лінгвістики є міждисциплінарність як прагнення до інтеграції досвіду вчених різних студій, розширення понятійного апарату, перегляд старих проблем у новому ракурсі. Результатом цього стало виникнення і подальший стрімкий розвиток так званих міждисциплінарних наук: соціолінгвістики, лінгвокультурології, лінгвосинергетики тощо.

Отже, використання лінгвосинергетичного підходу до вивчення феномена модифікації англомовних прислів'їв, на нашу думку, є досить актуальним, тому зосередимо увагу на його розгляді більш детально.

Термін *синергетика* спочатку використовувався для дослідження самоорганізації фізико-хімічних явищ, проте згодом термінологічну базу синергетики як науки почали застосовувати й у інших наукових галузях, зокрема в лінгвістиці. Синергетичний підхід верифікується наявністю релевантного матеріалу, енергією та інформацією. Концепція синергетичного аналізу

розробляється такими вітчизняними науковцями, як: Т.В. Домброван, С.М. Єнікєєвою, Л.С. Піхтовніковою, А.М. Приходько. Зокрема, вони аналізують проблеми текстової самоорганізації та еволюції (Л.С. Піхтовнікова), синергетики словотвору (С.М. Єнікєєва), діахронічної лінгвосинергетики (Т.І. Домброван). Принципова відмінність синергетичної парадигми полягає у переході від статичного, ізольованого об'єкта до дослідження його динаміки, детермінованості з іншими системами зовнішнього середовища з огляду на збереження об'єкта шляхом самоорганізації та послаблення деструктивних чинників [90, с. 36].

Синергетика передбачає пошук універсальних принципів самоорганізації та еволюції складних систем різної природи, пояснює доцільність існування асистемних явищ, дає можливість прогнозувати перспективи подальшого розвитку систем тощо. Основними поняттями та ідеями синергетики є відкритість системи, її нелінійність, локалізація, нерівноважність, конструктивний хаос, точки буфіркації, структура-атрактор.

Насамперед синергетика виходить з того, що об'єкт дослідження є системним. У лінгвістиці системним об'єктом є мова, що складається з інваріантних одиниць (фонем, морфем, лексем, речень) з їх специфічними зв'язками (синтагматичні, парадигматичні, епідигматичні) й функціями (комунікативна, конструктивна, когнітивна, емоційно-експресивна, волюнтативна, метамовна, фатична, ідеологічна, номінативна, денотативна, конотативна, естетична, аксіологічна, референтна).

Мова — це організм, який постійно і вічно себе породжує. Це найважливіша діяльність людського духу, яка лежить в основі всіх інших видів людської діяльності. Вона постає як енергетичне (динамічне) явище, гнучка система, що розвивається за власними законами. Мова являє собою універсальний засіб людського спілкування і вся сукупність мовних елементів, її будова прилаштовані для цього. Системність, як і поліфункціональність, варіативність, еволюціонізм є фундаментальною властивістю мови. Мова являє собою функціональну матеріальну систему знакового (семіотичного) характеру. Пізнавальна діяльність передбачає визначення природи об'єкта пізнання, виявлення і вивчення характеру

відношень, що існують між ним та іншими об'єктами дійсності, а також між складовими елементами цього об'єкта. Різномірні об'єкти матеріального світу існують не ізольовано і відокремлено, а у взаємозв'язку та взаємодії. Ці особливості матеріального світу були відзначені ще у стародавні часи та покладені в основу формування принципів системності.

Система — сукупність елементів, що знаходяться у взаємозв'язках між собою та утворюють певну цілісність, єдність. Однією з визначальних складових системи є сукупність її матеріальних або ідеальних величин. Елементи системи повинні бути одиницями одного рангу, тобто підлягати порівнянню. Елементи системи не можуть існувати ізольовано та незалежно, провідну роль у виявленні характеру й сутності цих одиниць відіграють їх системні взаємозв'язки, тому елементом необхідно вважати «мінімальну одиницю у складі цілої системи, яка виконує в ньому певну функцію».

Системотвірні ознаки елементів — це якості, що властиві їм незалежно від їх участі в системі. Вони (елементи) утворюють внутрішньосистемні зв'язки та кореляції. Ці зв'язки відбивають природу елементів даної системи і є проявом їх якісної визначеності. Для одиниць мови як семіотичних знаків системотвірними якостями є їх «матеріально-субстанціональні» ознаки, а також якості, набуті ними як одиницями «вторинної матеріальної системи». Системонабутими якостями мови є ознаки, яких вона набуває в результаті залучення її до системи та системних відносин. Виділяють також системонейтральні якості, що є «істотними для їх відносин з іншими об'єктами у складі даної системи» [92, с. 52].

Невід'ємним атрибутом системи є структура, що трактується як внутрішня її будова, зумовлена існуванням стійких зв'язків між окремими частинами (елементами, підсистемами). У складі системи всі елементи настільки тісно пов'язані між собою, що виступають стосовно оточуючих систем як дещо єдине.

Система — сукупність об'єктів однакової або різної природи, що перебувають у взаємозв'язку і внаслідок цього їх сукупність є цілісною. Система завжди має мету, цілеспрямованість поведінки. Зв'язки між елементами системи та впорядкована сукупність її функцій формують організацію системи. Вона

(система) не може існувати ізольовано, оскільки непорушно пов'язана із оточуючим середовищем, у взаємодії з яким вона проявляє свою цілісність.

Ієрархічність, багаторівневність характеризує будову (морфологію) системи, її поведінку, функціонування. Окремі рівні системи обумовлюють певні аспекти її поведінки і цілісне функціонування є результатом взаємодії усіх її сторін, рівнів. До складних типів систем належать цілеспрямовані системи, поведінка яких підпорядкована досягненню певної мети (прості, раціональні, самодостатні, замкнуті), і системи, що самоорганізуються, тобто здатні у процесі свого функціонування змінювати свою структуру (складні, динамічні, відкриті) [31, с. 15]. Саме синергетика передбачає пошук універсальних принципів самоорганізації та еволюції складних систем різної природи, пояснює доцільність існування асистемних явищ, дає можливість прогнозувати перспективи подальшого розвитку таких систем [31, с. 163]. Ієрархічність необхідна для самоорганізації системи, оскільки в цьому випадку рівні її (само)управління також створюються самостійно.

Отже, системи бувають відкритими та закритими. Закритим системам властива точна визначеність кількості компонентів, вилучення чи додавання яких порушує функціонування механізму даної системи. Відкритими називають системи, що дозволяють як вилучати з їх складу окремі елементи, так і додавати нові елементи. Подібні зміни не заважають системі виконувати своє призначення. Процес вилучення елементів та їх доповнення новими утвореннями відбувається у мові безперервно. Крім того, спостерігається й внутрішньосистемна інтеграція елементів, але все це не заважає мові залишатися відносно стабільною і виконувати свою найголовнішу функцію – бути засобом комунікації [31, с. 18–19]. Відкритість мовної системи обумовлена використанням, поряд із системними фактами та явищами, несистемних фактів і явищ унаслідок нереалізації потенцій системи або впливу інших систем, з якими вона зв'язана.

У центрі уваги синергетики перебувають складні відкриті динамічні системи, предметом дослідження є закономірності виникнення, самоорганізації та функціонування цих систем у режимах «із загостренням» [26, с. 80]. Система, що

самоорганізується (дискурс, жанр, текст), складається як мінімум із двох ієрархічних підсистем, здатних моделювати одна одну, а також стан їх системного оточення. Такими підсистемами у процесі творення дискурсу можна назвати, з одного боку, систему атракторів (мета дискурсу, що «притягує» й спрямовує процеси організації та відбору в системі «інтенції комунікантів, автора тексту, екстралінгвістичні та лінгвістичні умови та ін.») та репелерів (елементи, що відштовхують під час відбору та організації все, що не вкладається в «норми, традиції, мовні конвенції і т. ін.»). З іншого боку — це автор, який є одночасно і творчим конструктором дискурсу, і «зряддям» атракторів та репелерів, які виникли до нього й незалежно від нього.

При синергетичному підході текст розглядають як живий організм, що володіє своєю енергією. Синергетика як наука, що вивчає природні явища і процеси самоорганізації в живих системах, дозволяє дослідити становлення та розвиток тексту як живої системи. До необхідних факторів, що беруть участь у процесі самоорганізації та саморегуляції такої системи, належать: суперечливість системи, нелінійність/нерівноважність, ієрархічність, здатність рівнів моделювати один одного та середовище, що їх оточує, відкритість системи та її дисипативність [71, с. 10–11].

Система мови є складною та багатоплановою за своїм характером. Це стосується будови мовної системи, природи лінгвальних одиниць, особливостей їх функціонування. Особливостями мовної системи є, по-перше, потенційність, відкритість та, по-друге, гетерогенність [48, с. 134–137]. Кожний компонент системи існує не ізольовано, а лише в опозиції до інших її компонентів. Саме тому він розглядається у світлі його значущості. Кожна одиниця мови входить до системи як складова частина до цілого, вона пов'язана з іншими одиницями й частинами мовної системи безпосередньо або опосередковано через мовні категорії [31, с. 18].

Прислів'я являють собою саме відкриту систему, оскільки процес вилучення «застарілих» елементів та доповнення її новими утвореннями проходить безперервно. Збагачення їх складу відбувається шляхом трансформацій

конституентів різних макросистем мови. Змінність та відкритість паремійного складу мови прямо залежить від екстралінгвістичних умов, у яких вона функціонує і розвивається.

Відкритість, нерівноважність, змінність системи прислів'їв є перманентною її характеристикою. Динамізм і гнучкість структури та семантики прислів'їв дозволяє їм легко «пристосуватися» до потреб комунікативної ситуації, що створює різноманітні конотації, які деталізуються й уточнюються відповідно до конкретних параметрів комунікації.

Інформативно-когнітивний аспект прислів'їв полягає у процесах, які самоорганізуються (C_1) і саморегулюються (C_2), що препарується корпусом атракторів та репелерів. Прислів'я — це незамкнена система, їхня динаміка, рухомість об'єктивується модифікацією поверхневої та глибинної структур, зміною моделей синтагматичних конструкцій. Архітектоніка прислів'їв забезпечується стабільністю еволюції, наявністю тематичних і рематичних блоків.

Рухомість, мінливість досліджуваного об'єкта (англомовних прислів'їв) проявляється у феномені його синкретичності. Кожне слово у прислів'ях передбачає появу наступного слова та є відгуком на інше (феномен дисипативності). Задумана тема, інтенція атракують омовлення реми. Нестійкість свідчить про стан, далекий від рівноваги, про розвиток, еволюцію, модифікацію. Відхилення, розгалуження накопичуються в точках біфуркації, що забезпечує перехід до нового стану рівноваги.

Еволюція стійкого стану прислів'їв відрізняється дискретністю, вимірністю і має унікальний набір параметрів та значень. Як й іншим семіотичним знакам, прислів'ям властиві семантика, прагматика та композиційні ознаки. Тяжіння до ендозони прислів'їв як стійких одиниць відбувається за іманентними законами макросистеми мови. *Атрактор* протистоїть поняттю *репелер* (набір параметрів, значень, що виводять С-систему з положення рівноваги, у тому смислі, що він вводить різні обмеження на свободу прагнення С-системи до мети, до рівноваги).

Використання ідей та методів синергетики у філології вже на сучасному етапі дало можливість одержати перші серйозні результати в дослідженні тексту,

дискурсу, перекладу, мовленнєвих девіацій, словотвору. Дотепер поза увагою лінгвосинергетиків залишалися питання мовної еволюції, зокрема трансформації паремій, хоч людська мова постійно змінюється і цей процес зупинити неможливо.

Синергетичний підхід уможлиблює осмислення й формулювання основних чинників та тенденцій еволюції, модифікації прислів'їв, механізмів реалізації зазначених процесів. Доведено, що прислів'я мають динамічний характер, є відкритими системами, а саме такими системами й займається міждисциплінарна наука — синергетика. Системний аналіз дослідження англomовних прислів'їв уможливив побудову моделі їх еволюції, виокремлення дієвих чинників цих процесів — атракторів та репелерів. Осмислення дії останніх дає змогу розпізнавати самоорганізацію, самоконтроль та самодобудову складних синергетичних систем, якими й є прислів'я. Використання у нашій роботі методу обчислення семантичних дистанцій дало змогу встановити семантичні сходження та девіації відповідних лексем, виокремити найбільш близькі до ядерних слів домінантні алоніми та здійснити їх актуалізацію у художньому та публіцистичному дискурсах.

За результатами проведеної нами пошукової роботи можна зробити висновок, що застосування комплексу науково-дослідницьких методів, обраних з урахуванням поставлених у роботі завдань, дало змогу здійснити аналіз структурно-семантичних модифікацій прислів'їв у англійській мові, дослідити їх еволюцію, встановити основні чинники, що призводять до змін у прислів'ях, побудувати лінгвосинергетичну модель еволюції англomовних модифікованих прислів'їв та, на базі одержаних результатів, окреслити перспективи подальшого їх дослідження. Отже, доцільне використання всіх описаних вище методів здатне сприяти якісному та об'єктивному проведенню наукових досліджень, а їх поєднання стало для сучасної лінгвістики нагальною необхідністю.

1.2.3 Структурно-семантичні характеристики модифікацій англomовних прислів'їв. Мовленнєва реалізація англomовних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах

На сучасному етапі мови прислів'я вивчаються в руслі їх динамічної, функціональної, антропоцентричної параметризації. У лінгвістичному аналізі вагомими є епідигматичний підхід до номінативних та комунікативних одиниць, ідентифікація їх глобальних, вторинних утворень. Важливими мовними чинниками прислів'їв, що можуть застосовуватися для реалізації прагматичних завдань та комунікативних стратегій, є зміна поверхневої та глибинної структур прислів'їв, доповнення/видалення/заміна їх окремих компонентів.

Прислів'я гнучкі, здатні до трансформації, репродукції, семантичних зсувів і текстової деривації. Змінюваність, динамізм, еволюція текстів об'єктивується наявністю вторинних комунікативних одиниць, появою нових епідигматичних конструювань. Текстові інновації охоплюють не лише зсув поверхневої структури, але й семантичні зрушення: від серйозного до смішного, від буквального до фігурального, від очевидного до ірреального, від урочистого до гумористичного. Учені розрізняють семантичну та структурно-семантичну трансформації досліджуваних одиниць. Структурно-семантична модифікація прислів'їв детермінується загальними законами розвитку мови. Прислів'я — це відкрита система, у якій процес вилучення деяких елементів та доповнення новими утвореннями відбувається безперервно. Отже, наступне наше завдання — дослідити на конкретних прикладах, взятих із художніх та публіцистичних текстів, як саме відбуваються зміни в модифікованих англійських прислів'ях.

Прислів'я в художніх творах є засобами вираження авторського ставлення до зображуваного і, водночас, засобом авторського впливу на читача. Вони спрямовані на те, щоб змінити його знання на рівні образних уявлень, викликати певні естетичні почуття, вплинути на світогляд тощо.

Функціонування прислів'їв у художніх текстах тісно пов'язане з однією із

центральної категорії прагматики — авторською інтенцією. Враховуючи специфіку цих одиниць, автор свідомо пристосовує їх до своєї комунікативної мети. Він може додати прислів'я до тексту, трансформуючи їх. Отже, трансформації прислів'їв розглядаються в межах цього дослідження як засіб впливу на адресата, як один із творчих прийомів реалізації прагматичних установок у художніх текстах, метою яких є досягнення бажаного ефекту [65].

Новоутворені варіанти прислів'їв вносять у текст елемент новизни та несподіванки, сприяють непомітному введенню певної точки зору на якусь ситуацію і задають концептуальну базу для аксіологічної стратегії. Це допомагає читачу правильно оцінити події, йому пропонується готове судження, забезпечується, цим самим, імпліцитний вплив на думку адресата та відтворення необхідної системи поглядів [65].

Наведемо приклади вживання трансформованих англомовних прислів'їв у царині художнього дискурсу:

1. *The most interesting discovery was in one of the two bedrooms. There on the floor were stacks and stacks of old newspapers, very yellowed from time. There must have been decades of newspapers crammed into this room. The banner on each stack said The Tidewater Times. I was intrigued and made a note to ask Josie about them. Being a history teacher was a choice I had made based on my curiosity about the past and my need to know. Of course, like everything else about me, I tended to extremes. **Curiosity is supposed to kill the cat, but the saving grace is that cats have nine lives.** There were stairs at the opposite end of the apartment that led down to the diner, with a street door and a side door right into the landing below. I checked the street door and it was securely locked. The door to the diner was locked from the diner side, but it had a slide bolt on this side [130, с. 24].*

Зазначений фрагмент характеризується видозміною традиційної форми прислів'я *Curiosity killed the cat*, а саме: розширенням структурної форми прислів'я за допомогою смислової групи або окремих лексичних одиниць (*Curiosity is supposed to kill the cat, but the saving grace is that cats have nine lives*), зміною граматичної форми (*is supposed to*), введенням протиставлення для

підсилення рематичного блоку прислів'я (*but the saving grace is that cats have nine lives*). Проілюстрований уривок присвячений ознайомленню головної героїні Мері Мерфі з приміщенням, розташованим у невеличкому місті. Після смерті батька вона, щоб вгамувати свій біль, відправилася в подорож, її пригоди розпочинаються в маленькому місті Манді.

2. Традиційна форма прислів'я *Lightening never strikes in the same place twice* зазнала модифікацій: ***They say that lightning never strikes in the same place twice, but not that it never strikes near the same person twice*** [124, с. 63]. Це стало можливим унаслідок конкретизації референтів (*They say that lightning never strikes in the same place twice*) та введенням заперечення, мета якого — підсилення рематичного блоку прислів'я (*but not that it never strikes near the same person twice*). У зазначеному прикладі спостерігається спроба поглянути на відоме прислів'я (*Блискавка в одне і те ж місце двічі не б'є*) з іншої точки зору та запропонувати своє бачення її продовження.

3. Вихідна форма прислів'я *The longest journey begins with a single step* отримала нове представлення внаслідок розширення структурної форми за допомогою смислової групи та окремих лексичних одиниць (*road on destructive journey, as well as on a worthwhile one*), а також конкретизації ситуації (*destructive journey, as well as on a worthwhile one*). Оновлений варіант, вжитий у художньому тексті, має таке представлення: ***The longest road on destructive journey, as well as on a worthwhile one, begins with a single step*** [123, с. 168]. Вважаємо, що цей тип трансформації був застосований автором для того, щоб підкреслити: шлях у будь-якій справі, як у невдалій, так і в результативній, починається з першого кроку.

4. Розширенням структурної форми шляхом уведення власної назви та протиставлення (для підсилення рематичного блоку) позначене таке прислів'я: ***Every life has its share of trouble. Like Miss Angel says, every dog has his day but every cat has his afternoon. Miss Angel is my next-door neighbor and the neighborhood philosopher*** [119, с. 10]. На нашу думку, ще до залучення прислів'я в структуру виразу ***Like Miss Angel says, every dog has his day but every cat has his afternoon***, доречним було попереднє речення (*Every life has its share of trouble*).

Воно виступило інтродуктивною частиною і, в подальшому, доповнений варіант канонізованого прислів'я був урізноманітнений шляхом вставки як на ініційній (*Like Miss Angel says*) так і на фінальній (*but every cat has his afternoon*) позиціях речення.

5. Проілюструємо приклад ситуативного вживання прислів'я, що характеризується розширенням структурної форми, яке відбулося за рахунок розгортання наприкінці речення, та уточненням хронотопу (структурно-семантичні зміни): *Maggie sighed impatiently. She had had a busy day and there was still work to do. This added drain on her emotional resources was almost more than she could bear. 'Look, Chloe, as your friend I will try to help you in any way that I can about other things, you know that,' she said, 'but I will not help you to deceive your husband. 'Anyone else might have queried the fervour of Maggie's objections but Chloe was far too self-absorbed to suspect that her friend might have a passion of her own. 'You can't have your cake and eat it forever. One day your playing around will end in tears. And don't come crying at my door expecting sympathy when that happens, because you'll only have yourself to blame'. [147, с. 150]. У наведеному фрагменті чітко ідентифікується залучення традиційного прислів'я *You cannot have your cake and eat it*, яке завдяки додаванню лексичної одиниці (*forever*) наприкінці речення набуло більш конкретного та уточнювального характеру. Відповідно до зазначеного контексту, модифікація прислів'я була застосована з метою інтенсифікації слів Мегі, яка зверталася до своєї подруги з тим, що вона не буде покривати її обман (*Look, Chloe, as your friend I will try to help you in any way that I can about other things, you know that,' she said, 'but I will not help you to deceive your husband*). Адже вважає, що ця ситуація не повинна продовжуватися й надалі (*You can't have your cake and eat it forever*) та, рано чи пізно, настане день розкриття неправди (*One day your playing around will end in tears*).*

Прислів'я в англійській мові відтворюються в оригінальній формі — за рахунок специфічних патернів поверхневої структури та їх модифікації. Останні детермінуються семантичними та прагматичними факторами мовного та мовленнєвого модусів. Прагматичні інтенції об'єктивують емотивність та

експресивність досліджуваного малого жанру. Мовленнєві акти при цьому відбуваються в такій тріаді: адресант, текст і адресат (реципієнт). Багатоканальність передачі інформації та її сприйняття верифікуються в монологах, діалогах та полідіалогах. Прагматика й семантика цих семіотичних знаків є вирішальною та значущою для валідності текстів. Епідигматична сутність прислів'їв є досить вагомою, але при цьому лакунарною в науковій парадигмі.

У науковій картині світу актуальною залишається теза стосовно феномену інтертекстуальності, статусу прецедентних текстів. Прислів'я належать до ситуативних текстів-дериватів. Ці секондарні утворення є базою похідних текстів-дериватів. Функціонування прислів'їв детерміноване фактором конситуації тексту, жанру та побудови вторинної секондарної інновації. Вживання прислів'їв у різних текстових позиціях зумовлене значущістю авторських інтенцій.

Аналіз фактичного матеріалу засвідчив, що художня комунікація багата на різноманітні прийоми трансформації прислів'їв, здійснювані авторами навмисно, щоб перетворити висловлення на більш прагматично спрямоване.

Прислів'я в англomовному публіцистичному дискурсі відзначені вживанням їх фрагментів. Це верифікує об'єктивізацію розпізнавання адресатом поради, повчання, застереження тощо. Канонізоване самостійне вживання прислів'їв у нових ситуаціях позначене конкретизацією їх актуальності, уточненням суб'єктів мовлення та доменів нових конситуацій. Так, у публіцистичному дискурсі спрацьовує низка репелерів щодо їх поверхневої та глибинної структур. Намічаються ускладнення, перехід простих конструювань у складнопідрядні та складносурядні.

Трансформація прислів'їв шляхом заміни окремих компонентів супроводжується зміною денотативного та сигніфікативного аспектів значення, що приводить до інтенсифікації ознаки, вираженої цим прислів'ям, до внесення додаткових смислових відтінків у його семантику аж до набуття ним антонімічного значення [65, с. 17–18].

Додавання лексичних одиниць до структури традиційного виразу та їх

вилучення можуть обумовлюватися не лише інтенцією автора підкреслити семантичний зміст одиниці, надати їй експресивного забарвлення, але й, навпаки, зовсім спростувати його (див. таблицю 1.4).

Аналіз корпусу прислів'їв, залучених із досліджуваних дискурсів та опрацьованих у нашій роботі, засвідчив, що в плані структурних змін модифікованих прислів'їв найбільш характерними були випадки їх трансформації шляхом розширення розгортанням (75%) та вклинюванням (17%), рідше траплялися випадки компресії із відсіканням чи стягненням (контамінацією — 8%).

Унаочнення структурних змін розширенням/скороченням подано на коловій діаграмі (див. рисунок 1.5).

Таблиця 1.4 – Семантичні зміни модифікованих прислів'їв

Вихідна форма	Модифікована форма	Семантична зміна
<i>There is no smoke without fire</i>	<i>There really is no smoke without fire</i>	1. Додавання лексичної одиниці <i>really</i> для інтенсифікації. 2. Вживання прислів'я як заголовка статті
<i>An apple a day keeps a doctor away</i>	<i>Apple a day keeps pills (but not doctors) away</i>	1. Гра словом. Конкретизація ситуації. 3. Уведення попереднього відсутнього заперечення для інтенсифікації значення. 4. Вживання прислів'я як заголовка статті
<i>Tastes differ</i>	<i>But why do musical tastes differ so, and why do we feel the need to criticise those with tastes that don't match our own?</i>	1. Заміна афірмативної конструкції на питальну. 2. Додавання смислової групи

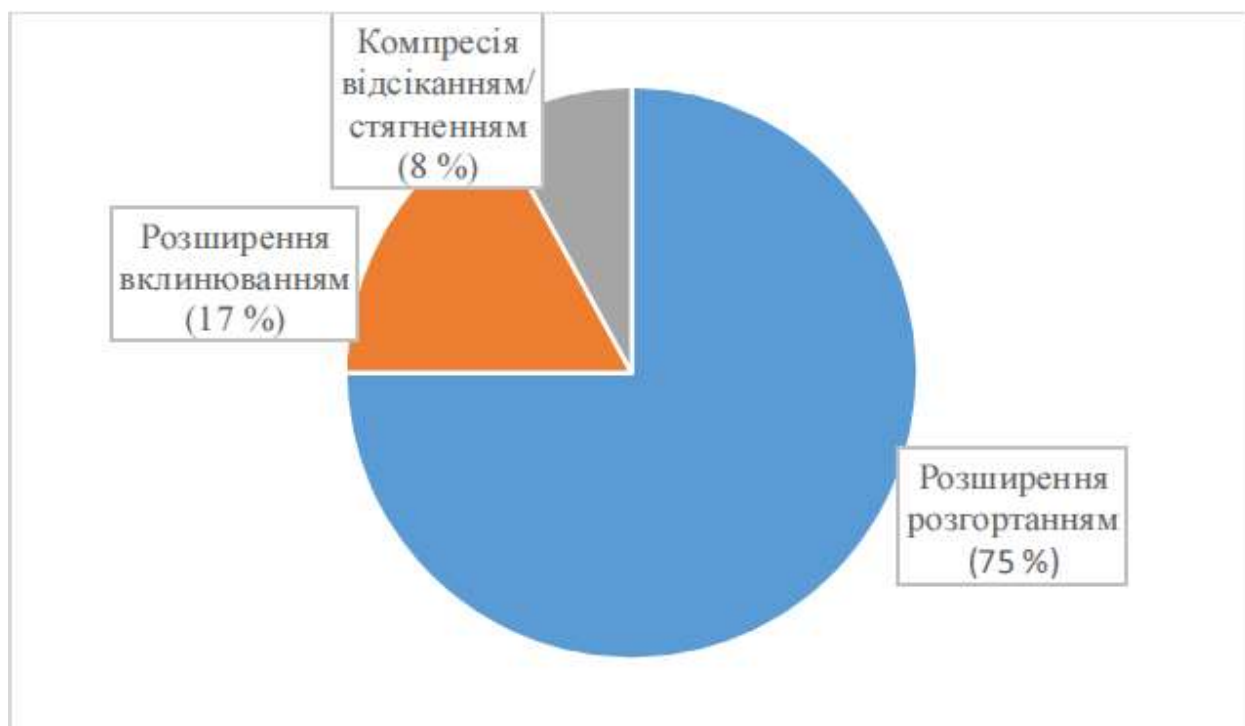

Рисунок 1.5 – Частотність структурних змін у модифікованих англомовних прислів'ях

Окрім вищенаведених структурних трансформацій, розглянуто також семантичні (сміслові) модифікації англомовних прислів'їв. У таблиці 1.6 наведено найбільш характерні семантичні (сміслові) зміни, що мають місце в процесі модифікації прислів'їв, а на рисунку 1.7 — їх частотність.

Таблиця 1.6 – Семантичні (сміслові) зміни модифікацій прислів'їв та їх частотність

№ пор.	Семантичний тип модифікацій	Відсоток
1	Уточнення хронотопу	3,7
2	Апеляція до власної назви	23,5
3	Уведення заперечення/протиставлення для підсилення рематичного блоку прислів'я	9,9
4	Заміна афірмативних конструкцій на питальні з уведенням однойменних запитальних слів	6,2
5	Конкретизація референтів	6,2
6	Генералізація денотатів та сигніфікатів	4,9
7	Контамінація блоків теми та реми	1,2
8	Додавання смислової групи або окремих лексичних одиниць	19,8

9	Уживання розділових знаків для конкретизації семантики	14,8
10	Емпатія ідей прислів'їв	2,5
11	Модернізація метазнаків прислів'їв	2,5
12	Зміна граматичної форми	4,9

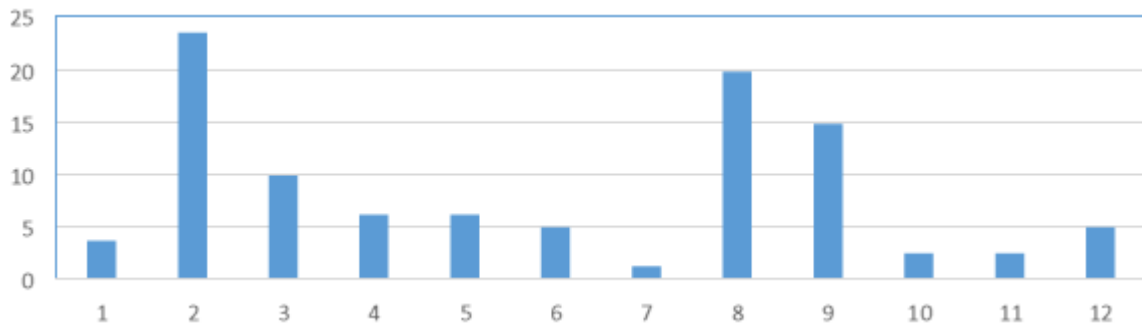

Рисунок 1.7 – Частотність семантичних (сміслових) змін у модифікованих англомовних прислів'ях

Як видно з таблиці 1.6 та рисунка 1.7, у модифікованих прислів'ях превалюють семантичні зміни з використанням власної назви (23,5 %), далі йдуть зміни, що трансформують прислів'я додаванням смислової групи або окремих лексичних одиниць (19,8%), а вже потім — вживання розділових знаків для конкретизації семантики (14,8%) та ін.

Отже, структурно-семантичні модифікації прислів'їв відбуваються за умови наявності матеріалу — мовних вихідних одиниць, безпосереднє наповнення яких служить інтродукцією, підґрунтям для епідигматичних зсувів та характеру вищезгаданих інновацій текстів.

Основним механізмом модифікацій є порівняння, результати якого проявляються в похідних модифікаціях, в атрибутах їх синонімії, антонімії предметного та резонансного повтору. Вживання прислів'їв у різних текстових позиціях зумовлене значущістю авторських інтенцій. Трансформація канонізованих прислів'їв прагматично зумовлена, спрямована на досягнення автором певного комунікативного ефекту. За умови зміни семантичної структури, створення нових варіантів прислів'їв змінюється їх прагматична характеристика.

За результатами розгляду специфіки представлення модифікованих прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах, маємо можливість

сформулювати риси, що інгерентні кожному з досліджуваних дискурсів.

У художніх текстах прислів'я коментують ситуацію для читачів саме цього типу дискурсу, в публіцистичному — для читачів газет та ін. Авторські інтенції змінюються: в художніх текстах увага читацької аудиторії фокусується на різних ситуаціях (реальних та ірреальних). Читачі газет знайомляться з подіями актуального сьогодення. У художньому дискурсі мають місце творчі відступи, видумки, загадкові небуквальні образи, нереальність. У газетному дискурсі ендозоні реального надається пріоритет. Змінюється й статус прислів'їв у зазначених дискурсах. Вони набирають силу інтексту, вживаючись у інших текстах. Інтекстом виступають прислів'я у ролі не вихідної базової функції (засобу виховання, настанови), а в статусі інтенсифікатора, атрибута окремого блоку будь-то художнього чи газетного тексту. Вихідний текст прислів'я представляється тут ущільнено, скороченою вихідною формою, зберігаючи за собою його фрактальну образність. Отже, у модифікованій формі прислів'я діє не вплив на поведінку читача, а на його осмислення окремого референта, дискурсивної частини ендозони.

2 КВАНТИТАТИВНІ УТВОРЕННЯ ЯК ПРЕДСТАВНИК ЕПІДИГМАТИЧНОЇ ДЕВІАЦІЇ НОМІНАТИВНИХ ОДИНИЦЬ

2.1. Основні віхи еволюції квантитативної лексики (типологічні аспекти)

Інтерес до квантитативних одиниць (числівників, слів міри та ваги), до основних віх їх лінгвокогнітивного буття зумовлений емпатією сучасних лінгвістів на вивченні функціональних параметрів живого мовлення його конститuentів та детермінації останніх дискурсивними чинниками. Питання кореляції числівників (нумеральних слів) та слів міри і ваги (димензійальних одиниць) у науковій літературі мало вивчені, але актуальність їх дослідження не викликає сумніву, є своєчасним з огляду на валоративність квантитативної лексики у мовній картині світу [34; 99; 111]. Проблема семантичної конгруентності квантитативних слів асоціює з концептом кількості, з парадигмою дискретних та недискретних денотатів, їх омовлення.

Числівники англійської мови — самостійний незамкнений ряд повнозначних нумеральних слів, яким притаманні специфічні семантичні, синтаксичні та словотворчі особливості. Лексико-семантичне поле кількості (ЛСПК) – поліцентрична ієрархічна парадигма, домінантне місце в якій посідають номінації числа, слова міри та ваги. Стратифікація ЛСПК зумовлена гіперо-гіпонімічними відношеннями його компонентів. Провідне місце числівників у ЛСПК експлікується їх ригористичною кореляцією з натуральним рядом чисел, можливістю замінювати лічильні слова, широким вживанням у науці та повсякденному житті, використанням у прямій та опосередкованій лічбі, поліфункціональністю (позначенням точної, приблизної та невизначеної кількості), полімодальністю та поліаспектністю.

Числівники позначені сигніфікативною референцією та нульовим денотатом. Від інших частин мови числівники відрізняються облігаторною

наявністю семи нумеральності — ідентифікуюча ознака. Когнітивний аналіз числівників препарує розуміння квантифікації стосовно її концептуалізації та категоризації. Семантична девіація числівників свідчить про еволюцію цих номінацій, їх синкретичність та динамізм. Синкретичність значень числівників є прозорою в денумеральних дериватах та нумеральних словосполученнях — синтаксичних і фразеологічних. Нумеральні словосполучення (НумС) у сучасному англomовному дискурсі омовлюють точні та приблизні кількості. Нумеральні фразеологічні словосполучення розширюють семантичний спектр числівників: позначають невизначену кількість або якісні ознаки.

Моделі НумС на позначення апроксимації є типовими для англійського, українського та російського художнього дискурсу. Приблизна кількість омовлюється НумС у відповідному контексті. У фразеологічному контексті НумС позначають приблизну та невизначену кількість як результат лексикалізації вихідних синтаксичних (нефразеологічних нумеральних словосполучень).

В умовах фразеологічного контексту кількісні одиниці (КО) в основному семантизують невизначену кількість — «багато»/«мало». Пор.: англ. *one in a thousand, two or three words, for a minute or two, two heads are better than one*; укр. *пучок радості, оберемок сумнівів, купка осель, вінок бомб, баняк розуму*; рос. *жили с-локоть, а жить-с-ноготь, косая сажень в плечах, он еще сверх плута на два фута, три копны несчастья*.

Десемантизація кількісних слів (девіація від точного квантитативного плану) простежується у корпусі як числівників, так і дименціональних одиниць (слів міри та ваги), що підтверджується на емпіричному матеріалі фразеологізмів (1), паремій (2), скоромовок (3) та лінгвістичних курйозів (4).

Пор.: англ.

1) *tons of pirates, bushels of letters, an ounce of sense, gallons of water, loads of friends, barrels of fun, acres of lace, pounds of pardon, a dram of love*;

2) *in for a penny, in for a pound; give him an inch and he will take an ell; after dinner rest awhile, after supper walk a mile; an ounce of good life is better than a pound of pardon;*

3) *Peter Piper picked a peck of pickled pepper;*

A peck of pickled pepper Peter Piper picked;

If Peter Piper picked a peck of pickled pepper,

Where's the peck of pickled pepper Peter Piper picked?

4) *How many ifs go to a bushel?*

Many words will not fill a bushel.

To try a put a quart into a pint pot

To make a pint measure hold a quart.

За межами термінологічної системи КО утворюють стилістичні угруповання на позначення кількісного контрасту. Ретроспективне минуле КО об'єктивує їх семантичну девіацію, тяжіння до відповідних доменів – «багато» чи «мало». Пор.: англ. *four eyes see more than two; a stitch in time saves nine; minutes make hours; life is but a span.*

Слова міри та ваги, як і числівники в англійській мові, еволюціонували від предметного значення до термінологічного, а потім – знову до нетермінологічного (багато-мало). Пор.: англ. *stone* «камінь» → «міра ваги» → «багато»; *scruple* «галька» → «міра ваги» → «мало»; *ell* «міра довжини» → «багато»; *span* «відстань між пальцями» → «міра довжини» → «мало»; *brace* «руки» → «міра довжини» → «подібний, схожий».

Висхідні тенденції числівників не є такими прозорими, як у слів міри та ваги, але вони верифікуються спільними тенденціями становлення та функціонування. Десемантизуючись, числівники як базові одиниці поповнюють фразеологічний корпус мови, акумулюють у собі доробки когнітивного досвіду.

Числівники, з одного боку, слова міри та ваги, з іншого, мають багато спільного стосовно їх семантичної еволюції та функціонування. Термінологізація КО позначена втратою предметної семантики, збагаченням КО семами точної квантифікації. За межами терміносистеми, на фразеологічному просторі КО

утворюють опозицію на позначення полярних понять «багато» — «мало». На синтагматичному рівні КО притаманна семантизація бівекторності – точної, приблизної / невизначеної кількості. Детермінуючими факторами при цьому слугують текстові та дискурсивні чинники. У семантичній еволюції КО повторюється цикл їх становлення: реверсуються значення предметності, квалітативності та синкретичності. Лінгвістичні параметри КО обумовлені дієвістю лінгвальних та екстралінгвальних факторів, природою денотатів, ознаками останніх та шляхами їх пізнання.

«Порожніми» числівники стають не одразу, до цього вони проходять етап семантизації понять «багато», «мало». Пор.: англ. *one in a hundred, one to thousand, a stitch a time saves nine, two heads are better than one*; укр. *біда не ходить одна, а з дітками; на всі чотири сторони*; рос. *ум – хорошо, а два – лучше; старый друг лучше новых двух*. При повній десемантизації числівники номінують якісні ознаки. Пор.: англ. *dressed up to the nines* «зодягнений модно, зі смаком», *nine worthies* «знамениті люди», *a cat has nine lives* «живучий». Наступним кроком до «семантичної порожнечі» є використання числівників як орнаментальних одиниць, актуалізаторів ритму та рими, що спостерігається у лічилках, дитячих віршиках та скоромовках. Пор.: англ.

<i>One potato, two potatoes,</i>	<i>One, two, three,</i>
<i>Three potatoes, four,</i>	<i>sparrows in a tree.</i>
<i>Five potatoes, six potatoes,</i>	<i>Four, five, six</i>
<i>Seven potatoes more.</i>	<i>Tiny little sticks.</i>
	<i>Seven, eight, nine</i>
	<i>This nest is mine.</i>

«Порожні» числівники замінюються іншими словами, що оберігають римовану поверхневу структуру тексту. Пор.: англ. *one, two, three, four, five, Once I caught a fish alive; Intery, wintery, coterie, corn, Apple seed and briar thorn*. Замінники використовуються і за межами англомовного дискурсу. Так, квазі-слова *hickory, dickory, dick* (дитяча пісенька) корелюють із кельтськими

одиницями *hevera* '8', *devera* '9', *dick* '10', які вживались у субмові пастухів Камбрії. Орнаментальні числівники, таким чином, заповнюють лакуни поверхневих структур, є фаворитами фразеологічних одиниць. Пор.: англ. *as cross as (two) dogs over a (one) bone; as like as (two) peas*. Пропуск числових конститuentів *two, one* не змінює квалітативного характеру словосполучення.

Універсальною для КО є тенденція до десемантизації, втрати квантитативності, до збагачення квалітативними, предметними та нульовими семами. Виразниками квантитативних значень можуть бути лексеми, позбавлені квантитативних сем. Пор.: рос. *денег куры не клюют (много денег), куда деваться от княжон (слишком много невест)*.

Метафори та інші тропеїчні засоби із КО вказують на інтенції адресанта, вербалізують його вплив на поведінку адресата. У гумористичних ситуаціях, анекдотах КО створюють ефект лінгвістичної гри. Пор.:

англ. – *Teacher: If we take three from seven, what difference does it make?*

Pupil: That is what I say.

рос. - *Алло, гостиница? Соедините меня с женой.*

- *Какой номер?*

- *Я вам что – турок, чтобы их нумеровать?! (імплікація ідеї багатоженства).*

або: – *Сколько стоит это кольцо?*

- *Десять тысяч.*

- *Черт, а это?*

- *Два черта.*

Пор. рос. *черта с два, раз, два и обчелся*, в яких значення кількості розмите.

Семантична полівекторність КО ілюструється, поряд з іншими, текстоутворювальною та аргументативною функціями. У текстах вони вживаються у функції конекторів та метатекстових слів. Пор.: англ. *consequently, then, the following objectives, the next, in addition, therefore, the final items, furthermore, next two major projects, firstly, secondly, thirdly, the former, the latter, the last, so on, etc.*; укр. *таким чином, у зв'язку з вищезазначеним, загалом відомим є*

..., крім трьох підсистем, декілька ключових явищ, по-перше, по-друге, на нашу думку, зокрема, з одного боку, з іншого боку і т. п.

Одиниці з кількісними семами актуалізуються на поетичних просторах. Пор.: рос. *Умом Россию не понять, аршином общим не измерить* (Ф. Тютчев).

Контрастивне вивчення когнітивних зон квантитативних одиниць свідчить про те, що семантично близькі слова проходять віхи ідентичного буття.

2.2 Статус словосполучень із нумеральним компонентом

Словосполучення зі стабільним нумеральним компонентом (Num), що позначає кількісні (числові) характеристики іменників (N) або їх заміників, є актуальною темою дослідження з огляду на інтерес лінгвістів до номінативних одиниць, їх поверхневих та глибинних структур, валентнісних характеристик, частиномовного буття їх лексичного, граматичного та семантичного наповнення. Комплексний підхід до названих словосполучень зумовлений онтологічними та гносеологічними чинниками, омовленням NumN, їх полілексемністю, поліфункціональністю та залежністю від дії лінгвальних та екстралінгвальних факторів. Правомірною основою дослідження слугують компонентний, контекстуальний, порівняльний та дискурсивний аналізи NumN.

У зазначених словосполученнях облігаторними компонентами є нумеральні слова (числівники або їх паралельні позначення), з одного боку, та іменникові компоненти — експліцитні NumN або імпліцитні Num(N), — з іншого. Іменникові компоненти обов'язково представляють дискретні денотати, як такі, що кількісно позначаються числівниками у поштучній лічбі. N-компонент, як показує дослідження [2, с. 10], представлений чотирма групами іменників (або квазііменників — займенників та субстантивованих одиниць (див. табл. 2.1).

Висока частотність субмоделі NumN₄ свідчить про важливість інтеграції числівників зі словами лічби та міри у пізнавальній діяльності людей.

Таблиця 2.1 – Класи іменникових компонентів NumN

Базові моделі	ІВ [1]	Лексичне наповнення	Приклади
NumN ₁	17,5 ± 2,6	живі істоти	four drivers, twenty oxen
NumN ₂	12,03 ± 2,3	об'єкти, артефакти	two eggs, one cigar, three rivers
NumN ₃	7,03 ± 0,44	явища, процеси, ідеї	two ideas, one answer, seven sounds
NumN ₄	63,4 ± 3,4	димензійональні слова	two acres, fifty yards

Серед нумеральних словосполучень NumN виокремлюються моделі SpNumN, Num(N), стабільним елементом яких виступає Num. Базові моделі NumN англійської мови відзначаються специфічним інтервалом варіації (ІВ) [1] та лексичним наповненням (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Базові моделі нумеральних словосполучень

Базові моделі	ІВ	Лексичне представлення	Приклади
NumN	62,53 ± 2,7	числівник + іменник	six months, seven birds, a hundred people, two directions
Num(N)	26,6 ± 4,4	числівник + (іменник)	two (o'clock), forty (years), two (hours), three (girls)
SpNumN	11,5 ± 0,34	специфікатор + числівник + іменник	about two miles, only three weeks, a good two miles, his three books

У моделі SpNumN специфікаторами (Sp) виступають прислівники (Adv), прикметники (Adj) та займенники (Pr) (див. табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Базові субмоделі нумеральних сполучень SpNumN

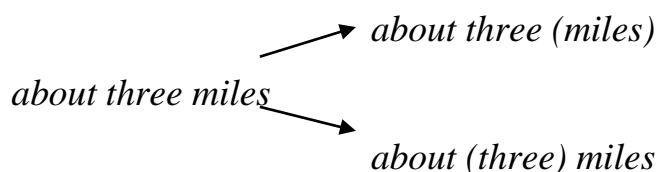
Базові субмоделі	ІВ	Приклади
AdjNumN	12,4 ± 0,45	last four years, good two miles
PrNumN	16,7 ± 0,45	my three books, all four hours
AdvNumN	70,0 ± 0,47	nearly five hours, above six years

У лінгвістичній літературі статус SpNumN не визнавався довгий час або не розглядався. З часом дослідження емпіричних даних об'єктивували наявність зазначеної моделі та її різновидів. Адвербіальний специфікатор зазначеного нумерального словосполучення істотно впливає на семантизацію ним кількісної ознаки. Пор. англ. *over three hours, under three miles, round two o'clock, just four pages. There it was about eight miles in front of us* (H. Robbins); *She is only fourteen* (*ibid*). Специфікатор-адverb SpNumN моделі уможлиблює семантизацію точної або приблизної кількості. Домінантними у цьому разі виступають лексеми англ.: a) *only, just, exactly, as much as, as great as*; b) *around, above, under, more than, about*. Adv-компоненти вирішують долю AdvNumN, підсилюючи точну семантику або нівелюючи її. Точність словосполучення ($T_{\text{сп}}$) інтенсифікується адвербами, неточність останнього вербалізується HT_{Adv} . Матеріалізація AdvNumN візуалізується таким чином:

$T_{\text{сп}} = T_{\text{Adv}} + T_{\text{Num}}$; $HT_{\text{сп}} = HT_{\text{Adv}} + T_{\text{Num}}$. Випадок із $T_{\text{сп}}$ свідчить про ефект надлишковості, коли T_{Adv} підсилює T_{Num} . У $HT_{\text{сп}}$ специфікатори-адверби виступають маркерами приблизної кількості. Потрібно зазначити, що серед засобів позначення кількісної приблизності завжди наявні числівники.

Суб'єктивна оцінка кількісної параметризації вербалізується адвербами із семами «багато» та «мало». Апроксиматори-адверби представлені у 76,4% SpNumN. Інтенсифікатори точної кількості значно поступаються групі

апроксиматорів нумеральних словосполучень, їх реалізація становить усього 23,6% вибірки. Паралельне вживання специфікаторів обох груп служить процесу апроксимації. Наприклад: *It looked like the Southern mansion in the moving picture only about five times (P. Abrahams)*. Адверби-специфікатори корелюють із числівниками у моделі SpNumN, що об'єктивується процесом згортання фрази:

Фраза *about miles* є неконструктивною та алогічною. Адверби тяжіють у малому синтаксисі до прикметників (*a very good book*), до дієслів (*to read fluently*), до числівників (*approximately ten books*) або прислівників (*very well*). У моделях AdvNumN адверби вказують на синтаксичний зв'язок із числівником, а не на верифікацію валентності сполучуваних слів (прийменників). Прийменники семантизують в основному просторову параметризацію та відношення між іменниками. Пор. англ. *control over the father, under the tree, below the castle, down the river, beneath the ground, above the sea, down the hill*. Препозитивні лексеми у згаданих прикладах указують на відношення до повнозначних слів (іменників), звідси і метазнак *прийменники*.

Лексеми Adv у словосполученні AdvNumN номінуються по-різному в науковій парадигмі, а саме: *prepositions, stationary words, specifiers, modifiers, etc.* З огляду на семантизацію ознаки приблизної кількості адверби в (AdvNum)N називаємо **апроксиматорами**, вербалізаторами приблизності. Пор. англ. *under seventy years, about sixty years, over sixty years*. В умовах точного омовлення кількісних ознак лексеми типу англ. *just, only, as much as* називаємо **інтенсифікаторами**. Пор. словосполучення типу англ. *just four years, as much as thirty years*. Таким чином, специфікатори у моделі SpNumN виступають як апроксиматори та інтенсифікатори.

Нейтральними, пасивними по відношенню до кількісних ознак виступають займенники у моделі PrNumN типу англ. *her fifteen years, his fifty miles, my two – three days, all four actions*. Винятком є займенник *some* у функції апроксиматора. Пор. англ. *some forty books, some four hundred years, etc.* Займенники є специфікаторами цілого конструювання Pr(NumN), а не його окремих компонентів. Прикметники також реалізують подібний синтаксичний зв'язок у моделі Adj(NumN). Це послужило появі тези про відсутність прямих синтаксичних зв'язків між прикметниками та числівниками, на відміну від прислівників у моделі (AdvNum)N. Ад'єктивний компонент представлений здебільшого словами оцінної групи. Наприклад, англ. *a good two miles, next twenty years, past two weeks, short ten days, full 150 percent, little two stories, top four buttons, unthinkable fourteen months*. Ад'єктивні специфікатори реалізують семи послідовності, оцінки, повноти ознаки квантитативності. Пор. англ. *additional forty dollars, wonderful 140 pounds, dismal 180 points, regular ten cents, entire four rounds, etc.* У контексті AdjNumN лексема *good* позбавляється семи якості та втрачає граматичні форми порівняння. Наприклад, англ. *The long Trestle is a good two miles out (Fr. Norris); He was a good five hundred miles away by now (Faulkner)*. Або: рос. *добрых два часа, добрых двенадцать верст*.

Таким чином, частиномовне буття специфікаторів у моделі SpNumN представлено прислівниками, займенниками, прикметниками, які реалізують специфічні синтаксичні зв'язки з компонентами SpNumN. Термін **специфікатор** має перевагу над метаознаком **премодифікатор** NumN з огляду на його повнозначне наповнення та функціональне призначення (позначення точних та приблизних кількісних оцінок). На часі актуальним залишається питання Sp-компонентів, їх таксономії та адгерентності. Зважаючи на характер семантизації міри числових означень, вагомими є номінації на позначення «більше – менше», «приблизно – точно». Лексеми *about, around, above, by* реалізують прийменникове або прислівникове навантаження, характер яких з'ясовується на синтагматичному рівні. Прийменникові одиниці є службовими, адвербіальні – повнозначними. Їх омонімічність виявляється на валентнісному рівні (див. табл. 2.4).

У лексикографічних джерелах відсутні критерії розпізнання Sp-компонентів. Пор. [114, с. 3-4] *above prep.* 1) *higher than, "over"*: *The airplane was above the clouds*; 4) *"greater in number or amount"*: *All children above six years of age must go to school*; 5) *"more than"*: *There were above five hundred people there* [114, с. 30–34]. У першому випадку лексема *above* має прийменниковий характер; у 4) та 5) випадках *above* (як адверб) семантизує приблизну, неточну кількість. Як прийменники лексеми *about, above, round* семантизують переважно просторові характеристики: **Above** *"higher than, over", "beyond"* *There's a waterfall above the bridge, He is above decent (=honest). This book is above me.* Або: англ. **About**, *prep* *"of", "concerning"* *What do you know about him?* **Around** *prep.* *"on every side"* *around the house.*

Таблиця 2.4 – Схожі та відмітні риси омонімічних лексем типу *above (pr)*, *above (Adv)*

Відмітні та схожі риси	Прийменники (pr)	Адверби (Adv)
Лексична тотожність (омографи та омофони)	<i>above the table</i>	<i>above twenty years</i>
Актуалізація значень	службових (синтаксичних)	лексичних (повнозначних)
Сполучувальні тенденції	з іменниками, герундієм, прикметниками <i>under the table, to be rich in something</i>	з дієсловами та числівниками <i>to walk about, above twenty years, under sixty years</i>
Частиномовний статус	прийменники	адверби
Формалізація у моделях	pr + N Adj + pr V + pr	V + Adv Adv + Num(N)
Автономність	граматичні форми	лексичні значущі одиниці

Аналіз показує, що у синтаксичних блоках обставини місця актуалізуються прийменники, а в темпоральних (із часовими, кількісними) маркерами – реалізуються адверби. Пор. англ.: а) *over the river* “за річкою”, *about the house* “по хаті”; б) *over two weeks* “більше двох тижнів”; *about a day or two* “приблизно день-два”. У б) прикладах спрацьовує ефект кількісної атракції. Словосполучення із кількісними семами, контактуючи із Sp-компонентами, «заряджають» їх своєю семантикою, стимулюють специфічну функцію апроксиматора міри, ознаки, кількісної ознаки, що притаманно адвербу.

Контактуючи з дієсловами, досліджувані омонімічні форми істотно впливають на позначувану дію, на її ознаку. У післядієслівних позиціях зазначені компоненти виконують адвербіальну функцію. Пор. англ. *to read it over and over*, *to last over a week*, *to walk around*, *to get on*, *to get off*. Відомо, що полісемантичні дієслова генерують парадигму полілексемних одиниць за патерном V + adverb. Пор. англ. *get about* “to move about”, *to get down* “to descent”, *to get over* “to climb”, *to get on* “to make progress” [114, с. 519–521]. Лексема англ. *on* вказує, наприклад, на пролонгацію дії (англ. *to read on*, *to write on*), на позначення нового стану (англ. *I’m sixteen*, *going on seventeen*), що свідчить про її лексичну валідність та контекстуальну адгерентність. Синтаксис, як відомо, в англійській мові має велику регулювальну-детермінуючу силу в процесі частиномовної ідентифікації. Пор. англ. *above (Adj) prints*; *see notes above (Adj)*; *my bedroom is above (Adj)*; *above (Adv) twenty years*.

Назва **нумеральне словосполучення** сугестує наявність зазначеного елемента (Num) – стабільного для всіх моделей NumN, Num(N), SpNumN. Визнаємо, що компонент (N) є ядром словосполучень, яке імплікується і у контексті Num(N). Але віддаємо перевагу назві **нумеральні словосполучення** з огляду на представленість компонента Num у поверхневих структурах усіх субваріантів базової моделі. До уваги беремо й те, що у сполученнях Num(N) Num-компонент синкретично омовлює кількість та предметність. Вагомим доказом є також наявність нульових нумеральних словосполучень Num \emptyset як таких, що реалізують нумеративну функцію [104, с. 30–31]. Наприклад, англ. *two times*

two makes four; або: несерйозне висловлення типу англ. *which is right – two times two is six or two times two are six – Neither*.

У той час як прийменники реалізують синтаксичні міжслівні зв'язки, омонімічні адверби вказують на межі пізнання кількісних параметрів – точного та приблизного кількісного оцінювання. Для адвербів сусідство числівників позначене доленосним характером у визначенні їх частиномовного статусу. Адверби функціонують як повнозначні лексичні конструкти у зонах когніції та омовлення. Sp-компонент позначається у науковій літературі як **премодифікатор**, що верифікується його позицією у моделі SpNumN та семантичною девіацією цільного блоку, що вербалізує приблизну кількість або інтенсифікує точність NumN. До метазнаків **специфікатор** та **премодифікатор** додаються терміни **апроксиматор** та **інтенсифікатор**, які не лише розширюють парадигму термінів, а й розкривають сутність функціонального навантаження Sp-компонентів у моделі SpNumN.

Вивчення онтології нумеральних словосполучень NumN є надзвичайно вагомим для осмислення проблем частиномовного буття Sp-компонентів моделі, розпізнання повнозначних та службових слів, осмислення омонімічності мовних форм та ідентифікації функцій кількісних слів, їх статусу в лексико-семантичному полі кількості. Осмислення словосполучень із нумеральними компонентами є вельми валідним та перспективним для розпізнання:

- характеру валентності слів у малому синтаксисі;
- частиномовного буття слів на синтаксичних просторах англійської мови;
- критеріїв омонімічних лексем;
- тенденції процесів граматикалізації та лексикалізації;
- феномену семантичної атракції у квантитативних конструюваннях;
- наслідків пізнавальної діяльності людини, включаючи онтологічні та гносеологічні вектори когніції.

2.3 Семантична девіація денумеральних конструювань

Серед вторинних конструювань в англійській мові чинне місце посідають денумеральні конструювання – ДК із притаманними їм семантичними та формальними характеристиками. ДК походять від числівників, які в родині квантитативних одиниць пізнали долю «семи чудес»: 1) генерували в «оселі предметності», 2) зазнали термінологізації та 3) детермінологізації, 4) вийшли на простори фразеології, 5) дискурсивно номінують точну, приблизну та невизначену кількість, 6) пройшли семантичний колообіг від предметного до спустошеного значення, 7) мають рушійну словотвірну силу [36].

Денумеральні конструювання (ДК) ідентифікуються у руслі їх витоків, становлення та семантичної девіації – тенденцій еволюції квантитативної лексики. ДК англійської мови утворюють парадигму вторинних, секондарних утворень, що генерують від вихідних нумеральних слів (НС) – числівників, що є прозорим у поверхневій структурі похідних одиниць та очевидним при аналізі їх глибинної структури, семантичного наповнення.

Числівникам як універсальним одиницям позначення нумеральності та квантитативних ознак дискретних предметів притаманні частиномовні семантичні та граматичні риси повнозначних слів [32; 36; 99]. Наявність групи числівників із компонентами *-teen*, *-ty* (етимологічні дублети лексеми *ten*) свідчить про внутрішньочастиномовну словотвірну силу ранніх числівників. Виокремлюється також група назв великих чисел, пам'ять яких зберігає сему «більше за попереднє число»: *hundred* «велика десятка», *thousand* «велика сотня», *million* «велика тисяча» тощо. За межами частиномовної парадигми номінації числа модифікуються на денумеральних просторах. Тенденції числівників при цьому верифікуються іманентними законами мовної системи, дією «вічного двигуна» словотвору [51; 59]. ДК англійської мови утворюються, як й інші похідні слова, продуктивними та непродуктивними способами. Пор. англ. *five – fifth, fifty, fifteen, fiver, fivesome, to five*. Генетичне наслідування поверхневих структур НС

простежується у корпусі морфемного представлення однолексемними та полілексемними ДК. Пор. англ. *once, only, oneness, loneliness, oneself, alone, someone, anyone, none, everyone, one by one, one another, the one and only* тощо. Числівникові морфеми займають у ДК ініціальну, медіальну та фінальну позиції. Препозитивні позиції (ініціальні) об'єктивуються структурою вихідних одиниць – іменникових словосполучень із нумеральним компонентом. Пор. англ. *two arms / two armed, one eye / one eyed*. Високочастотно у корпусі вторинних конструювань представлено лексему *one* з огляду на її поліаспектність та поліфункціональність. Пор. англ. *one times two, one book, the one and only child (single), one way (the same), that one (book), one another (couple is implied), one should know that (indefinite), one by one (in turn), one day, one summer (any time), one bird told me (gossiping)*. Семантична девіація похідних одиниць (у нашому випадку – ДК) аналізується на фоні вихідних одиниць, яким притаманні «сім чудес» їх буття (становлення та функціонування) [36; 99].

Числівникам (як «батькам» ДК) притаманні такі риси параметризації, як: генетична синкретичність (предметність + нумеральність), термінологічність, детермінологічність, фразеологізація, поліфункціональність (позначення точної, приблизної, невизначеної кількості), словотвірний потенціал. Із «семи чудес» НС досліджуваним ДК притаманні «п'ять чудес», відсутні риси термінологічності та детермінологічності. За формулою Тулдави Ю. А. [101] семантична дистанція між НС та ДК становить 0,16 скалярної близькості:

$$D = 1 - 2 \times q / A + B = 1 - 2 \times 5 / 7 + 5 = 1 - 10/12 = 0,16$$

(q – п'ять спільних рис НС і ДК із «семи чудес», A – риси НС, B – риси ДК). Сплески минулої числової предметності супроводжують і ДК, що свідчить про їх когнітивну пам'ять. Число (як денотат, їх логос) корелює з дискретним сприйняттям предметів навколишнього світу. Термінологічність – детермінологічність числівників зникає у парадигмі ДК з огляду на семантичну розмитість останніх, їх дифузність. А це потребує спеціального глибокого осмислення низки адгерентних питань. Формула семантичного наповнення числівників $Ч_n = Ч_{n-1} + 1$ не спрацьовує у корпусі ДК; останнім притаманна

тенденція до деквантифікації та десемантизації вихідних одиниць. Валоративним при цьому є вивчення компонентів аналізованої парадигми ДК.

Сага про англ. *once* (one- + -ce) починається з того, що зазначена лексема є вторинним конструюванням, яке в основному семантизує темпоральні ознаки за допомогою монолексемних та полілексемних одиниць. Пор. англ. *once when she tried to explain; he fell at once into the pattern of humanity; the face was once more suffused with energy, visited by her family once a month, she usually came back to the village once every two months, once blacklisted it would be impossible...; almost at once they came to conclusion; he had once been a prisoner; he can once get her attention* (Diana Pearson). Денумеративи, у свою чергу, служать базою для третинних утворень. Пор. англ. *oncer (N) – той, хто рідко ходить до церкви; ту once (Adj) owner – мій попередній хазяїн; once (N) is enough – досить, to get the once over (N) – quick visual examination*.

Числове представлення у лексемі *once* значно модифікується у порівнянні з вихідною номінацією: *once – один раз, once more – ще один раз, once and again, once and for all, once in a while – декілька разів, рідко, інколи, не завжди, вибірково*.

До групи із суфіксом *-ce* належать також слова *twice, thrice*, що номінують зазначену числівниковою морфемою частотність. Суфікс *-ce* семантично наближається до лексеми *time*: *twice is two times one, thrice is one times three, time after time, many a time*. Лексемам *once, twice, thrice* притаманна числова точність. Утворення типу числівникова основа + *-fold* також поповнюють групу точних квантифікаторів. Пор. англ. *twofold, threefold, fourfold* та ін. Винятком є *onefold*, у якому спрацьовує семантична заборона. До групи ДК із розмитою квантитативністю входять лексеми типу англ. *someone, anyone, everyone, thirtysome, fortyish*. Автономно лексема *some* семантизує «*a little of, a few of, a small or certain number*». Словосполучення англ. *some people* актуалізує значення «*not all*», «*unknown people*». Фрази англ. *some trouble, some war* метафорично вказують на оцінки позначуваного. ДК із одиницею *some* реалізують як квантитативні, так і кваліфікативні оцінки. Морфема *some* у ДК позначає числову

апроксимацію. Пор. англ. *thirtysome, fortysome*. Неквантитативний зміст актуалізується у прикметниках *handsome* та *troublesome*. Таким чином, стабільність позиції морфеми та її ідентичність не є чинником семантичної близькості. Валоративним тут є лексичне наповнення компонентів. Пор. англ. *I saw a twenty something guy with a nice twentyish young woman* (D. Pearson). Морфема *-ish* зумовляє семантичну девіацію похідного денумератива та вказує на приблизну вікову ознаку. Словосполучення англ. *a twenty something* реалізує сему приблизності у межах малого синтаксису.

ДК *someone* матеріалізує синкретичне буття номінації на позначення приблизності та предметності. Пор. англ. *somebody* – «один із декількох». Невизначеність (кількісна) препарує якісні зсуви, семантизацію «*unknown, unnamed, important*» англ. (*some people, some person*). Дієвою у ДК є тенденція до деквантифікації (позначення приблизної кількості), до десемантизації (спроможності реалізувати евалютивні, якісні ознаки). Таким чином, ДК селективно позначають біполярну кількість (точну, приблизну) та квалітативні, якісні оцінки.

Не позбавлені ДК й семантичної спустошеності – транспозиції до статусу інтенсифікаторів, службових маркерів синтаксичних зв'язків. Пор. англ. *John, for one, would not agree. No word of marriage had even been spoken between them. You only make it worth. If you think these sides are for teenagers only think again. We were only just in time. If only it would stop raining I'd help you with pleasure – only I'm too busy* (Diana Pearson). Об'єктивізацією спустошеності ДК служать їх семантична лакунарність, пропуски у поверхневій структурі речень. Пор. англ. *He not only heard it but saw it too (he both heard and saw it)*. У виразах типу *only three books left* дериват *only* уточнює, виокремлює числову ознаку позначуваного, зберігаючи когнітивну пам'ять лексеми *од-ин*, яка семантизувала свого часу «лише + один».

Як замітники прецедентів лексеми *one – ones* мають різну числову представленість. Семантична девіація цих ДК дозволяє віднести їх до конвертованої субстантивної пари, як такої, що синкретично представляє нумеральність + предметність (один зі сплесків предметності у числівниковому

кластері). Контекстуальне оточення ДК сприяє експлікації семантичної девіації. Пор. англ. *None can do that* (не один – в значенні багато людей). Кваліфікативність та квантитативність спостерігаються у численних ад'єктивних одиницях на позначення самотнього та самотнього. Пор. англ. *lone, alone, lonely* (*without companions, single, remote*). Лексема *loneliness* віддзеркалює вектори сукцесивності секундарних конструювань: англ. *all but one* → *alone* → *lone* → *lonely* → → *loneliness*. До кластерів з морфемою *one* належить також слово *only* ← (*one-* + *-like*) з ад'єктивним маркером *-like*, який трансформувався у суфікс *-ly*.

Аналіз ДК верифікує дієвість універсальної тенденції словотвору: складні слова походять від простих, суфікси генерують від слів, суфіксації передують композиції. Візуально лексема *only* уподібнюється прислівнику. Але в англійській граматиці є чимало ад'єктивних слів із суфіксом *-ly* (*friendly, neighbourly, lovely*). Частиномовній верифікації омонімічних пар *only* (*Adj*) :: *only* (*Adv*), *friendlike* (*Adj*) :: *friendlike* (*Adv*), *lovely* (*Adj*) :: *lovely* (*Adv*) слугує їх синтаксичне буття, функціональне навантаження. Пор. англ. *friendlike behaviour* :: *he behaves friendlike, the only son* :: *only three books*. У виразах *the only son* та *the only people* семантизується ідея винятковості, ексклюзивності, тобто число як вихідне поняття ховається / імплікується у сонмі квалікативності. Недарма кількість та якість знаходяться у тісній діалектичній інтеграції. У виразі *my one and only chance* генетичні зв'язки однокореневих лексем використовуються для підсилення, емпізи фразеологізму. Історичною виявляється тенденція послідовності *Adj* → *Adv*. Таким чином, лексема *only* (*Adj*) утворена за суфіксацією, *only* (*Adv*) – за конверсією.

Така частиномовна послідовність словотвору притаманна іншим патернам:

<i>one</i>	→	<i>only</i> (<i>Adj</i>)	→	<i>only</i> (<i>Adv</i>)
<i>four</i>	→	<i>fourth</i> (<i>Adj</i>)	→	<i>fourthly</i> (<i>Adv</i>)
<i>five</i>	→	<i>fifth</i> (<i>Adj</i>)	→	<i>fifthly</i> (<i>Adv</i>)

Радіальна та послідовна (сукцесивна) деривації простежуються у ДК типу:

Million → *millionaire* → *millionaires* → *millionairessness*

billion milliard milliard

Поява квантитативних етимологічних дублетів ілюструється конструюваннями типу *twentyish, twenties, twentieth*, яким притаманний синкретизм (позначення числа та інших сем). Темпоральність груп ДК актуалізується полілексемними одиницями з плеонастичним квантитативним наповненням. Пор. англ. *once a month, once a year, once a season, once in a while* тощо. ДК розширюють семантичний дизайн вихідних одиниць: поряд із вибірковою семантизацією числових ознак референтів ДК реалізують значення невизначеної, індефінітної кількості, а з часом – транспонуються у парадигму службових слів. За межами повнозначних слів ДК йдуть «на підмогу» інтенсифікаторам, сполучникам та прийменникам.

ДК семантизують апроксимацію у межах внутрішньослівної параметризації, а не в умовах оточуючого малого синтаксису. Семантичний дизайн ДК не є хаотичним, спорадичним феноменом. Сему квантитативності ДК семантизують синкретично. Спустошеними ДК вживаються для реалізації синтаксичних зв'язків, когезії та експресивності (пор. рос. *чёрта с два*, англ. *once you were there*).

Структура та зміст денумеративів залежать від лексико-граматичного характеру вихідних одиниць, моделей словотвору та дискурсу. Словотворення – це процес побудови нових, похідних одиниць, що передбачає появу релевантних метазнаків *морфемний склад, структура, спосіб деривації*. Квантитативна морфема – найменша значуща одиниця, семантичне наповнення якої співвідносить її з корелюючими однойменними одиницями. За структурою ДК зіставляються з одиницями, які утворюють лексичне ядро слова. Афікси надають

слову додаткового значення. Квазіпрефіксація ДК нагадує про витoki самого процесу, його ретротяжіння до словоскладання (англ. *between, alone, lonely*). Препозитивна позиція префіксальних морфем есплікується їх минулим самостійним буттям у словосполученнях квантитативного (1) та числового (2) наповнення. Пор. англ. (1) *always, becloud, megacycle, microfilm, midday, underage*; (2) *bilateral, centigramme, hectometer, hemisphere, monologue, dialogue, octoped, pentagon, triangle, twilight*. Суфікси розмитого квантитативного наповнення мають дистантне відношення до числівників, вони позначають кількість узагальнено (англ. *delegacy, tonnage, foliage*), зменшувально (англ. *birdie, booklet, hillock, duckling*), аугментативно (*coward, foremost, superbo*), сумарно (*spoonful, roomful, mouthful*), ітеративно (*manifold, twinkle*).

У денумеративній ад'єктивній парадигмі словотвірними потенціями визначаються морфemi *-fold, -some, -th*. у прислівниковій – *-ce*, у субстантивній – *-er, -e(s)*. Валентнісні характеристики є прозорими у дериватах типу англ. *thirtysome, twice, threefold, millionaire, millionize*. Семантичне навантаження похідних одиниць базується на пересіченні (адитивному та мультиплікативному) смислів компонентів. Пор. англ. *fifth* «bottle, 1/5 gallon», *sweet and twenty* «young and beautiful girl», *threescore* « $20 \times 3 = 60$ ».

Невід'ємним сектором в англійській мові є числівники, поверхнева та глибинна структура яких відкрита модифікаціям на епідигматичному рівні, дієвості «вічного двигуна» словотвору, вивчення якого є перспективним для лінгвокогнітивного осмислення квантитативних одиниць.

Неогенія – це та ніша пошуку, яку із задоволенням відвідують учені-лінгвісти з метою вибудови наукової картини світу та акумуляції знань про світ та про мову. Фактори мовної системності та упорядкованості віддзеркалюють дієвість самоорганізуючих тенденцій у мовних одиницях, їх діасинхронічного статусу та синергетичних процесів. Науковий пошук передбачає осмислення самоорганізації вторинних конструювань на векторах їх енергетики, інформатики та матерії [31], зокрема процесів лексикалізації та граматикалізації. Сага про силу самоорганізації мовних одиниць обіймає метазнаки *еволюція, інволюція*,

лексикалізація, грамати́калізація, формальна та семантична девіації. На часі зростає інтерес учених до лінгвістично-когнітивного буття мовних одиниць вторинного конструювання, їх синергетичного буття.

Здатність мовних одиниць до саморегуляції та самоорганізації прозоро простежується у феноменах лексикалізації та грамати́калізації – свідків постійно діючих процесів еволюції та інволюції. Під еволюцією розуміємо генезис мовних одиниць на векторі лексичних повнозначних конструювань; під інволюцією – зворотний процес утворення грамати́чних формантів від спільнокореневих вихідних повнозначних слів, трансформацію останніх у службові конструювання з лексичною лакунарністю, неповнозначність типу сполучних слів, прийменників, артиклів тощо. Метазнак *лексикалізація* об'єктивований наслідками процесу творення повнозначних монокомпонентних та полікомпонентних конструювань. Лексикалізація містить вихідні морфеми, словоформи та словосполучення, що трансформуються у повнозначні слова або фразеологізми. Лексикалізація – це самореалізуюча тенденція творення нових мовних одиниць, словотворчим механізмом яких служить семантична девіація від прямого значення до переносного, включаючи фігуральне. Матеріальна база (вихідна), таким чином, одержує нову інформацію у похідному конструюванні, енергетичним механізмом якої є семантичний зсув (девіація), що генерує (породжує) омонімічну діаду вихідної та похідної одиниць, примножуючи корпус лекси́кону конкретної мови. Грамати́калізація ілюструє зворотний процес – від повнозначного лексичного буття до спустошеного, до появи грамати́чного форманту. Релевантними є приклади з будь-якої макросистеми на рівнях внутрішньо-частиномовної деривації та поза її межами. В англійській мові конкретним прикладом є епідигматичні тенденції слів англ. *twenty*, *fourteen*. У зазначених лексемах суфіксальні морфеми *-ty*, *-teen* утворилися від повнозначного слова *ten*; а згодом, як наслідок лексикалізації, з'явилися новоутворення типу англ. *in her teens*, *a teeny girl*. Процес лексикалізації охоплює також вторинні фразеологічні утворення. Пор. англ. *white house*₁ → *White House*, *yellow house*₁ → *yellow house*₂, *a blue stocking*₁ → *a blue stocking*₂ [36].

Діахронічна пам'ять англійської мови зберігає витoki конструкції англ. *to be going to*. Пор. омонімічну діяду англ. *I'm going to write (to read) it :: I'm going to the Institute*. Комплементарні експлікатори матеріалізують відмітні риси інтродуктивних блоків цих речень. Процес граматикалізації у цьому разі імплікує делексикалізацію задіяних конструювань, їх трансформацію у напівповнозначні конструювання. Подібна «доля» спіткала також і поліфункціональні слова англ. *to do, to have, to come* та інші. Пор. англ. *I read – so do I / so he does*. А лексема *did* (від *do*) генерувала суфікс *-ed* (*skated = skate + did*). Те саме ми спостерігаємо у створенні дієслівних форм англійських негативних та питальних речень. Модальні дієслова англійської мови також свідчать про делексикалізацію та граматикалізацію. Прямий (еволюція) та зворотний (інволюція) процеси не закінчуються на цій сукцесивності як такі, що позначені циклічністю. Подібна транспозиція охоплює також okazіональні конверсиви типу англ. *how many ifs go to a bushel*. Явища наскрізної лакунізації у процесах частиномовної трансформації є вельми вагомими для аналітичного ладу англійської мови, а тому потребують виокремлення та деталізації у науковій картині семіотичної системи.

Граматикалізація передбачає втрату лексичної самостійності задіяних одиниць та, з іншого боку, збагачення граматичних формантів, модифікації функцій та формальних показників у межах конкретної мови. Пор. англ. *handsome, hopeless, hopeful*, у яких суфіксальні морфеми з'явилися унаслідок граматикалізації вихідних однойменних лексичних (повнозначних) одиниць. Від лексеми *little*, зокрема її форми *less (little – less, least)*, з'явився суфікс *-less*, який маркує відсутність кореня семи (*friendless, homeless, nameless*). Антонімічний суфікс *-ful* зберігає семантику вихідної лексеми. Пор. англ. *beautiful, hopeful, pocketful*.

Відчислівникові деривати англійської мови відкриті процесам еволюції та інволюції.

ВИСНОВКИ

Ґрунтовний аналіз теоретичних питань дослідження англомовних прислів'їв дозволив нам охарактеризувати основний вектор спрямованості за розбудовою пареміології — філологічної дисципліни, що виокремлюється за межі фразеології прихильниками вузького тлумачення специфіки фразеологічних одиниць.

Опрацювання наукових джерел засвідчило, що фокус уваги вчених здебільшого зосереджується на вивченні онтологічної сутності прислів'їв, історії їх виникнення, класифікації, висвітленні семантичного, семіотичного, структурного, прагматичного, стилістичного, когнітивного, соціопрагматичного, метафоричного аспектів.

Низка праць учених присвячена контрастивним дослідженням прислів'їв у різних аспектах: структурно-семантичному, прагмалінгвокультурологічному, лінгвокультурологічному, кількісному, оцінному, порівняльному.

Зазначимо, що увага науковців зосереджується на розгляді трансформацій англійських паремій та прислів'їв у площині функціональних властивостей паремій-трансформів у англомовному публіцистичному дискурсі, оказіональному вживанні англійських прислів'їв та приказок у інших типах дискурсу, оказіональній трансформації прислів'їв у заголовках англомовної газетно-журнальної публіцистики, варіативності та поліфункціональності прислів'їв на матеріалі авторських зібрань, описі модифікацій прислів'їв у художніх текстах, авторському використанні традиційних паремій у сучасній англо-американській пресі. У лінгвістичному науковому дискурсі наявні також доробки з вивчення провербіальних трансформантів у функціональному стилі преси та публіцистики на матеріалі німецької мови, трансформації іспанських прислів'їв у художніх творах М. Сервантеса як засобі реалізації прагматичної установки адресанта.

Огляд наукових праць засвідчив, що системні розвідки еволюції, модифікацій англомовних прислів'їв на матеріалі художнього та

публіцистичного типів дискурсу майже не потрапляли до фокусу уваги науковців. Відсутні дослідження лінгвосинергетичних характеристик англomовних прислів'їв. Висвітлення цих питань у представлений роботі уможливилює розроблення нового підходу щодо вивчення модифікованих англomовних прислів'їв.

На основі систематизації наукових поглядів ідентифіковано, що прислів'я належать до текстів малої форми, які мають спільну ознаку — невеликий обсяг — та передають високу концентрацію почуттів стану та дії. Специфічними ознаками текстів малої форми є образність, спрощеність структури, лаконізм просторово-часової організації, типовість синтаксичних конструкцій та зворотів, безперервність розвитку дій, лаконізм кінцівки, щільне переплетення актуальної й концептуальної інформації, стислість, ємність, розмовна спрямованість, використання простих синтаксичних конструкцій тощо.

Базуючись на різноплановому дефінітивному осмисленні природи прислів'їв, сформульовано наступне трактування цього поняття: *прислів'я* — це комунікативні автономні одиниці, які мають форму невеликого тематичного тексту, що не містить заголовка, є конденсацією спостереження та в яких домінує синкретична (інформативно-впливова) функція. Зазначені комунікативні одиниці характеризуються давністю походження, належністю до різних типів дискурсу, специфікою їх поверхневої та глибинної структур.

У межах теоретико-методологічних засад проаналізовано методи дослідження лінгвістичних феноменів та встановлено, що на сучасному етапі одним із найбільш універсальних способів їх вивчення є використання синергетики. Принципова відмінність синергетичної парадигми полягає в тому, що об'єкт дослідження розглядається не як статичний, ізольований, а в постійній динаміці, у його детермінованості з іншими системами зовнішнього середовища, зі збереженням самого об'єкта шляхом самоорганізації та послаблення деструктивних зв'язків. Зазначимо, що відбувається постійний пошук універсальних принципів еволюції та самоорганізації складних систем із можливістю прогнозування перспектив їх подальшого розвитку.

Аналіз лінгвістичних студій дозволив узагальнити та виокремити основні поняття синергетики, такі як система та її структура, основні характеристики системи: відкритість/закритість, нерівноважність, нелінійність, ієрархічність, а також основні дієві чинники еволюції системи: атрактори та репелери.

Синергетика вивчає складні відкриті динамічні системи, вивчення закономірностей їх виникнення, функціонування та самоорганізації. У лінгвосинергетиці прикладами таких систем є дискурс, жанр, текст, прислів'я. Вони мають дві та більше ієрархічних підсистем, що моделюють одна одну та їх оточення. У процесі творення дискурсу такими підсистемами можна вважати корпус атракторів (притягують та спрямовують процес самоорганізації) та репелерів (відштовхують усе, що не вкладається у встановлені норми), а також автора, який є одночасно як конструктором дискурсу, так і знаряддям атракторів та репелерів, що виникають незалежно від нього. Виокремлені основні фактори самоорганізації та саморегуляції системи мови, тексту. Це суперечливість систем, їх нелінійність/нерівноважність; ієрархічність; здатність рівнів моделювати один одного й середовище, що їх оточує; відкритість систем та їх дисипативність.

Із лінгвістичної точки зору встановлено, що системним об'єктом дослідження є мова з вивченням її інваріантних одиниць (фонем, морфем, лексем, речень та ін.), зв'язків між ними (синтагматичних, парадигматичних, епідигматичних) та функцій (комунікативна, конструктивна, когнітивна, емоційно-експресивна, волюнтативна, метамовна, фатична, ідеологічна, номінативна, денотативна, конотативна, естетична, аксіологічна, референтна). Основною функцією мови є те, що вона слугує засобом комунікації, а тому мовна система потенційна, відкрита і, в той самий час, гетерогенна. Кожен компонент існує не ізольовано, а лише в опозиції до іншого компонента. Одиниці мови є взаємозв'язаними складовими частинами цілого, у мовних системах відбувається їх постійне доповнення/вилучення.

Аналіз вивченого матеріалу засвідчив, що в нашому випадку прислів'я є однією з інваріантних одиниць мови, для яких перманентними

характеристиками є відкритість, нерівноважність, змінність. Динамізм та гнучкість структури й семантики прислів'їв дає їм змогу легко пристосовуватися до потреб комунікативної системи. Констатуємо, що прислів'я — це відкрита система, вилучення/додавання слів у них призводить до появи нових змінних (оказіональних, модифікованих) форм. Інформативно-когнітивний аспект прислів'їв полягає в процесах їх самоорганізації (C_1) та саморегуляції (C_2), що препарується корпусом атракторів та репелерів. Рухомість та гнучкість прислів'їв об'єктивується модифікацією їх поверхневої та глибинної структур. Усе це дозволяє зробити висновок, що застосування лінгвосинергетичного підходу в нашій роботі для дослідження еволюції англійських прислів'їв є актуальним на сьогодні.

Результати дослідження структурно-семантичних характеристик модифікацій англійських прислів'їв можна узагальнити такими положеннями:

- Прислів'я мають форму завершеного речення, їх прийнято розглядати як окремий фольклорний жанр, оскільки йому, як тексту, властиві три чітко виражені автономні структурні плани: композиційна побудова, семіотична структура та реалії.

- Базуючись на дослідженні прислів'їв як малих текстів, що являють собою поєднання їх поверхневої (зміст) та глибинної (смісл) структур, встановлено: поверхнева та глибинна структури у прислів'ях взаємозв'язані, існує їх лінгвокогнітивна кореляція, комунікативно-прагматичне представлення. Структури більш низьких рівнів відкриті конструюванню одиниць більш високого порядку. Універсальними рисами поверхневої структури прислів'їв є типи/підтипи речень, кількість блоків, частиномовне представлення доміантних слів, парадигматичні групи (синоніми, антоніми, омоніми). Поверхнева структура прислів'їв детермінується глибинними категоріями синкретично. Глибинна структура характеризується перш за все наявністю тематичних зон, уміщує в собі мовні та позамовні знання про поняття та стереотипи ситуацій. Тема в прислів'ях виокремлюється при їх актуальному членуванні, є відправною точкою для передачі ядра висловлювання — реми.

Підтвердженням цьому слугують проаналізовані приклади прислів'їв у повній та усіченій формах.

- Стверджувальні або заперечні комунікативні типи висловлювань репрезентуються в прислів'ях трьома основними синтактико-структурними підтипами: розповідним, спонукальним та питальним. Кількісний аналіз матеріалу, який ми досліджували, засвідчив, що домінантним типом є розповідні прислів'я, рідше — спонукальні, ще рідше — питальні.

- Хронотоп прислів'їв проявляється в їх темпорально-просторовій синкреті, він специфічно омовлюється в глобальній структурі. Прислів'я — стислі вислови, націлені на майбутнє, ословлюються на часі з використанням минулого досвіду носіїв мови.

- На сучасному етапі мови вивчаються в руслі їх динамічної, функціональної, антропоцентричної параметризації. Тексти малої форми (у нашому випадку прислів'я) здатні до трансформації, репродукції, семантичних зсувів та текстової деривації. Змінюваність, динамізм, еволюція текстів об'єктивується наявністю вторинних комунікативних одиниць, появою нових епідигматичних конструювань. Текстові інновації охоплюють не лише зсув поверхневої структури, але й семантичні зрушення: від серйозного до смішного, від буквального до фігурального, від очевидного до ірреального, від урочистого до гумористичного. Учені розрізняють семантичну (смислову) та структурно-семантичну трансформації досліджуваних одиниць. Структурно-семантична модифікація прислів'їв детермінується загальними законами розвитку мови.

- Значний обсяг фактичного експериментального матеріалу (понад 2000 позицій) англомовних прислів'їв, які ми залучили з художнього та публіцистичного дискурсів, дозволив верифікувати частотність їх структурно-семантичних модифікацій. Фокус уваги був спрямований на модифікацію та типологію досліджуваних прислів'їв. Опрацьований корпус модифікованих прислів'їв на матеріалі публіцистичного дискурсу показав, що в плані структурних змін модифікованих прислів'їв найбільш характерними були випадки таких трансформацій, як розширення складу розгортанням (75 %) та

вклинюванням (17 %), рідше траплялися випадки компресії із відсіканням чи стягненням (контамінацією — 8 %).

- На основі узагальнення розглянутих прикладів у царині публіцистичного дискурсу виокремлені також семантичні (сміслові) характеристики модифікацій прислів'їв. Аналіз дослідженого нами корпусу модифікованих англомовних прислів'їв показав, що найбільш характерними семантичними змінами є такі: використання власних назв (імена, назви країн, фірм) — 23,5 %; друге місце посідають зміни, що характеризуються розширенням із уведенням смислової групи (19,8 %); наступна група змін — це вживання розділових знаків (14,8 %) із подальшим їх тлумаченням.

- До основних факторів використання оказіональних одиниць у публіцистиці відносимо: стрімкий розвиток ЗМІ та Інтернету, що відіграє велику роль в активізації процесу творчого використання мовних одиниць взагалі та прислів'їв зокрема; оперативність сучасних засобів масової комунікації у поширенні в соціумі текстів, спрямованих на передачу оновленого когнітивного змісту для відображення нового, досить часто неочікуваного бачення, креативних поглядів, підходів, думок.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Абрамова Ю.В. Гендерно-маркована паремійна одиниця як фрагмент дискурсу англомовної лінгвокультури / Ю.В. Абрамова // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія : Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Харків : Константа, 2006. – Вип. 49, № 726. – С. 101–104.
2. Англо-український фразеологічний словник / уклад. К. Т. Баранцев. – 2-ге вид., випр. – Київ : Т-во «Знання», КОО, 2005. – 1056 с.
3. Андреев Н. Д. Статистико-комбинаторные методы в теоретическом и прикладном языковедении / Н. Д. Андреев. – Л. : Наука, 1967. – 403 с.
4. Антонова О.Н. Функциональные свойства паремий-трансформов в англоязычном публицистическом дискурсе : автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 «Германские языки» / О.Н. Антонова. – Москва, 2012. – 28 с.
5. Арнольд И.В. Современный английский язык : учебник для вузов / И.В. Арнольд. – 5-е изд., испр. и доп. – Москва : Флинта ; Наука, 2002. – 384 с.
6. Бабитова Л.А. Английские и кабардино-черкесские пословицы и поговорки в прагмалингвокультурологическом аспекте : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 – сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание / Л.А. Бабитова. – Пятигорск, 2013. – 187 с.
7. Баранов А.Н. Структура диалогического текста : лексические показатели минимальных диалогов / А.Н. Баранов, Г.Е. Крейдлин // Вопросы языкознания. – 1992. – № 3. – С. 84–93.
8. Бахтин М.М. Литературно-критические статьи / Михаил Михайлович Бахтин. – Москва : Художественная литература, 1986. – 542 с.
9. Беззубикова М.В. Внутренняя форма слова как средство создания словесной образности в прозаических текстах малых жанровых форм / М.В. Беззубикова // Гуманитарные исследования. – 2008. – № 3. – С. 23–30.
10. Беликов В.И. Паремиологические заметки // Знак: Сборник статей по лингвистике, семиотике и поэтике памяти А.Н. Журина / Отв. ред.

- В.И. Беликов, Е.В. Муравенко, Н.В. Перцов. Москва: Русский учебный центр МС, 1994. С. 252–261.
11. Береговская Э.М. «Квази» (Чужой текст как материал для языковой игры) / Э.М. Береговская // Лингвистические исследования: Сб. ст. к 75-летию проф. В.Г. Гака. Дубна: Феникс+, 2001. С. 23–37.
 12. Білоноженко В.М. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів / В.М. Білоноженко, І.С. Гнатюк. – Київ : Наук. думка, 1989. – 153 с.
 13. Брандаусова А.В. Основные синтаксические особенности английской литературной сказки : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 – германские языки / А.В. Брандаусова. – Москва, 2008. – 209 с.
 14. Бунеева Н.Л. Прагматические аспекты пословиц английского языка : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 – германские языки / Н.Л. Бунеева. – Москва, 2001. – 214 с.
 15. Вальтер Х. Антипословицы русского народа / Х. Вальтер, В.М. Мокиенко. – Санкт-Петербург : Издат. дом «Нева», 2005. – 576 с.
 16. Виноградов В.В. Русский язык : грамматическое учение о слове / В.В. Виноградов. – Москва ; Ленинград : Изд-во МП РСФСР, 1947. – 784 с.
 17. Виноградова Л.Н. Семантика фольклорного текста и ритуала : Типы взаимодействий / Л.Н. Виноградова // Доклады российской делегации к XI Международному съезду славистов. – Москва, 1993. – С. 210–220.
 18. Волобуєва А.С. Вербалізація концепту ЖІНКА у британському анекдоті / А.С. Волобуєва // Вісник Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – 2005. – № 667. – С. 116–119.
 19. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – 4-е изд., стереотипное. – Москва : КомКнига, 2006. – 144 с.
 20. Гнедаш С.И. Провербиальные трансформанты в функциональном стиле прессы и публицистики (на материале немецкоязычной печати ФРГ) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 «Германские языки» [Электронный ресурс] /

С.И. Гнедаш. Режим доступа : <http://cheloveknauka.com/proverbialnye-transformanty-v-funktsionalnom-stile-pressy-i-publitsistiki#ixzz4ThBGhuV6>.

21. Гриченко Л.В. Русские и английские пословицы побудительной семантики : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 – теория языка / Л.В. Гриченко. – Ростов-на-Дону, 2006. – 196 с.
22. Гулідова І.С. Паремійний простір американської поезії ХХ століття: лінгвокогнітивний і прагмалінгвістичний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук / І.С. Гулідова. – Київ, 2008. – 21 с.
23. Дамм Т.И. Комические афоризмы в современной газете / Т.И. Дамм // Рус. речь. – 2002. – № 5. – С. 48–56.
24. Деркач Н. В. Просодична організація англійського прислів'я: соціопрагматичний аспект (експериментально-фонетичне дослідження) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 – германські мови / Н. В. Деркач. – Київ, 2010. – 23 с.
25. Дмитренко В. А. Деякі типологічні риси текстів малих форм фольклору з комічними елементами / В. А. Дмитренко, Л. М. Григор'єва // Проблеми семантики слова, речення та тексту : зб. наук. статей. – Київ : Вид. центр КДЛУ, 2000. – Вип. 4. – С. 83–90.
26. Домброван Т. І. Аплікативний потенціал синергетичної парадигми в лінгвістиці / Т. І. Домброван // *Studia Philologica* (Філологічні студії) : зб. наук. праць / ред. колегія: І. Р. Буніятова, Л. І. Белехова, О. Є. Бондарева [та ін.]. – Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – Вип. 1. – С. 79–84.
27. Доржиева Э. Д. Этическая оценка в пословицах современного английского языка : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 – германские языки / Э. Д. Доржиева. – Москва, 2003. – 178 с.
28. Дубенко О. Ю. Англо-американські прислів'я та приказки : посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів / О. Ю. Дубенко. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 416 с.
29. Дубровская О.Г. Лингвокультурологический аспект сопоставительного исследования русских и английских пословиц об уме и глупости : дис. ... канд.

- філол. наук : 10.02.20 – сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание / О.Г. Дубровская. – Тюмень, 2000. – 259 с.
30. Дуденко О.В. Текстознавство : навчальний комплекс для студентів- філологів (спеціалістів та магістрів) вищих навчальних закладів / О.В. Дуденко. – 3-тє вид., переробл. – Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2015. – 109 с.
31. Єнікєєва С. М. Системність і розвиток словотвору сучасної англійської мови : монографія / С. М. Єнікєєва. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2006. – 303 с.
32. Есперсен О. Философия грамматики / Отто Есперсен; пер. с англ. В. В. Пассекс, С. П. Сафроновой. – М. : Изд-во иностр. лит-ры, 1958. – 404 с.
33. Ефимова Н. Н. Онтологизация концепта РИСК в английской фразеологии : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Н. Н. Ефимова. – Иркутск, 2000. – 20 с.
34. Жаботинская С. А. Числительные современного английского языка (К вопросу о категориальном статусе): дисс...д-ра. филол. наук: 10.02.04. – К., 1982. – 208 с.
35. Жигарина Е.Е. Современное бытование пословиц: вариативность и полифункциональность текстов : автореф. дис. ... канд. филол. наук / Е.Е. Жигарина. – Москва, 2006. – 25 с.
36. Засоби квантифікації: лінгвокогнітивні аспекти : монографія / Швачко С. О., Баранова С. В., Кобякова І. К. та ін.; за ред. С. О. Швачко. – Суми : Вид-во СумДУ, 2007. – 203 с.
37. Зацний Ю. А. Джерела і сфери поповнення розмовної лексики і фразеології / Ю. А. Зацний, А. В. Янков // Нова розмовна лексика : англо- український словник. – Вінниця: Нова книга, 2010. – 224 с.
38. Зацний Ю. А. Лінгвальні і соціолінгвальні параметри інновацій англійської мови початку ХХІ століття / Ю. А. Зацний, А. В. Янков // Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХІ століття : англо- український словник. Словник. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 360 с.

39. Иванов В. В. О некоторых принципах современной науки и применении к семиотике малых (коротких) текстов / В. В. Иванов // Этнолингвистика текста. Семиотика малых форм фольклора: тезисы и предварительные материалы к симпозиуму. – Москва : Институт славяноведения и балканистики АН СССР, 1988. – С. 5–9.
40. Иксанова Р. М. Проявление категории количественности в пословицах английского и немецкого языков : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 – германские языки / Р. М. Иксанова. – Уфа, 2002. – 136 с.
41. Караджаев Ю. Д. Типология фольклорных жанров как выражение парадигмы вербально-ментальных архетипов / Ю. Д. Караджаев // Язык и культура : доклады Третьей международной конференции. – Киев : Киевский университет имени Тараса Шевченко, 1994. – С. 282–285.
42. Карасик В. И. Анекдот как предмет лингвистического изучения / В.И. Карасик // Жанры речи : [межвуз. сб. науч. тр.] / ред. В. Е. Гольдин. – Саратов : Колледж, 1997. – Вып. 1. – С. 144–153.
43. Карсанова Т. К. Сопоставительное исследование пословиц осетинского, русского и английского языков : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 – общее языкознание / Т. К. Карсанова. – Москва, 1984. – 187 с.
44. Кирилюк С. В. Лінгвокогнітивні характеристики концепту WEG / ДОРОГА в німецькій народній казці : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / С. В. Кирилюк. – Запоріжжя, 2016. – 210 с.
45. Кобякова І. К. Відображення гендерних відносин в англійських текстах малого жанру / І. К. Кобякова // Проблеми зіставної семантики. – Київ : Вид. центр КНЛУ, 2002. – С. 393–399.
46. Кобякова І. К. Креативне конструювання вторинних утворень в англійському художньому дискурсі : монографія / І. К. Кобякова. – Вінниця : Нова книга, 2007. – 128 с.
47. Кобякова І. К. Поверхнева та глибинна структури текстів: типологічні аспекти / І. К. Кобякова // Вісник Сумського державного університету. Серія Філологія. – 2008. – № 1. – С. 35–39.

48. Кодухов В. И. Общее языкознание / В. И. Кодухов. – Москва : Высшая школа, 1974. – 303 с.
49. Константинова А. А. Когнитивно-дискурсивные функции пословиц и поговорок в разных типах дискурса на английском языке : автореф. дис. на соискание уч. степени д-ра филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» [Электронный ресурс] / А. А. Константинова. – Режим доступа : <http://cheloveknauka.com/kognitivno-diskursivnye-funktsii-poslovits-i-pogovorok-v-raznyh-tipah-diskursa-na-angliyskom-yazyke>.
50. Корень О. В. Системно-функціональні особливості англійських прислів'їв : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / О. В. Корень ; [Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна]. – Харків, 2000. – 20 с.
51. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підручник / М. П. Кочерган. – Київ : Академія, 2006. – 464 с.
52. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка : учеб. для ин-тов и ф-тов иностр. яз. / А. В. Кунин. – 2-е изд., перераб. – Москва : Высш. шк. ; Дубна: Изд. центр «Феникс», 1996. – 381 с.
53. Левинтон Г. А. К вопросу о «малых» фольклорных жанрах: их функции и связь с ритуалом / Г. А. Левинтон // Этнолингвистика текста. Семиотика малых форм фольклора : тезисы и предвар. материалы к симпозиуму / отв. ред. Вяч. Вс. Иванов. – Москва : Ин-т славяноведения и балканистики АН СССР, 1988. – С. 148–152.
54. Лещенко О. И. Антропоцентризм в англоязычной сказке как концепт мироотношения / О. И. Лещенко // Сучасна картина світу: інтеграція наукового та позанаукового знання : збірник наукових праць. – Суми, 2002. – С. 154–158.
55. Лещенко О. И. Прагматико-коммуникативная ориентация янглоязычной сказки / О. И. Лещенко // Види мовленнєвої діяльності: лінгвістичні та дидактичні аспекти: тези наукової конференції та 3-го українсько-німецького симпозиуму / Харківський державний університет. – Харків, 1995. – С. 36–37.

56. Лингвистический энциклопедический словарь [Электронный ресурс] / гл. ред. В. Н. Ярцева. – Москва : Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с. – Режим доступа : <http://tapemark.narod.ru/les/>.
57. Лінгвокогнітивні аспекти малих текстів : монографія / С. О. Швачко, Т. О. Анохіна, С. В. Баранова та ін. ; за ред. проф. С. О. Швачко. – Суми : Вид-во СумДУ, 2008. – 178 с.
58. Магировская О. В. Вторичная номинация концепта в современном английском языке : На материале пословиц и загадок : дис. ... канд. филол. наук :10.02.04 – германские языки / О. В. Магировская. – 2001. – 180 с.
59. Мажюлис В. П. Индоевропейская десятичная система числительных / В. П. Межюлис // Вопросы языкознания. – 1956. – № 4. – С. 53–59.
60. Майтиева Р. А. Структурно-семантическая характеристика пословиц и поговорок даргинского языка в сопоставлении с английским : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 – сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание / Р. А. Майтиева. – Махачкала, 2011. – 153 с.
61. Максимов А. В. Мифологический мир в малых формах фольклора восточных славян : дис. ... канд. филол. наук : 10.01.09 / Максимов Андрей Викторович ; [Смоленский государственный педагогический университет]. – Смоленск, 2003. – 182с.
62. Мамедова А. І. Когнітивно-семантична і комунікативно- функціональна організація німецької народної загадки : автореферат дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 – германські мови / А. І. Мамедова ; [Донецький національний університет]. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2008. – 20 с.
63. Мамедова А. І. Концептосистема німецької народної загадки // Гуманітарний вісник. Іноземна філологія. – Черкаси : ЧДТУ, 2006. – Т. 2. – С. 323–326.
64. Маслова В. А. Новые русские пословицы: когнитивный и лингвокультурологический аспекты // Вестн. Новг. гос. ун-та. Сер.: Филологические науки. 2014. – № 77. – С. 81–84.

65. Мерзлікіна О.В. Комуникативно-прагматичний аспект функціонування прислів'їв у художніх текстах (на матеріалі творів М. Сервантеса) : автореф. дис. ... канд. філол. наук / О.В. Мерзлікіна. – Київ, 2001. – 20 с.
66. Мирзаева Т. А. Оценка человека в пословицах и поговорках русского, английского, испанского и табасаранского народов : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 – теория языка / Т. А. Мирзаева. – Ставрополь, 2008. – 208 с.
67. Мокиенко В. М. Загадки русской фразеологии / В. М. Мокиенко. – Москва : Высшая школа, 1990. – 160 с.
68. Мокиенко В. М. Противоречия фразеологии и ее динамика : автореф. дис. на соискание уч. степени д-ра филол. наук / В. М. Мокиенко. – Ленинград, 1976. – 32 с.
69. Пермяков Г.Л. К вопросу о структуре паремиологического фонда / Г.Л. Пермяков // Типологические исследования по фольклору : сб. статей памяти Владимира Яковлевича Проппа (1895–1970) / составители: Е.М. Мелетинский, С.Ю. Неклюдов. – Москва : Наука, 1975. – С. 247–274.
70. Піхтовнікова Л. С. Дискурс притчі у синергетичному аспекті / Л. С. Піхтовнікова, І. М. Яремчук // Синергетика в філологічних дослідженнях : монографія / Т. И. Домброван, С. М. Еникеева, Л. С. Пихтовникова и др. ; под общ. ред. Л. С. Пихтовниковой. – Харьков : Харьковский нац. ун-т им. В. Н. Каразина, 2015. – С. 245–252.
71. Пихтовникова Л. С. Лингвосинергетика: основы и очерк направлений : монографія / Л. С. Пихтовникова. – Харьков : ХНУ имени В. Н. Каразина, 2012. – 180 с.
72. Піхтовнікова Л. С. Прагмалінгвістика і лінгвопоетика малих форм та синергетика дискурсу (один із напрямків Харківської лінгвістичної школи, германські мови) / Л. С. Піхтовнікова // Актуальні проблеми філології: мовознавство, перекладознавство, методика викладання філологічних дисциплін : I Міжвуз. наук. конф., 28–29 травня 2010 р. : тези доп. – Маріуполь : ПДТУ, 2010. – С. 14–18.

73. Піхтовнікова Л. С. Тексти малих форм: Лінгвостилістична інтерпретація; Дидактизація; Переклад : монографія / Л. С. Піхтовнікова. – Маріуполь : ПДТУ, 2011. – Ч. 1. – 160 с.
74. Пичугина Е. В. Когнитивная организация и прагматическая реализация концепта FEAR : дис. ... канд. филол. наук : 09.00.01 / Е. В. Пичугина. – Москва, 2002. – 281 с.
75. Плотникова Л. И. Семантический потенциал текстов малой формы (на материале английского языка) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Плотникова Лариса Ивановна ; [Белгородский государственный университет]. – Белгород, 2004. – 22 с.
76. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно- дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
77. Пропп В. Я. Поэтика фольклора / Владимир Яковлевич Пропп // Соб. трудов В. Я. Проппа / [сост., предисл. и коммент. А. Н. Мартыновой]. – Москва : Лабиринт, 1998. – 352 с.
78. Прутчикова В. В. Семантико-функціональні особливості німецьких висловлень-прислів'їв : автореф. дис. ... канд. філол. наук / В. В. Прутчикова. – Харків, 2003. – 20 с.
79. Птушко С.В. Окказиональные актуализации пословиц в заголовках англоязычной газетно-журнальной публицистики : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 «Германские языки» [Электронный ресурс] / С.В. Птушко. – Нижний Новгород, 2006. – 26 с. – Режим доступа : <http://cheloveknauka.com/okkazionalnye-aktualizatsii-poslovits-v-zagolovkah-angloyazychnoy-gazetno-zhurnalnoy-publitsistiki#ixzz4TgoP1SzO><http://cheloveknauka.com/okkazionalnye-aktualizatsii-poslovits-v-zagolovkah-angloyazychnoy-gazetno-zhurnalnoy-publitsistiki>.
80. Радзієвська Т. В. Текст як засіб комунікації / Тетяна Вадимівна Радзієвська. – Київ : Ін-т укр. мови, 1998. – 194 с.
81. Рамазанова А. Н. Побудительный потенциал английских пословиц : автореферат дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 – германские языки

- [Электронный ресурс] / А. Н. Рамазанова. – Уфа, 2005. – 23 с. – Режим доступа : <http://cheloveknauka.com/pobuditelnyy-potentsial-angliyskih-poslovits>.
82. Рыкунова И. Ю. Эмотивно-прагматический потенциал слова в евангельских притчах / И. Ю. Рыкунова // Известия Волгоградского государственного педагогического университета. – 2012. – Т. 66, № 2. – С. 11–14.
83. Саввина Е.Н. О трансформации клишированных выражений в речи / Е. Н. Саввина // Паремнологические исследования : сб. ст. / сост. Г.Л. Пермякова ; АН СССР. Ин-т востоковедения. – Москва, 1984. – С. 200–221.
84. Салеева Д. А. Этнические, возрастные и гендерные концепты в русских, английских и татарских паремиях : дис. ... канд. филол. наук / Д. А. Салеева. – Москва, 2004. – 226 с.
85. Самосудова Г. Г. Метафоризация концептуальной картины мира и ее языковые экспоненты : На примере английских сказок Л. Кэрролла "Алиса в Стране чудес" и "Алиса в Зазеркалье" : дис. ... канд. филол. наук : 10.02. 04 – германские языки / Г. Г. Самосудова. – Барнаул, 1999. – 185 с.
86. Самохіна (Дмитренко) В. А. Современный англоязычный юмор малых форм в функционально-коммуникативном аспекте / В. А. Самохіна (Дмитренко) // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2007. – № 772. – С. 83–86.
87. Самохіна В. О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США : монографія / В. О. Самохіна. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 360 с.
88. Самохіна В. О. Феномен інтертекстуальності як поліфонії текстів / В. О. Самохіна // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 21 квітня 2016 р., НТУУ «КПІ»). – Київ : Кафедра, 2016. – С. 70–72.
89. Свицова А. А. Лингвокультурная доминанта «Дом – Родина – Чужбина» в русских и английских пословицах : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 – теория языка / А. А. Свицова. – Киров, 2005. – 145 с.
90. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрямки та проблеми : підручник / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.

91. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
92. Солнцев В.М. Язык как системно-структурное образование / В.М. Солнцев. – Москва : Недра, 1977. – 341 с.
93. Солошенко А. Д. Коммуникативно-прагматические аспекты рекламного слогана в рамках модели рекламного воздействия (на материале американской бытовой рекламы) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / А. Д. Солошенко ; [Львов. гос. ун-т им. И. Франко]. – Львов, 1990. – 17 с.
94. Супрун А. Е. Славянские числительные / А. Е. Супрун. – Минск : БГУ, 1969. – 232 с.
95. Тараненко Л. Актуалізація англійських прозових фольклорних творів малої форми : монографія / Л. Тараненко. – Київ : Кафедра, 2014. – 288 с.
96. Тараненко Л.И. Матричный анализ взаимодействия просодических и лексико-грамматических средств актуализации текстов малой формы / Л.И. Тараненко // Бъдещите изследвания – 2012 : материали за 8-а междунар. науч. практ. конф., (София, 17–25 февр. 2012). – София : “Бял ГРАД-БГ” ООД, 2012. – Т. 13 : Филологични науки. – С. 77–79.
97. Тараненко Л. І. Просодичні засоби актуалізації англійських фольклорних текстів малої форми (експериментально-фонетичне дослідження) : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04 / Лариса Іванівна Тараненко. – Київ, 2016. – 661 с.
98. Тараненко Л. І. Просодична зв'язність англійської прозової байки : монографія / Л. І. Тараненко. – Київ : ТОВ «Агенство «Україна», 2008. – 204 с.
99. Таранець В. Г. Походження поняття числа і його мовної реалізації (до витоків індоєвропейської прамови) / В. Г. Таранець. – Одеса : Астропринт, 1999. – 116 с.
100. Тарбаева О.В. Сопоставительный анализ концептов ДРУГ/FRIEND в английском и русском языках (на материале пословиц) / О. В. Тарбаева // Вестник МГУ. Сер. 19 : Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2005. – № 2. – С. 2–11.

101. Тулдава Ю. А. Об измерении связи качественных признаков в лингвистике (1): сопряженность альтернативных признаков / Ю. А. Тулдава Квантитативная лингвистика и автоматический анализ текстов : уч. зап. Тартусск. ун-та. – 1988. – Вып. 827. – С. 146–162.
102. Українська мова. Енциклопедія. – Київ : Українська енциклопедія ім. М. Бажана, 2000. – 752 с.
103. Фёдорова Т. В. Особенности функционирования и интонационного оформления английских зооморфных пословиц и поговорок : автореферат дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 – германские языки / Т. В. Фёдорова. – Иваново, 2001. – 18 с.
104. Числівник англійської мови : навчальний посібник / за ред. С. О. Швачко . – Суми : СумДУ, 2010. – 171 с.
105. Чистов К. В. Фольклор. Текст. Традиция / К. В. Чистов. – Москва : ОГИ, 2005. – 272 с.
106. Швачко С. А. Деривация на уровне малых текстов / С. А. Швачко // Вісник Сумського державного університету. – 1999. – № 2 (13). – С. 194–196.
107. Швачко С. О. Лінгвокогнітивні аспекти загадок / С. О. Швачко // Наукові записки. Серія Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – Вип. 81 (4). – С. 117–121.
108. Швачко С. О. Малі тексти англomовного художнього дискурсу: типологічні аспекти / С. О. Швачко, І. К. Кобякова // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 21 квітня 2016 р., НТУУ «КПІ»). – Київ : Кафедра, 2016. – С. 80–82.
109. Швачко С. О. Соціолінгвістична природа гумору (на матеріалі текстів малого жанру) / С. О. Швачко, І. К. Кобякова // Проблеми зіставної семантики : збірник наукових праць. – Київ : КНЛУ, 2005. – Вип. 7. – С. 399–402.
110. Швачко С. О. Статус вторинних конструювань: лінгвокогнітивні аспекти / С. О. Швачко // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка, 2009. – Вип. 45. – С. 48–51.

111. Швачко С. А. Языковые средства выражения количества в современном английском, русском и украинском языках / С. А. Швачко. – К. : Вища школа, 1981. – 143с.
112. Юдина И. Ю. Метафора в английской пословице : автореферат дис. канд. филол. наук : 10.02.04 – германские языки / И. Ю. Юдина. – Москва, 2012. – 18 с.
113. Яремчук І. М. Німецькомовна притча: лінгвостилістичний та прагматичний аспекти : автореферат. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 – германські мови / І. М. Яремчук. – Львів : Львівський нац. ун-т ім. І. Франка, 2013. – 20 с.
114. ALDCE – The Advanced Learner’s Dictionary of Current English by A. S. Hornby, E. V. Gatenby, H. Makefield. – London : Oxford University Press, 1958. – 1527 p.
115. Alicia Brent. Samuel Johnson: Man of Words / Brent Alicia. – London, 2014. – 58 p.
116. Chomsky N. The Current Scene in Linguistics: Present Directions / N. Chomsky // Landmarks of American Language and Linguistics. – 1993. – Vol. 1. – P. 253–261.
117. Clifford Florczak. Maximizing Profitability with Safety Culture Development / Clifford Florczak. – Boston : Butterworth-Heinemann, 2002. – 325 p.
118. Diana Pearson. Sarah Whitman. Published by Transword Publishers Ltd., Century House. – London, 1982. – 339 p.
119. Dorothea Benton Frank. Isle of Palms / Dorothea Benton Frank. – USA : Penguin Group, 2005. – 528 p.
120. Dundes A. What is Folklore? / A. Dundes // The Study of Folklore / ed. by Alan Dundes. – Englewood Cliffs, N. J. : Prentice Hall, Inc., 1965. – P. 1–3.
121. Every dog has his day in court [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.telegraph.co.uk/opinion/2016/06/16/every-dog-has-his-day-in-court/>.
122. Funny proverbs [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.guy-sports.com/humor/jokes/jokes_proverbs.htm.
123. Ginny NiCarthy. Getting Free: You Can End Abuse and Take Back Your Life. Seal Press, 2013. – 464 p.

124. Graham Fulbright. *The Man With A Charmed Life: and his part in saving the planet from WWII* Troubador Publishing Ltd, 2014. – 580 p.
125. Grant Allen. *An African Millionaire* BookRix / Grant Allen, 2015. – 263p.
126. Hasan M. El-Shamy. *Psychologically-Based Criteria for Classification by Motif and Tale Type* / M. El-Shamy Hasan // *Journal of Folklore Research*. – 1997. – Vol. 34, No. 3. – P. 233–243.
127. Jackendoff R. *X-bar Semantics* / R. Jackendoff // *Semantics and the Lexicon*. – Dordrecht : Reidel, 1993. – P. 15–26.
128. Jesenšek Vida. *Pragmatic and Stylistic Aspects of Proverbs* / Vida Jesenšek // *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*. – Berlin : Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2015. – P. 133–161.
129. Joanne Shelby-Klein. *I Will Do It!* / Joanne Shelby-Klein. – Xlibris Corporation, 2011. – 220 p.
130. Mary Lou Quinn. *Lost and Found* / Mary Lou Quinn. – Bloomington : AuthorHouse, 2014. – 324 p.
131. M. Azizur Rahman. *The Essence of Life* / M. Azizur Rahman. – Strategic Book Publishing & Rights Agency, 2015. – 248 p.
132. Mieder W. *Sprichwörter sind die Überbleibsel verschollener Aphoristiker. Zu den sprichwörtlichen Aphorismen von Ulrich Erckenbrecht* / W. Mieder // *Слово во времени и пространстве. К 60-летию профессора В. М. Мокиенка* / под ред. Г. А. Лилич, А. К. Бириха и Е. К. Николаевой. – Санкт-Петербург : Фолио-Пресс, 2000. – С. 468–489.
133. Mieder W. *Twisted wisdom: Modern Anti-proverbs* / W. Mieder, A.T. Litovkina. – Vermont, USA: University of Vermont, 2002. – 254 p.
134. Oring E. *On the Concept of Folklore* / E. Oring // *Folk Groups and Folklore Genres. An Introduction* / ed. By Elliot Oring. – Logan : Utah State University Press, 1986. – P. 1–22.
135. Page of Dan Pearson [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2007/nov/04/gardens>.

136. Page of James Derounian [Electronic resource]. – Mode of access :
<http://www.theguardian.com/local-government-network/2013/jul/05/country-life-poverty-and-ill-health>.
137. Page of Jonathan Glancey [Electronic resource]. – Mode of access :
<http://www.theguardian.com/film/2002/aug/23/artsfeatures2>.
138. Page of Liam Fay [Electronic resource]. – Mode of access :
<http://www.thesundaytimes.co.uk/sto/culture/article187201.ece>.
139. Page of Michele Simon [Electronic resource]. – Mode of access :
<http://www.theguardian.com/sustainable-business/blog/pepsico-corporate-social-responsibility-public-health>.
140. Page of Oliver Burkeman [Electronic resource]. – Mode of access :
<http://www.theguardian.com/lifeandstyle/2007/oct/27/healthandwellbeing.-features2>.
141. Page of Oliver James [Electronic resource]. – Mode of access :
<https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2005/may/01/healthandwellbeing>.
142. Page of Organ Grinder [Electronic resource]. – Mode of access :
<http://www.theguardian.com/media/organgrinder/2009/jun/09/daily-telegraph-mps-expenses>.
143. Page of Steve Playle [Electronic resource]. – Mode of access :
<http://www.theguardian.com/money/2010/feb/13/clearview-stoves-cancelled-order-deposit>.
144. Page of Steve Rose [Electronic resource]. – Mode of access :
<https://www.theguardian.com/travel/2006/may/01/travelnews.museums>.
145. Page of Stuart Millar [Electronic resource]. – Mode of access :
<http://www.theguardian.com/technology/2001/aug/04/viruses.security>.
146. Page of Tony Cascarino [Electronic resource]. – Mode of access :
<http://www.thetimes.co.uk/tto/sport/football/premierleague/article3871047.ece>.
147. Pamela Evans. Maggie of Moss Street / Pamela Evans. – Hachette UK, 2012. – 336 p.

148. Patricia Talbott. *Women of Purpose and Destiny: What On Earth Are You Here For!*
/ Patricia Talbott. – Bloomington: AuthorHouse, 2013. – 386 p.
149. Pawley A. Two puzzles for linguistic theory: nativelylike selection and nativelylike fluency / A. Pawley, H. Frances // *Language and communication (Applied linguistics and language study)*. – New York : Longman Group Ltd, 1990. – P. 191–226.
150. Pillai K. *School Essays, Letters & Phrases* / K. Pillai. – USA : Lotus Press, 2006. – 204 p.
151. Robert J. Klotz. *The Politics of Internet Communication* / Robert J. Klotz. – Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2004. – 259 p.

Додаток А

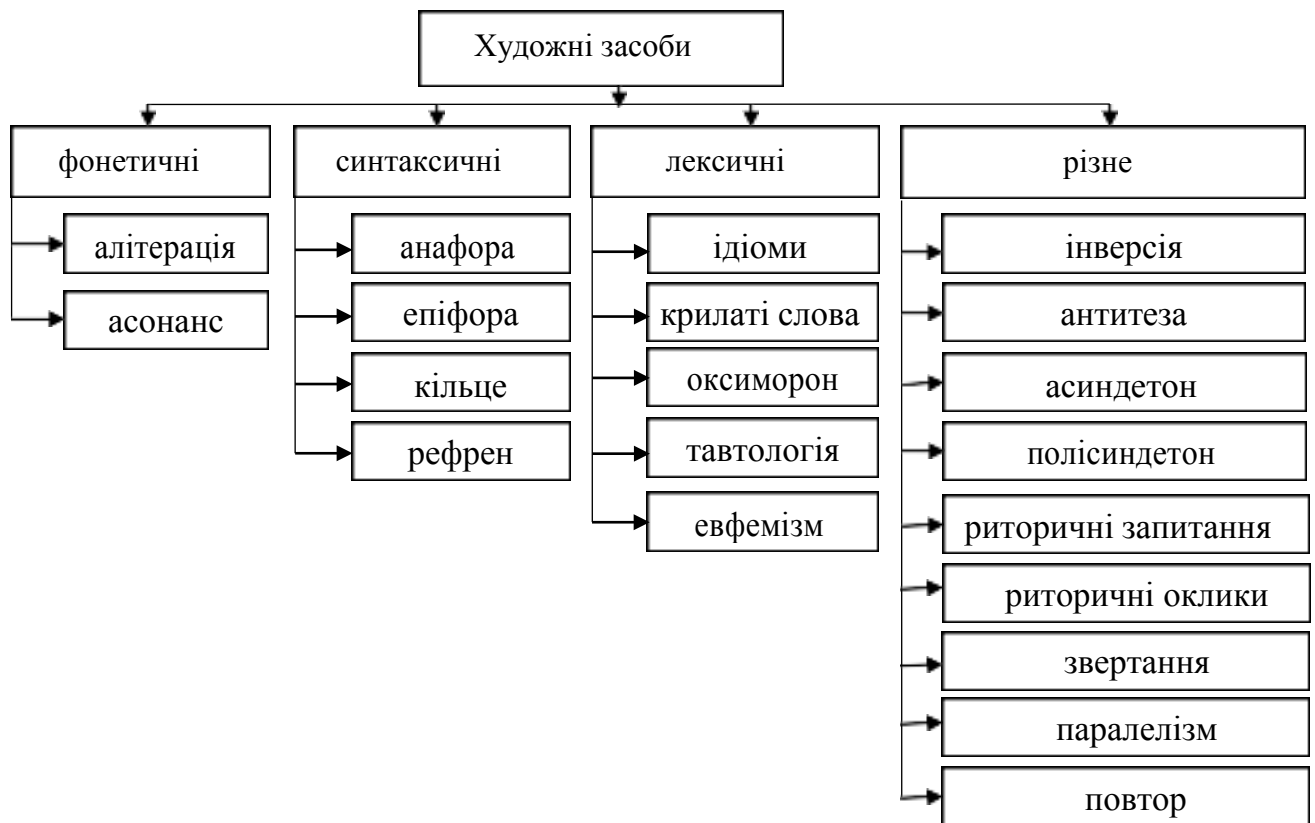

Рисунок А.1 – Схема художніх засобів

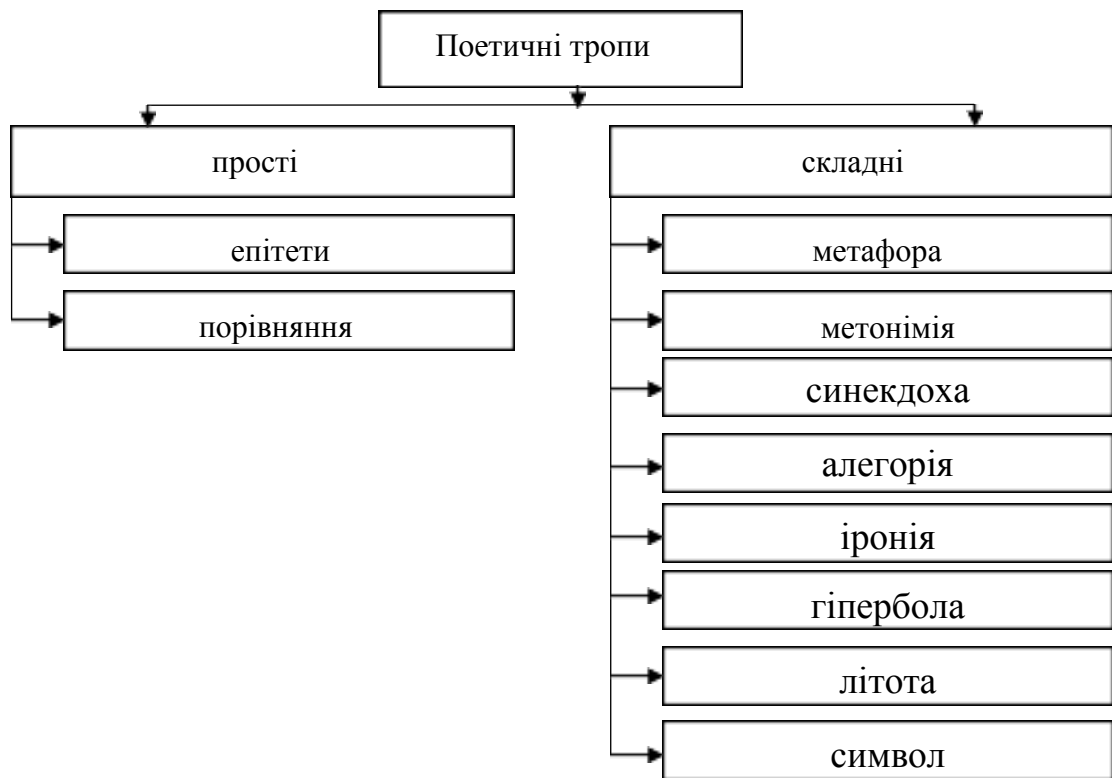

Рисунок А.2 – Схема поетичних тропів